

**РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА**

№3 САКАВІК 1961

т.р.м.

Дзавочая лірычная

Словы М. Шушкевіча
Музыка Ю. Семянкі

У палонцы позна брала
Я сцюдзёную ваду
І міленькага спаткала
Ой, на ліха, на бяду.

Ой, на ліха, ой, на ліха,
Ой, на ліха, на бяду.

Ненадоўга, на хвілінку
Стала я пагаварыць.
А чарнявыя брыўкі
Белы іней серабрыць.

Белы іней, белы іней,
Белы іней серабрыць.

І такою ласкай мілай
Ён павеяў на мяне,
Што я клопаты забыла
І стаяла, як у сне.

І стаяла, і стаяла,
І стаяла, як у сне.

Вада ў ведрах лёдам стала,
А я з месца не сыду.
Я міленькага спаткала
Ой, на ліха, на бяду.

Ой, на ліха, ой, на ліха,
Ой, на ліха, на бяду.

Даволі рухліва (ласкава).

У па-

тр

я сцюдзёную ва-ду;

і міленькага спат-

У тэмпе.

Павольна.

Ой на лі-ха, ой на лі-ха, ой на лі-ха, на вя-

123.

ду.

pp

Г
з
вельмі
на рас
жанчы
краіны
мн

працо
іракскі
сям'і.
вішчы

— Ж
на пра
най іст
бістай
быць а
даець
дыня.

Так,
старэй
ны час
сацыял
шэннаг
чыны
пазбаў
пад на
чынам

Жанч
абраны
больш,
рыі» пр
у выбар
не забя
ва ўсіх

Вялікі
нашай
і роўны

Вялікі
ніцтва,
чын пр
сацыялі
што нія
Савецка

Гэтыя
ны ўдз
ім сапр
выбарал
татаў пр
чыў кан
сваіх пр
праслав
самыя п
рода, я
і павару

Высок
га Капы
Ганне Га
1300 сві
дыдат у

ТАК, МЫ ШЧАСЛІВЫЯ!

Аляксандра УС

ГОД таму назад, калі мы знаходзіліся за мяжой, на сесіі ральнай Асамблеі ААН, нас, трох савецкіх жанчын, запрасіла да сябе на абед прадстаўніца Ірака. Яе, відаць, вельмі цікавіла жыццё нашых суайчынніц. Яна падрабязна распытвала, якімі палітычнымі правамі карыстаюцца ў нас жанчыны, ці сапраўды яны раўнапраўныя грамадзянкі краіны. Гутарка зацягнулася больш чым на дзве гадзіны.

Мні імкнуліся растлумачыць нашай субяседніцы, што раўнароўнасць жанчын пры сацыялізме вынікае з сацыялістычнай дэмакратыі — дэмакратыі народнай, заснаванай на актыўным удзеле ўсіх працоўных палітычным і грамадскім жыццём краіны. Гэтая іракская жанчына належала да забяспечанай буржуазнай сям'і. Яна атрымала адукацыю. Але наш расказ аб становішчы жанчын у Савецкай краіне выклікаў у яе захапленне.

— Жанчына ў нас, у Іраку, — з горачу гаварыла яна, — на працягу многіх вякоў была зведзена да самай бяспраўнай істоты. Яе ніколі не лічылі за чалавека. Яна была асабістай уласнасцю бацькоў, а затым мужа. Яна нават не магла быць апекуном свайго дзіцяці. Якія вы шчаслівыя, што не ведаеце нічога падобнага, — сказала нам на развітанне гаспадыня.

Так, мы, безумоўна, шчаслівыя. Толькі з кніг і расказаў старэйшых мы ведаем аб жаночым бяспраўі ў дарэвалюцыйны час. Царская Расія, якая з'яўлялася краінай бязлітаснага сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, была і краінай страшэннага жаночага бяспраўя. Па законах царскай Расіі жанчыны не карысталіся ніякімі палітычнымі правамі. Яны былі пазбаўлены нават тых куцых выбарчых правоў, якія царызм пад націскам народнага руху вымушан быў прадаставіць мужчынам пасля рэвалюцыі 1905 года.

Жанчыны не маглі ўдзельнічаць у выбарах, не маглі быць абранымі ні ў органы мясцовага самакіравання, ні, тым больш, у Дзяржаўную думу. У «Зводзе законаў царскай імперыі» прама гаварылася аб тым, што «асобы жаночага полу ў выбарчыя спісы ў Дзяржаўную думу не ўносяцца». Жанчыны не забаранялася нават займаць канцылярскія і іншыя пасады ва ўсіх урадавых установах.

Вялікі Кастрычнік карэнным чынам змяніў жыццё жанчын нашай краіны, прадаставіўшы ім поўныя палітычныя правы і роўныя правы з мужчынамі ва ўсіх галінах жыцця.

Вялікі Ленін, вызначаючы шляхі сацыялістычнага будаўніцтва, указаў, што толькі тады, калі мільёны і мільёны жанчын прымуць удзел у справе, пачатай Савецкай уладай, сацыялістычнае будаўніцтва будзе стаяць у Расіі так моцна, што ніякія знешнія і ўнутраныя ворагі не будуць страшныя Савецкай рэспубліцы.

Гэтыя ўказанні Ільіча свята выконвае наша партыя. Актыўны ўдзел жанчын у грамадска-вытворчай працы забяспечыў ім сапраўднае раўнапраўе з мужчынамі. З кожнымі новымі выбарамі ўсё ўзрастае колькасць жанчын у Саветах дэпутатаў працоўных. І ў гэтую выбарчую кампанію народ вылучыў кандыдатамі ў дэпутаты мясцовых Саветаў самых лепшых сваіх прадстаўнікоў. Сярод іх многа жанчын. Хто яны, чым праславіліся, за што ім аказаны такі гонар і давер? Гэта самыя працавітыя, самыя аўтарытэтныя дачкі беларускага народа, якія добрасумленнай працай заваявалі сабе любоў і павагу.

Высокае давер'е аказаў калектыву саўгаса імя Дзяржынскага Капыльскага раёна свінарцы, Герою Сацыялістычнай Працы Ганне Гаўрылаўне Мікульскай, якая ў мінулым годзе адкарміла 1300 свіней жывой вагой 1326 цэнтнераў. Яна дастойны кандыдат у дэпутаты абласнога Савета. Калектыву станкабудаўні-

чага завода імя Варашылава аднадушна назваў кандыдатам у дэпутаты Мінскага абласнога Савета ўсімі паважанага тэхніка аддзела галоўнага канструктара Лілію Уладзіміраўну Грышчанку. Дастойнага кандыдата ў дэпутаты раённага Савета вылучылі калгаснікі арцелі «За Радзіму» Глыбоцкага раёна Героя Сацыялістычнай Працы Соф'ю Мартынаўну Юргель. Члены трактарнай брыгады, якую яна ўзначальвае, сістэматычна выконваюць і перавыконваюць нормы выпрацоўкі. У калгасе з году ў год расце ўраджайнасць усіх сельскагаспадарчых культур. Сёлета брыгада ўзяла новыя абавязальствы — атрымаць не менш чым па 17 цэнтнераў збожжавых з гектара і па 5 цэнтнераў ільнясемя і валакна.

Многа жанчын занята ў выбарчай кампаніі. Адны з іх увайшлі ў склад выбарчых камісій, другія вядуць вялікую агітацыйную работу. Работніцы і сялянкі, інжынеры і настаўніцы пасля работы сустракаюцца з насельніцтвам, каб расказаць аб кандыдатах у дэпутаты, аб унутраным і міжнародным становішчы нашай краіны. Яны расказваюць насельніцтву аб вялікіх перамогах за першыя гады сямігодкі, аб паляпшэнні дабрабыту народа.

Жыццё наша багата падзеямі вялікага значэння. Студзенскі Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС паставіў перад працаўнікамі вёскі вялікія і адказныя задачы, выкананне якіх падыеме нашу краіну яшчэ вышэй на адну ступеньку, яшчэ больш наблізіць нас да камунізма.

Дванаццатага лютага ў нашай краіне адбылася падзея, якая з хуткасцю маланкі абляцела ўвесь свет. Савецкія людзі запусцілі касмічную ракету да планеты Венера. Гэты навуковы эксперымент для пазнання сусвету, для карысці чалавецтва не ведае сабе роўнага.

Зусім нядаўна, якіх-небудзь пяцьдзесят год таму назад, вядомы беларускі паэт Максім Багдановіч напісаў свой цудоўны раманс. Вы, напэўна, памятаеце гэтыя радкі:

Зорка Венера ўзышла над зямлёю,
Светлыя згадкі з сабой прынясла.

Любуючыся таямнічым мігценнем гэтай прыгожай далёкай зоркі, паэт-летуценнік і ў думках не мог уявіць сабе, што яго аднагодкі дажывуць да той слаўнай пары, калі таямніцы далёкай планеты раскрыюцца перад яго суайчыннікамі — даследчыкамі космасу.

У Савецкай краіне, краіне сапраўднай дэмакратыі, раскрываюцца ўсе здольнасці і таленты народа, народа-творцы і народа-міралюба. Для міру і шчасця на зямлі ўзводзім мы светлы будынак камунізма. Мы заклікаем усіх людзей добрай волі: давайце жыць у міры і дружбе, давайце саборнічаць у выпуску прамысловай прадукцыі і вытворчасці прадуктаў харчавання для народа.

19 сакавіка савецкія людзі прыйдуць да выбарчых урнаў і аддадуць свае галасы за непарушны блок камуністаў і беспартыйных. Абраннікі народа распачнуць сваю працу. Мы ўсе ведаем, якія вялікія задачы стаяць перад мясцовымі Саветаў дэпутатаў працоўных. Выбаршчыкі даюць наказ сваім дэпутатам — разам з вырашэннем гаспадарчых задач вялікую ўвагу ўдзяліць пытанням будаўніцтва дзіцячых садоў і ясляў, школ і бальніц, пытанням камуністычнага выхавання людзей, барацьбе са шкоднымі перажыткамі мінулага, з усім тым, што перашкаджае нашаму паспяховаму шэсцю наперад. Дзейнасць мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных — гэтай найбольш масавай і найбольш дэмакратычнай дзяржаўнай арганізацыі — будзеца на развіцці самай шырокай актыўнасці і ініцыятывы працоўных. Нашы выбарнікі ў Саветы жывуць аднымі марамі, аднымі інтарэсамі з усім савецкім народам. Пажадаем ім вялікіх поспехаў у іх высакароднай справе.

ПА ДАРОЗЕ, АСВЕТЛЕНАЙ

Мы жывём у незвычайныя дні: не за гарамі XXII з'езд Камуністычнай партыі. Па ўстаноўленаму звычай адкрыццё з'езду становіцца ўсеагульным святам. Да яго сустрэчы рыхтуюцца ўся краіна.

Прыклад, як заўсёды, падаюць перадавыя людзі прамысловых гарадоў і вёскі. Нашымі маякамі, якія паказваюць шлях да ўзростага вядзення сельскай гаспадаркі, назваў перадавых людзей калгаснай вёскі М. С. Хрушоў на студзеньскім Пленуме ЦК КПСС. «Давайце возьмем арыентацыю на гэтых маякі», — заклікаў ён. І працаўнікі нашых калгасаў і саўгасаў смела пайшлі ўперад па дарозе, ярка асветленай маякамі.

Рэдакцыя папрасіла перадавых жанчын сельскай гаспадаркі рэспублікі раскажаць, як яны працуюць, як ператвараюць у жыццё рашэнні Пленума, чым мяркуюць азнаменаваць маючы адбыцца з'езд партыі. Даём ім слова.

СВЕЖЫ СТРУМЕНЬ

Ці ведаеце вы, пра што больш за ўсё гаворыць народ? Пра той свежы струмень, які ўнёс студзеньскі Пленум ЦК КПСС ва ўсю нашу работу. Памятаеце, як сурова асудзілі ўдзельнікі Пленума ашуканцаў, балбатуноў, якія ў імя выканання «трох планаў» гатовы былі падарваць аснову гаспадаркі?

Так і гавораць калгаснікі — добра, што выкрылі гэтых ашуканцаў. Зараз людзі ведаюць, што трэба працаваць, зыходзячы не з таго, што дасягнута, а з таго, колькі патрэбна для поўнага задавальнення патрэб народа.

Мы павінны працаваць так, каб вытворчасць сельскагаспадарчых прадуктаў абганяла попыт насельніцтва.

Цяжка гэта, але магчыма. Ёсць жа гаспадаркі, якія ўжо даўно працуюць так. Вядомы ўсёй краіне калгас «Рассвет» вырошчвае па шаснаццаць цэнтнераў збожжжа з гектара. За мінулы год тут надоена шэсць мільёнаў кілаграмаў малака — па 751 цэнтнеру на сто гектараў угоддзяў. «Рассвет» асвятляе шлях многім.

У нашым раёне загарэліся і новыя маякі. Добрых поспехаў дасягнулі калгасы: «Камуніст», імя Тэльмана, імя Святлова, імя Дзяржынскага, імя Сталіна. У іх працуе шмат слаўных жанчын. Працуюць сумленна, старанна. Гэта іх рукі здымаюць вялікія ўраджаі ільну, кукурузы, надойваюць тысячы кілаграмаў малака, даюць тоны мяса.

У калгасах адбылося дзелавае абмеркаванне рашэнняў Пленума. Калгасы і саўгасы Кіраўскага раёна далі слова ў трэцім годзе сямігодкі атрымаць па 10,8 цэнтнера збожжавых, вырастаць зялёнай масы кукурузы па 500 цэнтнераў з гектара, к канцу года значна ўзняць пагалоўе жывёлы.

Да дня адкрыцця XXII з'езду партыі мы прададзім дзяржаве 2040 тон мяса і 9412 тон малака. Ужо за першы месяц новага года раён выканаў квартальны план продажу мяса дзяржаве. Да дня выбараў у мясцовыя Саветы завершым квартальны план про-

дажу малака. Зараз калгаснікі закладваюць аснову для атрымання высокіх ураджаяў збожжжа, кукурузы, ільну. Паляводы правялі месячнік па нарыхтоўцы і вывазцы ўгнаенняў на палі. Усяго закампаставалі 254 850 тон гною і торфу.

Зазірніце ў любы наш калгас і вы заўважыце перамену: свежы струмень ускалыхнуў вёску, узяў людзей на новыя працоўныя справы.

Е. НЕСЦЕРАВА,

сакратар Кіраўскага райкома партыі.

НАШЫ ТРАДЫЦЫ

У кожнага народа ёсць свае звычаі. Ёсць добрая традыцыя ў нашага ўрада, у партыі камуністаў — трымаць цесную сувязь з перадавымі людзьмі, выслухоўваць іх, раіцца з імі. Такого не можа быць ні ў адной капіталістычнай краіне.

Мяне, простую калгасніцу, беспартыйную, ЦК партыі знайшло патрэбным запытаць на сход партыйнага актыву рэспублікі, каб паслухаць, як я даглядаю цялят, як здолела выгадаваць 275 галоў маладняку, як дабілася, што цяляты прыбываюць у вазе па 750 грамаў на дзень.

Справа гэта, вядома, нялёгка. Бо мала накарміць, напайць цялят. Трэба іх у чыстае трымаць.

Цяляты паступаюць да мяне з трохтыднёвага ўзросту. Раней я трымала іх 7—8 месяцаў, а зараз буду праз паўгода здаваць пастухам. 30 год я працую. Праз мае рукі прайшло шмат цялушак, амаль палову калгаснага статка выгадала.

Я выступала на сходзе партыйнага актыву. Перад усімі дала слова выгадаваць 300 цялят. І выгадую! Інакш нельга. Наш калгас павінен павялічыць пагалоўе жывёлы так, каб за два гады было ў нас па 18 дойных кароў на сто гектараў сельгасугоддзяў.

Не ўтаю, мне прыемна было ўзняцца на трыбуну, раскажаць пра нашы справы. Калі ўбачыш такую павагу да простага чалавека, хочацца працаваць з падвоенай энергіяй.

У мяне ўжо ёсць сто цялят, хутка пачнуцца ацёлы, і гадаванцаў маіх пабольшае. А пакуль я рыхтуюся да іх сустрэчы — пабяліла сцены, чыста памыла вокны. Дзесяць дзён наводзіла чыстату. Гэта таксама неабходна для выканання ўзятых абавязацельстваў.

Я. БАНДАК,

цялятніца калгаса імя Сталіна
Дзяржынскага раёна.

ГОНАР ЖЫВЁЛАВОДАЎ

Раней чым адказваць на пытанні «Работніцы і сялянкі», хачу раскажаць пра тое, чым ганарыцца наш саўгас — пра вялікі нізкасценны кароўнік. Даводзілася вам бачыць дзе-небудзь такі кароўнік?

Гэта канне вае в паўме сяць метал месца най Вакол шчаю ўвесь

Не ка, я сваю Усіх, дзіць ную ня, зз ты. Ч нельга справу

За гас ун што са

Як годкі назад Вядом даяркі

Я н карову такую лесе» адстаю таго, н

Я д статка Зра

МАЯКАМІ

Гэта вельмі добра прыдуманая! Уявіце сабе памяшканне, унутры яго круглая зала, купал якой нагадвае велізарны ліхтар. У цэнтры памяшкання — паўметравае паглыбленне, а зверху па краях дзесяць станкоў, зробленых з металічных труб. Тут маё месца работы на механізава-най даільнай пляцоўцы. Вакол яе ў стойлах размяшчаюцца каровы. Іх 95, і ўвесь статак я даю адна.

Не будзь такога кароўніка, я не змагла б узяць пад сваю апеку столькі жывёлы. Усіх, хто ўпершыню ўваходзіць у гэтую новую даільную залу, здзіўляе чысціня, ззяючыя даільныя апараты. Чыста ўсюды, інакш нельга — з малаком жа маем справу.

За кошт механізацыі саўгас ужо сэканоміў 15 тысяч рублёў, а гэта значыць, што сабекошт малака патанеў.

Як я стала даяркай? Пасля заканчэння дзесяцігодкі крыху працавала ў паляводчай брыгадзе. Год назад прыйшла на ферму па закліку камсамола. Вядома, у першыя дні было вельмі цяжка. Работа даяркі патрабуе вялікіх фізічных намаганняў.

Я надаіла ў сярэднім па 1900 кілаграмаў на карову. Вядома, гэта мала. Але перш чым даваць такую ацэнку, трэба ўлічыць, што саўгас наш «Падалессе» створаны ўсяго два гады назад на базе пяці адстаючых калгасаў. У нас шмат ужо зроблена для таго, каб узяць усе галіны гаспадаркі.

Я дала слова надаіць ад замацаванага за мной статка 2200 цэнтнераў малака.

Зраблю ўсё, каб стрымаць сваё слова.

Н. ПАСТУХОВА,

даярка саўгаса «Падалессе» Рэчыцкага раёна.

Надышоў час гарачых дзён — краіна рыхтуецца да XXII з'езду партыі. Зірніце на гэтыя здымкі. Вось камсамолка Ала Міхальчанкава. Толькі год назад яна развіталася са школай, атрымаўшы залаты медаль. А зараз Ала працуе намотчыцай на Гомельскім заводзе электраасвятляльнай апаратуры. У дні вахты ў гонар XXII з'езду партыі яна працуе асабліва старанна.

На здымку справа вы бачыце маладых энтузіястаў Брэсцкай суконнай фабрыкі. У дні вахты дзяўчаты выконваюць за змену амаль па паўтары нормы і даюць прадукцыю добрай якасці. На здымку (злева направа): прысучалкі Ніна Бужан, Ала Дземядзюк і вінтоўшчыца Зіна Шабанбаева.

Фота І. Вітко, Ф. Раманава.

ДАПАМОГА ПАРТЫІ

Маё жыццё даўно звязана з партыяй. Гэта яна, партыя камуністаў, вывела мяне і мільёны такіх, як я, у людзі. Для мяне стала сапраўдным шчасцем ісці разам з партыяй, жыць яе задачамі, яе жыццём. І колькі ні было цяжкіх момантаў у маёй рабоце, мне заўсёды дапамагала партыя.

Вось і зараз я адчуваю гэтую вялікую дапамогу ў рашэннях студзеньскага Пленума ЦК КПСС. Хіба гэта не дапамога, калі дадзен такі прастор калгаснай ініцыятыве, калі ўказаны шляхі выкарыстання ўсіх рэзерваў! Зніжэнне цэн на машыны, запасныя часткі, гаручае і прадастаўленне калгасам грашовых ільгот — яшчэ адна праява клопатаў аб калгасах.

Я ведаю: мы трымаем сур'ёзны экзамен — даваць мяса і малака столькі, каб усім хапіла ўволю.

Што ж наш калгас павінен зрабіць? Многае, хоць справы, як быццам, ідуць нядрэнна. Ужо зараз мы атрымліваем на сто гектараў угоддзяў па 385 цэнтнераў малака.

А сёлета даб'ёмся росту па ўсіх паказчыках: мяса дамо па 65 цэнтнераў, малака — па 450. Будзе ў нас па 17 дойных кароў на сто гектараў ворыва. А нашы слаўныя даяркі надояць ад кожнай каровы па 3 тысячы літраў. Павысім ураджай — збожжавых на 3 цэнтнеры, а зялёнай масы кукурузы збыром не менш чым па 500 цэнтнераў.

За кошт чаго мы гэтага даб'ёмся? Перш за ўсё за кошт паляпшэння апрацоўкі глебы і асваення новых зямель, пашырэння кармавой базы, а галоўнае, за кошт узняцця прадукцыйнасці працы.

У нашым калгасе тры брыгады змагаюцца за званне брыгад камуністычнай працы. Кожная з даярак імкнецца быць уперадзе. Вось Валя Барадзіна, яна надаіла летась амаль па 4 тысячы кілаграмаў малака, а сёлета ўжо бярэцца надаіць 4500 кілаграмаў. Маладая цялятніца камсамолка Валя Паціпка выгадавала 60 цялят, а цяпер абавязалася папоўніць калгасны статак на 100 цялят.

Наш народ заўсёды верыць партыі, ідзе за партыяй, заўсёды дорыць партыі свае працоўныя перамогі! Я ўпэўнена гавару: наш калгас выканае свае абавязацельствы з гонарам.

П. КАВАЛЕВА,

старшыня калгаса «За Радзіму» Гомельскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы.

Хай акрываюць ведаў!

РАЗЫХОДЗІЛІСЯ позна. Крочачы побач, сакратар камсамольскай арганізацыі завода штучнага валакна Капіталіна Істоміна і майстар Ніна Сямёнава гарача працягвалі распачаць яшчэ на пасяджэнні камітэта размову аб вучобе. На пасяджэнні прыводзіліся факты аб тым, як глыбока авалодваюць ведамі работніцы завода, як з кожным годам усё вышэй узнікаюцца яны на прыступках культуры. Адначасова пачуліся трывожныя сігналы — некаторыя работніцы жывуць па прынцыпу: «Перавыканала дзённае заданне — і ніякай вячэрняй школы мне не патрэбна. Абыдуся...»

Так здарылася, напрыклад, з упакоўшчыцай Надзеяй Камаровай. Дзяўчына нядрэнна працавала, але вучыцца не жадала. Не цікавілася кнігамі. Груба паводзіла сябе з сяброўкамі па інтэрнату. Здавалася, — чалавек спыніўся ў культурным росце.

— Камаровай неабходна прывіць любоў да ведаў, — сказала Капіталіна, — і мы павінны ў гэтым ёй дапамагчы.

— Лёгка сказаць «прывіць любоў да ведаў», — уздыхнула Ніна Сямёнава.

— Але як удзячна будзе потым Камарова, — пераконвала Капіталіна, — Гэта ж наша галоўная задача: духоўны рост, культурнае багацце і, нарэшце, высокі інтэлект работніцы. Цяпер мы шмат думаем, шмат марым пра чалавека будучыні. За яго, чалавека камуністычнага грамадства, неабходна змагацца ўжо зараз.

Назаўтра ж пасля гэтай размовы Ніна цвёрда вырашыла: «Паспрабую дапамагчы Камаровай».

Недаверліва адносілася спачатку Камарова да Ніны, да яе жадання гаварыць аб усім проста і адкрыта. Без вялікай ахвоты ішла з ёю на лекцыю заводскага ўніверсітэта культуры або ў бібліятэку. Калі заходзіла размова аб кнігах, Камарова наогул не магла ні паспрачацца аб навінках літаратуры, ні выказаць думку аб лобімай гераіні-сучасніцы... Гэта нервала яе, і аднойчы яна кпіла кіннула Ніне:

— Бач, якая разумніца. Табе б не на заводзе, а ў інстытут.

На гэтым здымку вы бачыце групу прадзільшчыц першага прадзільнага цэха. Усім ім прысвоена званне ўдарнікаў камуністычнай працы. Злева направа: В. Р. Кашчакова, Т. Н. Якубеняк, В. І. Аудзеева, Т. Н. Варанкова, Л. Ф. Шаханова, Герой Сацыялістычнай Працы Е. С. Белавусава, Н. Г. Макаренко. Іх змена вось ужо дзесяты месяц запар займае першае месца ў сацыялістычным спаборніцтве па заводзе. Зараз яны абмяркоўваюць вынікі сваёй работы.

Фота М. Худалева.

Сям'я — не перашкода ў вучобе і рабоце. Прадзільшчыкі маладажоны Аня і Васіль Гуянковы рыхтуюцца да заняткаў заўсёды разам. Васіль вучыцца ў завочным усеагульным Маскоўскім тэхнікуме лёгкай прамысловасці, а Аня — на эканамічных курсах пры заводзе. Шчаслівая пара!

— Інстытут я заканчваю. Завочна...

— І на ўсё хапае часу? — здзівілася Надзея.

Неяк палагяднела яна з тае хвіліны да Ніны. Больш уважліва прыслухоўвалася да яе слоў, больш жаданымі сталі для яе такія вечары, якія прыносілі нешта новае, хваляючае, што будзіла думку... Здавалася, няма такога пытання, на якое б Ніна не дала дакладны адказ.

— Не, ты сапраўды разумніца, — са шчырым захапленнем сказала яна аднойчы Ніне. — Многа ведаеш, чытаеш. А я вось нават дзесяцігодкі не скончыла.

— А ты паспрабуй пайсці ў вячэрнюю школу. Працягвай вучобу.

— Многае забылася. Цяжка будзе...

— Толькі смялей, Надзейка! Патрэбна мая дапамога, — калі ласка. Ды кожны табе дапаможа з радасцю.

І сапраўды, цяжка прыйшлося на пачатку Камаровай. Незразумелыя тэарэмы, замежная мова, неабходныя па праграме творы рускіх класікаў... Але побач заўсёды была Ніна Сямёнава. Чуўся яе спакойны, разважлівы голас...

Сяброўкі па пакоі пачалі заўважаць, як пасур'езнела Надзея Камарова, як вочы яе засвяціліся жывым агеньчыкам дапытлівасці. Ведаў нібы акрылілі чалавека... І калі ёй прапанавалі ўдзельнічаць у выпуску наценгазеты інтэрната, Надзея з ахвотай згадзілася, сама напісала цікавую заметку аб культуры паводзін у быце. Куды падзелася яе былая абыякавасць!

А якая радасць была для ўсяго пакоя, калі Надзея прынесла першую «пяцёрку»! Дзяўчаты віншавалі яе і верылі, што цяпер іх сяброўка цвёрда пакрочыць светлай дарогай ведаў, што кніжка назаўсёды стане спадарожніцай яе жыцця.

Падзяліцца радаснай навіной у той жа дзень да Капіталіны Істомінай завітала Ніна Сямёнава.

— Вось і добра, Ніна. Мне вельмі прыемна і за цябе, і за Надзею, — сказала Капіталіна. — Якраз рыхтую даклад аб вучобе. Сядай, абмяркуем разам.

Дзяўчаты схіліліся над бланкетам — над лічбамі, прозвішчамі, падзеямі...

Людзі завода, якому нядаўна споўнілася трыццаць год... Яны не толькі славяць сваё прадпрыемства доблеснай працай, але і паспяхова вучацца. Сёння 400 чалавек займаецца ў школах рабочай моладзі, 280 — завочна ў тэхнікумах, 104 — у інстытутах. Многія работніцы, што няспына авалодваюць ведамі, выраслі на заводзе да майстроў, інжынераў. Бабінажніцы Надзея Бяспалава, Аня Давыдкова, якія сёлета заканчваюць тэхнікум, вылучаны памочнікамі майстроў.

А Тамара Нікуліна, Паліна Аўтушэнка, Аня Дзяруга, Алена Івашкевіч працуюць зменнымі інжынерамі.

Многа іх — дапытлівых, няўрымслівых! Заўсёды зна-

ходзяць час для паглыблення сваіх ведаў дэпутат Вярхоўнага Савета СССР прадзільшчыца Галіна Певунова, што займаецца ў дзевятым класе вячэрняй школы, ударніца камуністычнай працы прадзільшчыца Марыя Казакова, якая завочна навучаецца ў тэкстыльным тэхнікуме. А маладажонаў прадзільшчыкаў Васіля і Аню Гуянковых часта можна бачыць у чытальнай зале за адным сталом. Васіль піша курсавую работу (ён студэнт тэкстыльнага тэхнікума), Аня ўважліва праглядае свежыя газеты, часопісы. Яна займаецца на эканамічных курсах.

— Не забудзь расказаць пра гурткі замежнай мовы, — напамніла Ніна Сямёнава.

Капіталіна кінула галавой. Сапраўды, вельмі цікава працуюць гэтыя гурткі. Многія работніцы вывучаюць тут англійскую і нямецкую мовы. А для інжынерна-тэхнічных работнікаў створана група гутарковай замежнай мовы. І цяпер зменны інжынер Зоя Кузняцова, начальнік змены Ала Кулянцава, інжынер цэнтральнай заводскай лабараторыі Мая Данцова могуць паспяхова знаёміцца з усімі навінкамі замежнай навукова-тэхнічнай літаратуры.

Вялікая прага работніц і да эстэтычных ведаў. Музыка, тэатр, літаратура — гэта становіцца сёння хлебам надзённым.

«Якраз цяпер пачаліся рэпетыцыі ў клубе», — схамінулася Капіталіна і прапанавала:

— Пройдземся, Ніна, да клуба. Хочацца пабываць на занятках самадзейнасці.

Клуб — горад рабочых завода. Звонку, сваім выглядам ён нагадвае сапраўдны палац. Заўсёды тут многа людзей, якія любяць мастацтва і прагна цягнуцца да эстэтычных ведаў.

Калі дзяўчаты зайшлі ў маленькі пакойчык-гримёрную, рэжысёр Загрышаў ветліва прапанавалі:

Сцэна са спектакля «Не верце цішыні». На здымку (злева направа): у ролі Іны Шутовіч камсамолка прадзільшчыца, ударніца камуністычнай працы Нэля Будняцкая, у ролях Евы Васільеўны і Галіны Аркадзьеўны супрацоўніцы заводакіраўніцтва Ніна Міхайлаўна Будовіч і Валянціна Вітольдаўна Бабровіч.

— Калі ласка, будзьце строгімі крытыкамі. Сёння ж у нас генеральная рэпетыцыя. Ставім «Не верце цішыні» Івана Шамякіна.

Мастацкі кіраўнік Міхаіл Віктаравіч Загрышаў цікава і разнастайна арганізаваў работу шматлікіх гурткоў. З кожным днём у самадзейнасць прыходзіць усё больш і больш людзей шчырых, самаадданных, працавітых.

Э. КАРПАЧОУ

г. Магілёў,
завод штучнага валакна.

МЕСЦА Ў ЖЫЦЦІ

ЯНА не шукала лёгкага хлеба. Яна імкнулася ажыццявіць сваю мару аб сапраўдным рабочым калектыве, аб цікавай і цяжкай рабоце, аб вытворчасці, аснашчанай перадавой тэхнікай.

І вось камсамолка Клара Канцавая на вытворчасці. Велізарны, ледзь не ў паўкіламетра доўгі галоўны вытворчы корпус Рэчыцкага завода керамічных каналізацыйных труб — незвычайнае відовішча.

Першыя дні дзяўчына выконвала самую нескладаную работу. Паварочвала пастаўленыя на правялку трубы. Праз некалькі дзён майстар змены Марыя Грышман сказала:

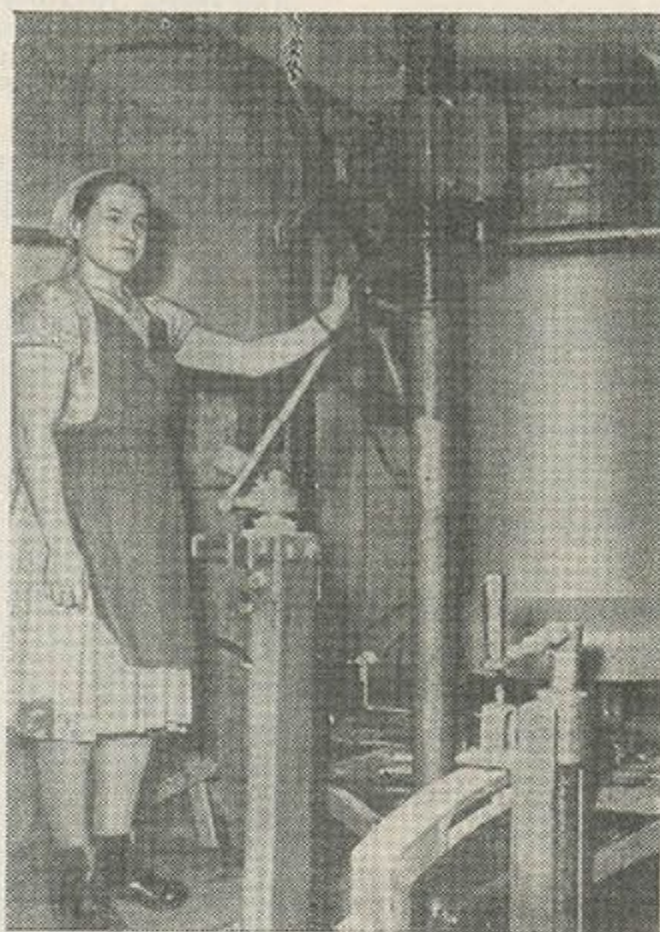
— Сёння пойдзеш на апраўку, Клара. Новая работа захапіла камсамолку. Гэта ж першы крок да вялікай тэхналогіі, да апаратаў і машын, да сапраўднай вытворчасці.

У цэху, як звычайна, шумна. Куды ні глянь — цеснымі радамі выстраіліся трубы. Адны падвяліліся ўжо ў гарачых і вільготных струменях паветра, і краўшчыкі адвозяць іх на сушку. А вось падвезлі зусім свежыя, толькі з-пад прэса, яны пахнуць яшчэ сырой зямлёй.

Клара хутка падыходзіць да пад'ехаўшай цялежкі, разам з возчыкам здымае трубы, тут жа пачынае іх апраўляць. Горача. Мускулы, думкі — усё ў напружанні. Толькі б не прапусціць у спешцы неапраўленую трубу.

А падвозчык усё насыдае.

— Новенькая! — выскаляецца ён і шпарка імчыць з цялежкай па крутых паваротах. Буйныя вяснушкі на твары гараць, пераліваюцца золатам. Не паспее Клара павярнуцца, як высокія шыны колаў зноў перада вачыма. «Двух-

Клара Канцавая за работай.

жыльны нейкі ці што? Хоць бы перадыхнуў».

Дзяўчаты-апраўшчыцы, якія прывыклі да грукату і гарачыні, навучыліся эканоміць кожную мінуту, не, не ды падымць галаву. Ці не адстае Клара? Цяжка ж без прывычкі. А змена перадавая. 130—150 працэнтаў — штодзённым паказчыкі.

Клара адчувае іх трывожныя позіркы, іх гатоўнасць прыйсці да яе на дапамогу. Не! Яна сама павінна справіцца. Вось яна ўжо ўвайшла ў рытм работы. Цяпер

самае галоўнае — не збіцца з гэтага рытму.

— Гэй, падвозчык, дзе ты там?..

Гэта была перамога. А колькі іх уперадзе! Мара Клары — добра пазнаёміцца з тэхналогіяй вытворчасці, асвоіць усе працэсы.

І Клара падываецца з прыступкі на прыступку. Вось яна стаіць ля грукочных вальцаў, загрузае ў лентачны прэс абрэзкі і брак ад фармоўкі, здымае з транспарцёра валюшку, рэгулюе дазіроўку саставаў. Цяпер мала адной напоруістасці, патрэбны глыбокія веды, прафесіянальны навык.

Мінула больш двух год з таго дня, калі Клара Канцавая баязлівым навічком увайшла ў заводскі цэх. За плячыма настойлівая вучоба, цяжкасці, якія яшчэ больш загартавалі яе характар, умацавалі любоў да прафесіі, выбранай на ўсё жыццё.

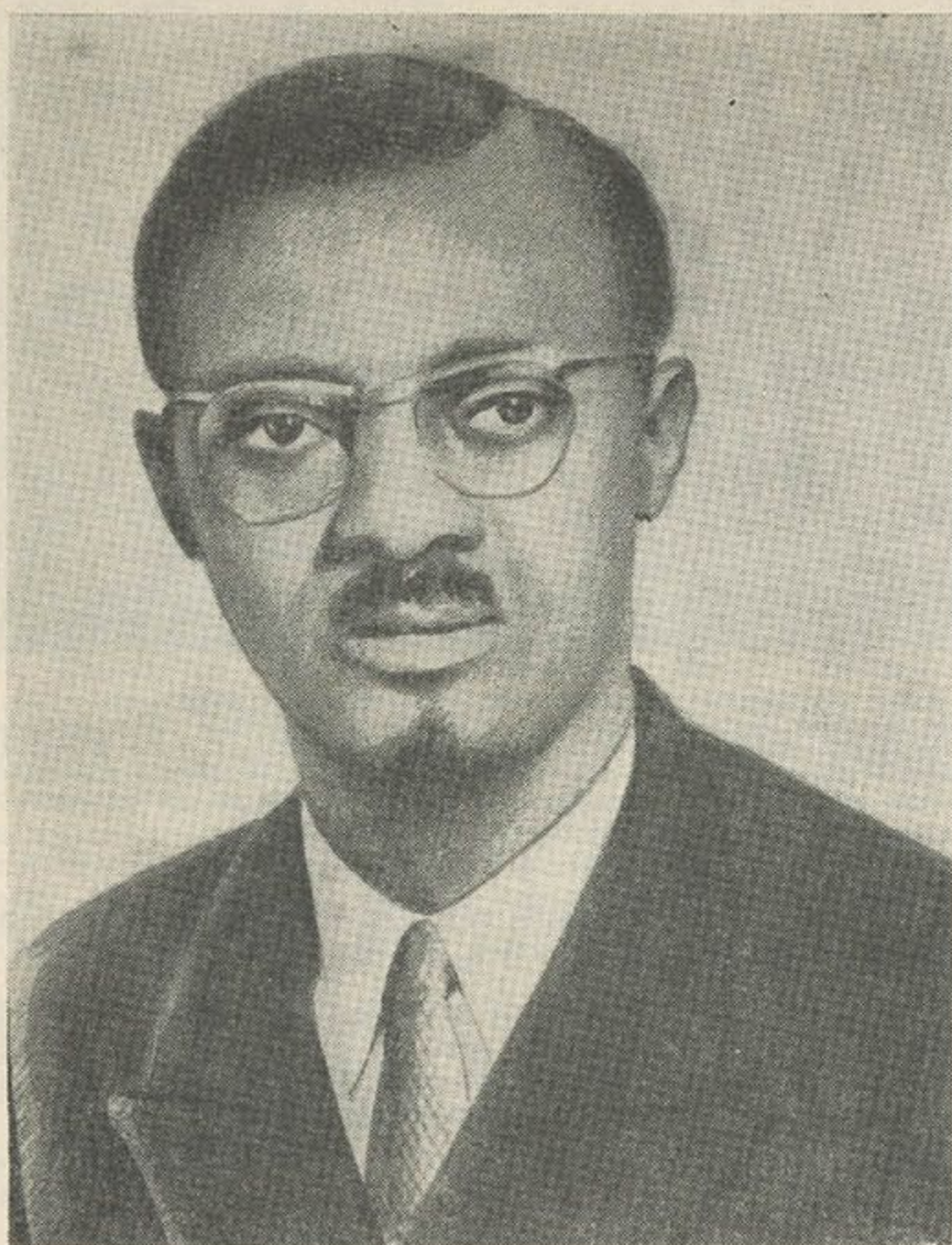
Прафсаюзная канферэнцыя аднадушна выбрала Канцавую ў члены заўкома. Ударніца камуністычнай працы, кандыдат у члены КПСС Клара не толькі знаходзіць час на дзяжурства ў клубе з чырвонай павязкай, але паспяхова займаецца ў дзевятым класе вячэрняй школы.

— Вельмі добра, што школу адкрылі проста ў інтэрнаце, — гаворыць яна, — гэта эканоміць дарагі час. Завод люблю, як родны дом. А яшчэ мару скончыць дзесяцігодку і завочна вучыцца.

Зачыняюцца дзверы класа. І радасна на душы за чалавека, які з такой любоўю і ўпэўненасцю знайшоў сваё месца ў жыцці.

М. НАУМАЎ,

майстар Рэчыцкага завода керамічных каналізацыйных труб.

Нацыянальны герой кангалезскага народа Патрыс Лумумба.

ЗША, Нью-Йорк,
ААН, Савет Бяспекі

Заява Камітэта савецкіх жанчын

З пачуццём глыбокага абурэння даведаліся мы, савецкія жанчыны, аб нечуваным зладзеістве бельгійскіх каланізатараў і іх наёмных марыянэтаў, якія адважыліся ўзняць руку на кіраўніка законнага ўрада Конга Патрыса Лумумбу і яго саратнікаў. Трагічная вестка аб тым, што не стала больш чалавека, які высока і бясстрашна трымаў сцяг свабоды кангалезскага народа, адазвалася глыбокім болем у нашых мацярынскіх сэрцах.

Імкнучыся любымі сродкамі ўтрымаць сваё панаванне ў Конга, бельгійскія каланізатары, прыкрываючыся флагом Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, пры прамым патуранні членаў Савета Бяспекі — урадаў ЗША, Вялікабрытаніі і Францыі — уцягнулі кангалезскі народ у вайну, прынеслі яму гора і пакуты.

Адказнасць за трагічныя падзеі ў Конга, за зверскую расправу з прэм'ер-міністрам незалежнай Рэспублікі Конга Патрысам Лумумбам, старшынёй сената Жазефам Акіта і міністрам абароны Марысам Мпола кладзецца таксама на генеральнага сакратара ААН Дага Хамаршэльда. Гэта ён, нікчэмны прыслужнік каланізатараў, уклаў зброю ў рукі замежных наймітаў і катаў і здрадзіў інтарэсам кангалезскага народа.

Гневу савецкіх людзей няма мяжы. Мільёны савецкіх жанчын ганьбяць агідных забойцаў.

Савецкія жанчыны выказваюць глыбокае спачуванне сем'ям загінуўшых герояў, усяму кангалезскаму народу.

І хоць не вярнуць больш бацькоў дзецям загінуўшых, а мужоў — іх жонкам, і хоць вялікі смутак кангалезскага народа, але яны не адзінокія. З гераічным кангалезскім народам усе сумленныя людзі на зямлі. І мёртвы Лумумба, як і жывы, застаецца сімвалам барацьбы за свабоду і незалежнасць.

Савецкія жанчыны далучаюць мільёны сваіх галасоў да патрабавання прагрэсіўнай грамадскасці — строга пакараць віноўнікаў злачынства ў Конга, стварыць аўтарытэтную міжнародную камісію з прыцягненнем сусветнай грамадскасці для расследавання гэтага злачынства.

Мы горача падтрымліваем Заяву нашага роднага ўрада ў сувязі з забойствам Патрыса Лумумбы і іншых відных дзеячоў кангалезскага народа і ў сваю чаргу рашуча патрабуем:

— Вон каланізатараў з Конга!

— Далоў стаўленікаў каланізатараў Чомбе і Мабуту!

— Хамаршэльду не месца на высокай пасадзе генеральнага сакратара ААН. Мы не давяраем чалавеку, які патурае знішчэнню барацьбітоў за свабоду.

Не ўцячы злачынцам ад справядлівага народнага абурэння!

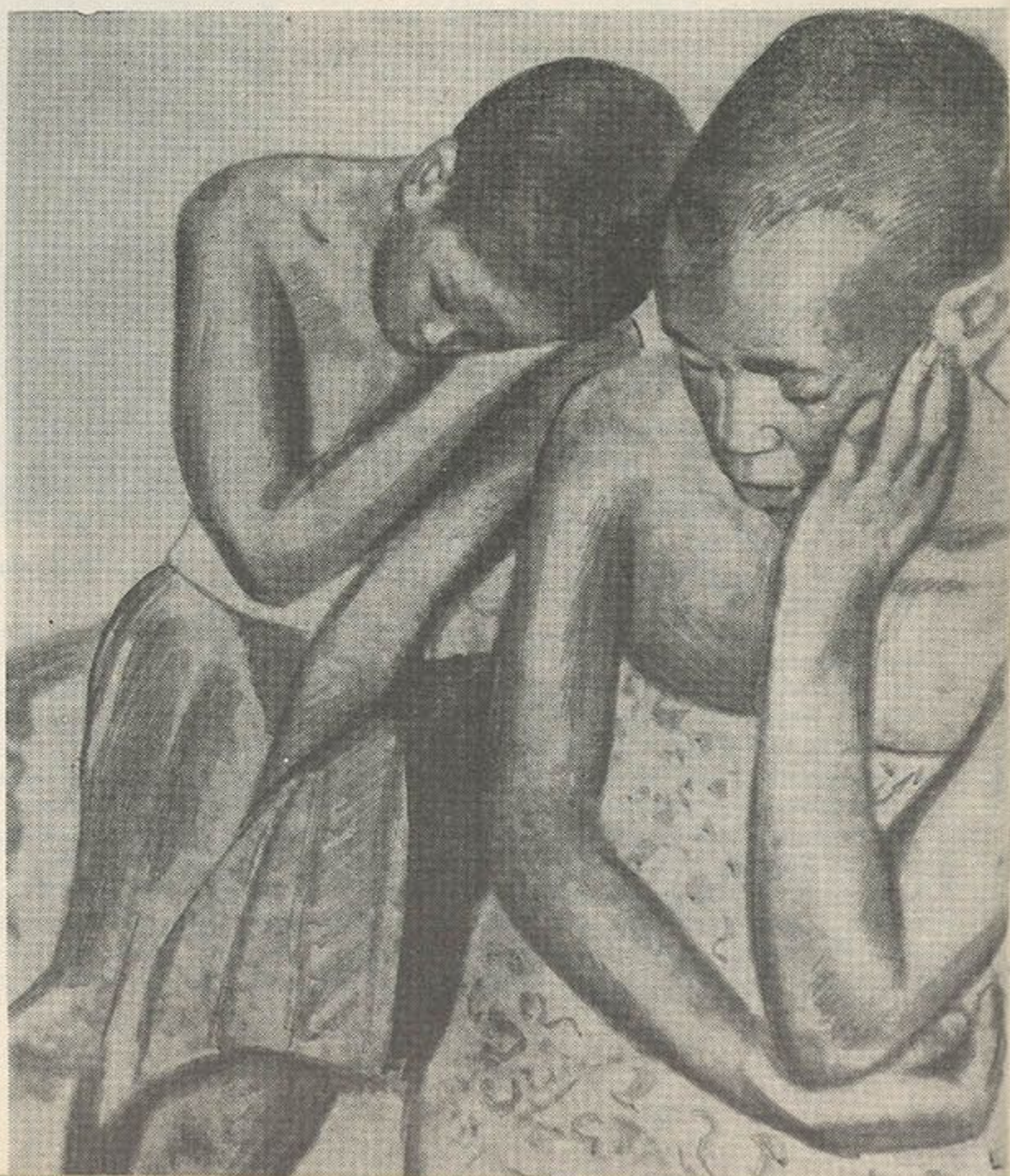
Не, не замесці ім свае крываваыя сляды, як нельга зацьміць ззянне сонца над абуджанай Афрыкай!

Камітэт савецкіх жанчын

Масква, 15 лютага 1961 г.

Яна стала ўдавой у 28 год. Імя яе — Апанга Палін Лумумба. Забойцы яе мужа арганізавалі ганенне ўдавы героя і яго сына Ралана, якому яшчэ не споўнілася двух год. Пасля арышту Лумумбы Апанга Палін з сынам сорак разоў мяняла месца знаходжання, баючыся за сваё жыццё.

14 лютага Апанга Палін Лумумба прайшла па вуліцах Леапольдвіля, паводле кангалезскага звычаю, босая і з голымі грудзямі ў знак жалобы і пратэсту. Разам з ёй па вуліцах горада прайшло каля ста прыхільнікаў Лумумбы — жанчыны з голымі грудзямі, мужчыны з нізка апушчанымі галавамі. На здымку: Апанга Палін Лумумба (злева) і адна з яе сясцёр з паголенай у знак жалобы галавой сядзяць на падлозе дома ў Леапольдвілі.

Баль людскі — яе баль

ПЛЫЛІ падводы, плыла дарога, плылі кругі перад вачыма... Недзе разрываліся бомбы і гранаты, недзе паміралі людзі. Недзе там была і яе дачка Іна — такая ж маленькая, як і шэсцьдзсят гэтых, што размясціліся на падводах. «Дзе яна зараз, — думала Лідзія, — што з ёю?»

Абоз рухаўся на Усход. Пякучае чэрвеньскае сонца ды сіняе-сіняе неба сумна глядзелі яму ўслед. Паабাপал дарогі калыхалася недаспелае жыта, якому не суджана было трапіць у калгасныя засекі. Дарозе не было канца, яна ўсё больш аддаляла маці ад дачкі. Абоз рухаўся ўжо трэція суткі...

— Лідзія Антонаўна! Ці не чуеце?

Нехта крануў яе за плячо. Азірнулася — гэта была Паліна Сяргееўна Дракіна, загадчыца Дома дзіцяці.

— Мамачка, есці хачу...

Ліда паскорыла крок і, дагнаўшы падводу, пагладзіла хлопчыка па галоўцы:

— Зараз, родны, зараз, сыноч. Толькі даедзем да вёскі. А пакуль што — вось, вазьмі.

Яна дастала з кішэні апошні кавалачак цукру, што застаўся яшчэ ад яе пайка, і працягнула яго хлопчыку. Успомніла: калі абслугоўваючаму персаналу выдавалі перад адыходам з Полацка пайкі, загадчыца гаварыла: «Дзеці неабходным забяспечаны. А гэта — вам. Вы павінны берагчы і сябе. Думаю, разумееце?» «Нічога са мной не станецца, — думала цяпер Ліда. — Ім цяжэй перанесці».

Да яе зноў падыйшла Паліна Сяргееўна.

— Ведаю, Лідачка, цяжка табе. А каму лёгка зараз? Вайна. Я сама з мужам сувязь страціла. Для нас зараз галоўнае — не падаць духам. Мы не маем на гэта права. Хоць бы дзеля іх.

Яна паказала на абоз з дзецьмі.

Так, Ліда гэта разумела. Дзеці называюць яе, зусім чужою для іх жанчыну, мамай. Значыць трэба ва ўсім замяніць ім іх родную маці. Можна недзе і аб яе дачушцы хто-небудзь так паклапоціцца...

Кароткі прыпынак у вёсцы.

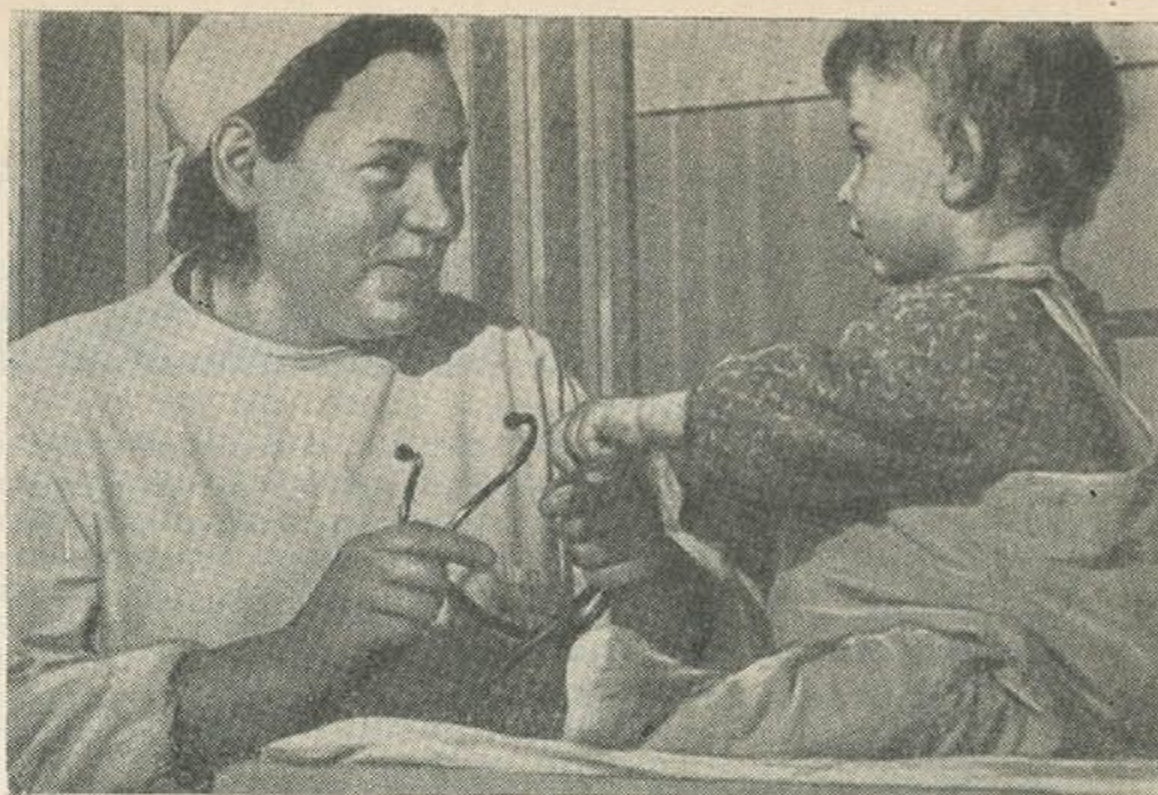
Зноў дарога.

Успаміны. То лёгка, нібы палёт быстракрылай птушкі, то цяжка, як свінец.

...Выпускны баль у медыцынскім інстытуце. Вяселасць. Музыка. Мары. Прыгожыя, цудоўныя мары. Далей ідзе само жыццё. Наколькі цікавым будзе яно, залежыць ад таго, хто яго стварае. Дала сабе слова зрабіць жыццё прыгожым, змястоўным, усе сілы, веды прысвяціць людзям, барацьбе за іх здароўе. Там жа, на балі, калектыўна чыталі газеты артыкул аб урачу, які аддаў хвораму сваю кроў. Усе захапляліся гэтым подзвігам, а яна, Ліда Чарнуха, ніяк не магла зразумець, чым жа яны захапляюцца? Гэта ж так проста, неабходна і будзённа.

Работа ў Пружанах, якія зусім нядаўна былі вызвалены з-пад улады польскіх магнатаў. Першыя цяжкасці. Неяк у бальніцу прывезлі хлопчыка. Выратаваць яго было ўжо немагчыма. Пачуццё бездапаможнасці і роспач моцна сціснулі сэрца. Недзе ў кутку яго нават закралася нявер'е ў свае сілы і веды. Але гэта з часам прайшло. Ледзь стрымала слёзы, калі ў адзін са святочных дзён паштальён уручыў ёй з дзесятка віншавальных адкрытак ад тых, каму яна вярнула здароўе і жыццё.

Потым — Полацк. Работа ў Доме дзіцяці і дзі-

Л. А. Чарнуха са сваім пацыентам Славікам Уцянковым.

цячай паліклініцы. Віцебск. Прыехала туды з грудной дачкой.

І вось — вайна!

Тэрмінова назад, у Полацк. Дачку адвезла ў вёску да бацькоў, а сама — у ваенкамат.

Полацк гарэў і ўздрыгваў ад узрываў вароужых бомб. Дабрацца да Дома дзіцяці было ўжо не так проста...

Тэрмінова эвакуіраваць дзяцей — такі быў загад.

— Што ж, Лідзія Антонаўна, — звярнулася да яе загадчыца, — будзем ад'язджаць. Марудзіць нельга. Далі нам некалькі машын, але не надоўга — толькі адвезці ад горада дзяцей, а там прыйдзеца шукаць іншы транспарт. Вы гатовы? Самі ведаеце без урача нам не абысціся...

Жыццё — суровы суддзя. Часам яно ставіць выпрабаванні, якія прымушаюць вагацца і мужных, сумленных людзей. Ахвяраваць сабой і гэтым самым выратаваць дзесяткі іншых ці пакінуць іх на волю лёсу і ратаваць сябе? Пра гэта Лідзія не стала б нават думаць. Але як не задумацца, калі на карту пастаўлена жыццё роднай дачкі? Ці гатова яна ахвяраваць зараз самым дарагім, што ў яе ёсць? І ўспомніла дадзенае сабе абяцанне на выпускным балі...

30 чэрвеня дзеці былі эвакуіраваны з Полацка, а 2 ліпеня будынка, у якім яны размяшчаліся, не стала. Не ведала Ліда, што як толькі яны адбылі з горада, туды прыйшоў бацька з дачкою. І не застаў іх...

Два месяцы рухаўся на Усход полацкі Дом дзіцяці. І калі ён прыбыў у пункт назначэння — невялікі чухавішкі гарадок Шумерлю, — усе дзеці былі жывыя і здаровыя. А сярод гэтых шасцідзсят чатырох хлопчыкаў і дзяўчынак — дваццаць грудных дзяцей! І гэтых выратавалі. Выратавалі людзі, якія не шкадавалі сіл і здароўя, якія рызыкавалі дзеля іх жыццём, якія дзеля іх ахвяравалі асабістым шчасцем. Сярод гэтых людзей была і Лідзія Антонаўна Чарнуха, якая зусім нядаўна пакінула студэнцкую парту. Са сцен інстытута яна выйшла з дыпломам выдатніцы. Свой першы жыццёвы экзамен малады ўрач таксама вытрымала на «выдатна».

...З таго часу мінула амаль дваццаць год. Зараз Лідзія Антонаўна — сталая жанчына і вельмі добры ўрач-педыятр. Яна — галоўны ўрач Гродзенскай гарадской дзіцячай бальніцы. Лідзія Антонаўна — чулы, скромны чалавек. І што галоўнае, — усім сэрцам любіць яна сваю прафесію, любіць дзяцей. І яшчэ раз хочацца паўтарыць: не шкадуе для іх ні сіл, ні здароўя.

Аднойчы здарылася такое.

Прышоўшы з работы, Лідзія Антонаўна адчула нейкую незвычайную стомленасць і млявасць. «Напэўна ад таго, што вельмі напружаны дзень быў, — падумала яна, — толькі б самой не захварэць». Прачнулася ноччу: нехта моцна стукае ў дзверы.

— Хто там?
— Доктар, гэта «хуткая дапамога». Толькі што прывезлі хлопчыка. Памірае малы. Прабачце, што ноччу. Іншага выхаду няма.

— Я зараз.

Страшэнна балела галава, перад вачыма плылі кругі, ногі не хацелі слухацца. Толькі сышла з ганка, паслізнулася і ўпала. Прытомнасць пакінула ўрача. Галава аказалася на снезе, і, напэўна, ад гэтага Лідзія Антонаўна праз некаторае імгненне апрытомнела. Ледзь паднялася з зямлі, ледзь забралася ў машыну. «Добра, што хоць ніхто не бачыў», — прамільгнула думка ў галаве.

— Едзем, — сказала шафёру.

У хлопчыка была цяжкая форма запалення лёгкіх. «Калі б не прыехала, наўрад ці ўдалося б яго выратаваць», — падумала ўрач, а сама адчувала, што сілы пакідаюць і яе. Толькі б паспець!

— Шпрыц!

— Глюкозу!

— Кісларод!

Кароткія каманды следавалі адна за другой. Хлопчык пачаў дыхаць раўней, адкрыў вочкі. Лідзія Антонаўна ўбачыла гэта і... зноў страціла прытомнасць.

Вось яна, тая кроў, якую ўрач аддала хвораму!

Каля месяца праяжала пасля гэтага Лідзія Антонаўна ў бальніцы.

Зусім нядаўна, калі Лідзія Антонаўна рабіла чарговы абход у бальніцы, яе паклікалі ў ардынатарскую да тэлефона.

— Слухаю вас.

— Лідзія Антонаўна, дарагая, вы?!

— Так, я. А з кім я, прабачце, размаўляю?

— Гэта Ваня, — сказаў у адказ мужчынскі голас, — можа, памятаеце? Трус мае прозвішча. Шумерлю памятаеце?

Як не памятаць! Шумерля... Яе адазвалі адтуль у 1944 годзе. Праводзілі ўсе — і абслугоўваючы персанал, і дзеці, і прадстаўнікі з авіязавода, дзе яна працавала ў санчасці, акрамя Дома дзіцяці. Сярод іх быў і Ваня Трус, чые шэрыя вочкі так напаміналі ёй вочы роднай дачкі...

Гэта шчасце, гэта вялікае шчасце бачыць плён сваёй працы. Калісьці ўрач выратавала дзіцяці жыццё, а зараз яно стала дарослым чалавекам! І гэты чалавек ужо сам прыносіць карысць грамадству.

...Ну, а што ж сталася з дачкою Лідзіі Антонаўны? Калі вярнулася ў Беларусь, Лідзія Антонаўна адразу паехала ў вёску, дзе яна пакінула дачку і бацькоў. Яна яшчэ спадзявалася ўбачыць іх у жытых, хоць ранейшыя старанныя пошукі не далі вынікаў.

І вось родная вёска. Страх і жудасць ахапілі Лідзію, калі яна ўбачыла, што на месцы, дзе стаяла хата яе бацькі, засталася толькі чорная, абгарэлая печ...

І (здараюцца ж цуды!) да печы была прыбіта таблічка: «Дзеці, калі будзеце шукаць нас, то ведайце: мы знаходзімся...» Радасныя слёзы не далі чытаць далей. Зноў углядалася Лідзія ў вуглаваты і такі знаёмы бацькаў почырк! Так яна трапіла на след родных. Потым знайшоўся і муж, які лічыўся «без вестак прапаўшым»...

Лідзія Антонаўна Чарнуха працуе ў Гродна ўжо больш пятнаццаці год. Гродзенцы добра ведаюць і павяжаюць яе. Але мала каму вядома, які складаны жыццёвы шлях прайшла гэтая жанчына, колькі ёй давялося зведаць цяжкасцей і нягод. Многія ведаюць, што яна ўзнагароджана значком «Выдатнік аховы здароўя», шматлікімі граматамі. Але якое жыццё стаіць за гэтым, — мала хто ведае.

Дык няхай ведаюць. І не толькі гродзенцы...

А. ШАБАЛІН

Шчыры,

ГАВАРЫЦЬ пра кнігу можна не інакш, як гавораць толькі пра шчырага, сардэчнага друга. З ім добра памаўчаць, з ім можна паспрачацца, можна адвесці душу. З кнігай, як і з добрым, разумным другом, лягчэй жыць на свеце.

Вось чаму так глыбока нас хваляюць, чаму праз усё жыццё праходзяць кнігі — сябры нашага дзяцінства, потым юнацтва, а потым сябры і дапаможнікі чалавека, калі ён не толькі пастале, але і прыкметна зробіцца сівым. Вось чаму ў кожнага з нас ёсць свае ўлюбёныя — для душы — кнігі. Іх мы чытаем і перачытваем на працягу ўсяго свайго жыцця. І кожны раз па-новаму здзіўляемся, па-новаму захапляемся і адкрываем для сябе ўсё новае і новае таямніцы чароўнага слова. Як і музыка, эмацыянальнае мастацкае слова здольна закрануць самыя адчувальныя струны чалавечага сэрца, здольна «пераварнуць» яго (як і ўсякае сапраўднае мастацтва), абудзіць у ім усё лепшае, усё самае высакароднае.

«Мой родны кут, як ты мне мілы!

Забыць цябе не маю сілы.
Не раз утомлены дарогай,
Жыццём вясны мае ўбогай
К табе я ў думках прылятаю
І там душою спачываю.
О як бы я хацеў спачатку
Дарогу жыцця па парадку
Прайсці яшчэ раз, азірнуцца,
Сабраць з дарог каменні тыя,
Што губяць сілы маладыя,
К вясне б маеў хацеў
вярнуцца»...

Мы памятаем гэтыя радкі са школьнай парты, калі яшчэ бесклапотнымі дзецьмі вучылі напамяць цудоўны ўступ да коласаўскай «Новай зямлі» і, сказаць праўду, мала клапаціліся глыбока ўнікаць у сэнс гэтых слоў паэта. Музыка слова клалася нам на душу і — з гэткай жа лёгкай душой — мы паўтаралі яе настаўніку на ўроку. А потым ішлі гады. На змену дзяцінству прыйшло суровае, поўнае цяжкіх выпрабаванняў юнацтва. На дарогах вайны, далёка ад Радзімы, ужо зусім інакшым сэнс укладвалі мы ў гэтыя дарагія нам словы: «Мой родны кут! Як ты мне мілы!»

Так, нярэдка стомленыя да знямогі, з нагамі, нацёртымі ў франтавых паходах да крыві, з неспячэйным болем у сэрцы мы не мелі сілы забыць цябе, наш родны край, наша родная Беларусь! І як удзячны былі мы Якубу Коласу за гэтыя радкі, якія ён падараваў нам і адпра-

віў з імі нас па жыццю... Як яны дапамагалі нам тады ў нашых цяжкіх паходах!

Хваляюць яны нас і цяпер, людзей ужо даўно сталых з пасівелымі скронямі. Хваляюць і міжвольна прымушаюць кожнага з нас азірнуцца на тую сваю «вясну», пра якую сумавала некалі і паэтава сэрца. У кожнага чалавека была гэтая свая вясна. І кожнаму яна павасвойму дарагая. І кожны з нас, чытаючы гэтыя радкі, успамінае яе з удзячнасцю.

Такая сіла ўздзеяння на чалавека слова, такая сіла кнігі...

У папярэдніх нумарах часопіса мы расказвалі чытачам, як навучыцца любіць і разумець прыгожае. Расказвалі, як трэба выходзіць — з дзяцінства — уменне разумець і адчуваць музыку — гэтую мову чалавечых пачуццяў і настрояў, перададзеную ў гуках.

Сёння ў нас іншая мэта.

Сёння мы будзем весці размову пра кнігу. Любоў да кнігі, разуменне прачытанага таксама самі не прыходзяць. Іх таксама развіваюць, таксама выходзіць.

Дзіця яшчэ толькі навучылася хадзіць, дзіця яшчэ гаварыць добра не ўмее, а ўжо бацькі купілі яму першую кніжачку з яркімі малюнкамі і з такімі зразумелымі ласкавымі словамі, якімі гавораць усе, хто яго акружае. І дзіця рада гэтай першай сваёй гасці: яна вучыць малое пазнаваць свет, вучыць любіць яго і радавацца яму.

Неўзабаве да яго прыходзіць новая гасця...

Казкі, расказаныя бабуляй або маці, кніжкі, прачытаныя ў дзяцінстве, прачытаныя разам з бацькамі, вельмі часта запамінаюцца на ўсё жыццё.

Памятаю, некалі ў дзяцінстве, я была страшэннай назолай і не давала хатнім спакою з бясконцым «раскажы»... Больш за ўсё, вядома, пакутавала мая мама. Казак яна ведала мала і, як я цяпер разумею, не любіла іх расказваць... Затое ад мамы першай пачула я пушкінскую «Палтаву».

«Богат и славен Кочубей.
Его луга необозримы,
Там табуны его коней;
Пасутся вольные, нехранимы.
Кругом Полтавы хутора
Окружены его садами.
И много у него добра,
Мехов, атласа, серебра
И на виду и под замками.
Но Кочубей богат и горд
Не дологривыми конями...
... Прекрасной дочерью своей
Гордится старей Кочубей.

Разумны друг...

И то сказать: в Полтаве нет Красавицы, Марии равной...

Тады, у якія гадоў шэсць майго жыцця на свеце, і Качубея, і «табуны яго коней», і яго дачку-прыгажуню я ўяўляла сабе да таго яскрава, быццам сама вырасла ў тых палтаўскіх садах...

Думаю, што «Палтава» засталася на ўсё жыццё маім самым улюбёным з усіх пушкінскіх твораў толькі таму, што пачула я яе ўпершыню ў раннім дзяцінстве, пачула ад свае маці.

...Так паступова, ад кніжкі да кніжкі, дзіця пераходзіць да больш сур'ёзнага і больш складанага чытання, так узбагачаецца яго далагляд, так паступова вучыцца яно любіць, разумець і выбіраць сабе кнігу.

Вядомая рэч, што выбарам гэтым павінны кіраваць старэйшыя ў сям'і. І не толькі кіраваць. Бацькі павінны знайсці час пачытаць разам з сынам ці дачкою кніжку, павінны ўмець выкраіць некалькі хвілін, каб паслухаць іх расказ прачытанага. Чытаючы кніжку, дзіця можа не ўсё зразумець ці зразумець няправільна, і першымі, хто павінен дапамагчы яму, павінны быць бацькі.

На змену дзіцячым кніжкам у дом паступова прыходзіць сур'ёзная літаратура. Дзеці пайшлі ў школу, і ваш слых зноў чаруе цудоўная паэзія Пушкіна, якую вывучаюць (які вы самі некалі!) ужо вашы дзеці. Зноў чуеце вы і нібы зноўку «перавучаецца» напам'яць поўныя болю і гневу вершы «певца крест'янской недоли» Някрасава. Зноў завалодалі ўсёй вашай істотай непайтор-

ная паэзія тургенеўскіх твораў і глыбокі сардэчны боль за лёс чалавека ў апавяданнях Чэхава. Зноў пакутуеце вы, зноў захапляецеся, плачаце над старонкамі кніг і радуецеся вялікаму дзівоснаму цуду — жыццю — разам з героямі Льва Талстога.

Разам з вашымі дзецьмі-школьнікамі ў вашы сцены зноў вяртаецца гераічная рамантыка Авадзя. Іх рукой у вучнёўскіх укладаннях і ў сціпрых юнацкіх дзённіках запісвае свой непахісны дэвіз Павел Карчагін: «Жыццё даецца чалавеку адзін толькі раз і пражыць яго трэба так, каб не паліў сорам, каб не было балюча за маленькае і дробязнае мінулае»...

Гэта яны, вашы дачка і сын, яшчэ можа не зусім глыбока ўнікаючы ў сэнс слоў, паўтараюць ужо ўслед за Максімам Горкім: «Чалавек — гэта гучыць горда!» і ўслед за гэтым: «Ца-на чалавеку — справа яго».

Гэтыя словы чыталі мы ў дзённіках Зоі Касмадзямянскай. Яны гучалі ў гарацых сэрцах герояў Краснадона. З гэтымі словамі на вуснах змагаўся адзін на адзін са смерцю і перамог смерць Аляксей Мярэсееў.

Рэвалюцыйная рамантыка «Авадзя» Л. Войніч, «Маці» М. Горкага, «Як гартавалася сталь» Н. Астроўскага гартавала сталь сэрцаў цэлых пакаленняў юнакоў і дзяўчат.

Цудоўны свет кнігі здольны асвятліць жыццё чалавека, здольны ўпрыгожыць яго і ўзнесці высока-высока. Аднак памылкова было б думаць, што «купанне» ў гэтым «кніжным

свеце», неразумная «ўсяяднасьць», чытанне без сістэмы і без «перадыху» могуць прынесці карысць. Наадварот, нярэдка выпадкі, калі празмернае захапленне чытаннем засланяе ад школьніка яго першы і самы неабходны абавязак — школьную падрыхтоўку.

Карысна ўспомніць, якое месца займала кніга ў жыцці сям'і Ульянавых. Чытанне тут было пастаянным і любімым заняткам як дзяцей, так і дарослых. У раннім дзяцінстве дзецям чыталі казкі, а пазней пераходзілі да гістарычных апавяданняў. Героі гістарычных кніг захаплялі дзяцей, рабіліся любімымі іх героямі і ўдзельнічалі заўсёды ў іх гульнях. Ва ўзросце 12—13 год дзеці сям'і Ульянавых ведалі ўсе асноўныя творы Пушкіна, Лермантава, Гогаля, Някрасава, Тургенева, Льва Талстога. «Бацька рана даў нам іх у рукі, і я лічу, што такое ранняе чытанне моцна расшырыла наш гарызонт і выхавала наш літаратурны густ», — успамінала Анна Ільнічна. І дзеці Ульянавых чыталі заўсёды свядома. У кожнага з іх была свая манера чытаць кнігу: шукалі адказы на пытанні, вывучалі матэрыял, рабілі выпіскі. Валодзя Ульянаў так чытаў кнігу прывучыў сябе з гімназіі. І ўсе астатнія дзеці ў сям'і імкнуліся працаваць гэтак, як ён. Сур'ёзнае і рознабаковае чытанне ў сям'і Ульянавых зрабіла велізарны ўплыў на развіццё цікавасці да навуковых заняткаў, садзейнічала захапленню навукамі.

У свеце кніг прайшло таксама жыццё і другой славутай сям'і, другога вялікага чалаве-

Працягваем размову аб прыгожым

ка — Карла Маркса. Будучы нярэдка пашчотным бацькам, «Маўр», як звалі яго дочки за смуглы колер твару і чорную, як вугаль, бараду, нярэдка аддаваў ім цэлыя гадзіны свайго часу. Ён і сам чытаў ім і чытаў разам з імі кнігі, а таксама ў часе прагулак складаў для іх захапляючыя казкі. Дзякуючы незвычайна багатай фантазіі Маркса казкі гэтыя расцягваліся і скарачаліся на цэлыя... мілі. «Раскажы нам яшчэ адну мілю», — прасілі дочки, калі па дарозе да дому было яшчэ далёка. І Маркс раскажваў ім яшчэ адну «мілю», а калі заставаўся час, раскажваў другую «мілю»...

Кніжны свет самога Маркса цікава ўспамінае Поль Лафарг: «Маркс нікому не дазваляў наводзіць парадак ці, дакладней, беспарадак у яго паперах і кнігах... У расстаноўцы кніг Маркс не кіраваўся знешняй сіметрыяй; кнігі самых разнастайных фарматаў і брашур стаялі цесна адна каля другой. Ён расставляў кнігі не па фармату, а па зместу. Кнігі былі для яго духоўным інструментам, а не прадметам раскошы».

...Пра месца кнігі ў жыцці чалавека можна гаварыць вельмі многа, можна гаварыць без канца. Як пра добрага, шчырага друга. «Кніга адыгрывала ў маім жыцці ролю маці», — пісаў Максім Горкі. І сам ён заўсёды любіў і шанаваў кнігу, як любіць і шануе маці добры сын.

З гэтага пачыналі мы сваю размову. Гэтым мы і скончым яе...

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Тут мы друкуем некалькі здымкаў, якія экспанаваліся на Беларускай выстаўцы мастацкай фатаграфіі

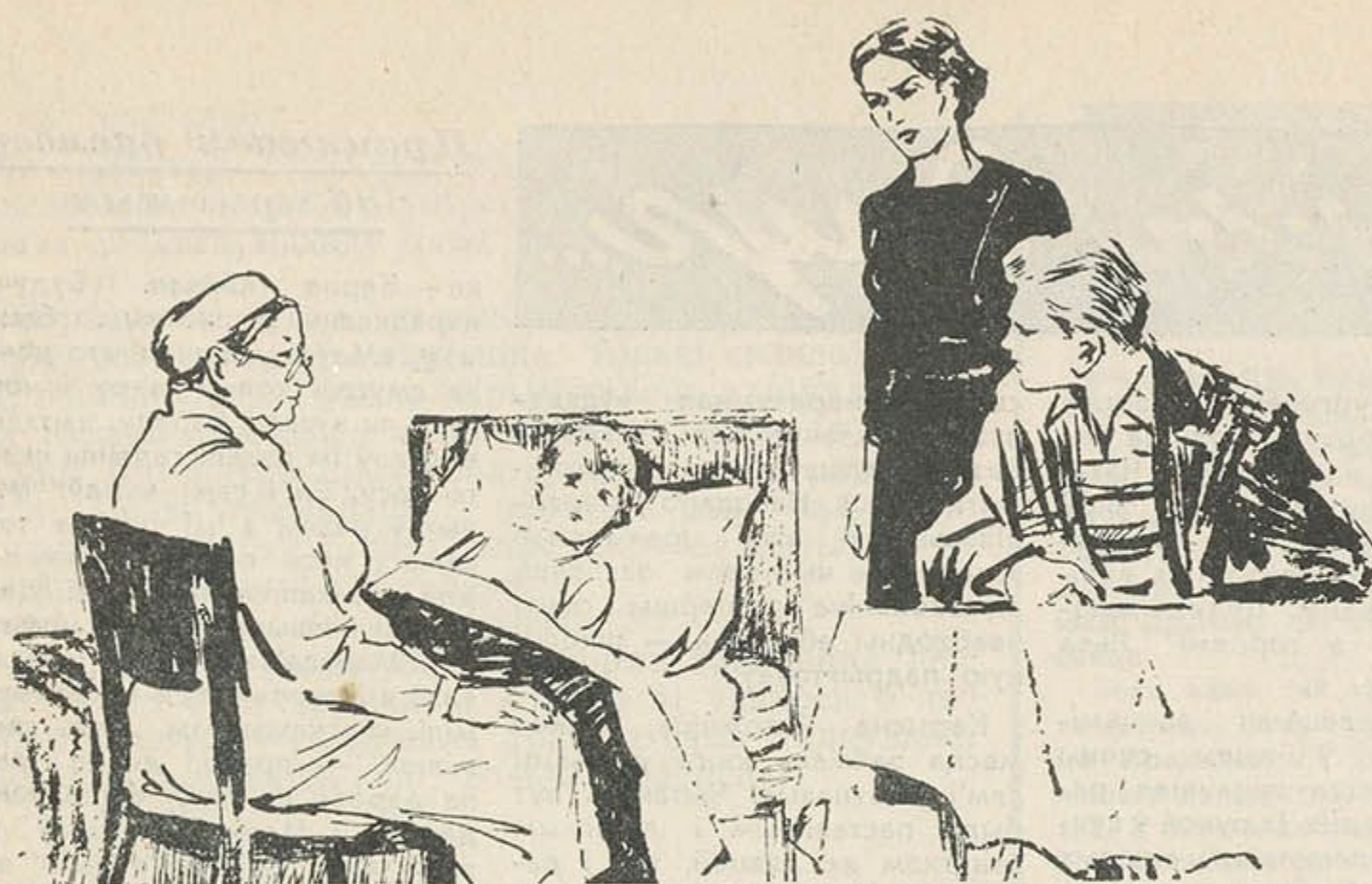
М. Дубоўскі і М. Шэрман. «Вечар».

М. Савін. «Гадзіннік будзе ісці дакладна».

І. Стэц. «Непрадбачаная затрымка».

МАШЫНЫ ДАКТАРЫ

Н. НАВАСЁЛАВА

Малюнкi Ю. Пучынскага

А п а в я д а н н е

КАЛІ канчаткова высветлілася, што гэта — астма, тата насупіўся і прывычным жэстам палез у кішэню па папярсы, а мама, бліснуўшы вачыма, рэзка сказала:

— Толькі, калі ласка, без ныцця!

Тата паціснуў плячыма і апусціў руку.

Маша ляжала на маміным ложку і, цяжка дыхаючы, глядзела на ўрача — тоўстую старую з вялікім носам на пушыстым твары. Старая — яна была не проста ўрач, а прафесар — умела неяк смешна, зусім па-птушынаму прыкрываць паўекамі свае сумныя вочы і гэта вельмі захапляла Машу.

— Незвычайна нервовае дзіця... Але не трэба траціць надзеі! — Ёй патрэбен спакой і паветра. Галоўнае — спакой. Ніякіх, абсалютна ніякіх раздражненняў!

Мама з татам пачцiва слухалі. Калі старая дайшла да асцярожнасці — «яе трэба самую прывучыць да асцярожнасці: не бегаць, не скакаць», — яны ўлад заківалі галовамі, а Машы зрабілася сумна, і яна адварнула.

Вось ужо цэлы тыдзень у яе ў грудзях свішча ад цяжкага дыхання. Жыццё ператварылася ў суцэльнае чаканне: што яшчэ прыдумае старая? Горш за ўсё было тое, што мама з татам слухалі яе з першага слова — нават мама, у якой, як гаварыў тата, заўсёды была свая ўласная думка, на гэты раз зусім падпарадкавалася прафесару. Дайшло да таго, што яна навучылася ставіць банькі і на парадзе старой праз дзень абстаўляла імі спінку Машы. Яна не хацела разумець, што пах спірту і трапяткое полымя ўнутры банькаў наводзілі такі жах на хворую, ад якога дыханне яе рабілася яшчэ больш цяжкім.

Мама не мела сваёй думкі і наконт тварагу і гвалтам карміла ім Машу толькі таму, што старая лічыла яго карысным для хворага дзіцяці. Ні яна, ні прафесар не заўважалі, якіх намагаўся каштаваў Машы праглынуць гэты тварог.

А дзе была ўласная маміна думка аб дружбе Машы і Туціка?

Хіба не яна раней дзесяткі разоў гаварыла сваім знаёмым:

— Я вельмі рада, што паміж маімі дачкамі розніца ўсяго ў два гады. Гэта садзейнічае дружбе дзяцей і агульнасці іх інтарэсаў.

Цяпер Машанька не магла сябраваць з сястрой, таму што прафесар і мама з татам баяліся, каб гэта не ўсхвалявала хворую.

Лежачы адна ў вялікім пакоі, яна чула, як Туцік тупала ножкамі, бегаючы па калідоры, як часта спынялася за дзвярыма, прыслухоўваючыся да таго, што робіцца ў Машы, і як мама або тата адразу ж адганялі яе:

— Ідзі, Олечка, — сапраўднае імя Туціка было Ольга, — ідзі, туды нельга.

— Чаму?

— Таму што Маша хворая.

— Ну і што?

— Ідзі, ідзі...

Крокі Туціка аддаляліся бязгучна, а Машу ахапляла пачуццё тужлівай нецярплівасці. Калі ж усё гэта скончыцца?! Яна з шумам варочалася на велізарным ложку, і спружынная сетка падкідала яе, як мячык. Пачынаўся прыступ цяжкага кашлю. Мама, зморшчыўшыся ад пакуты, падтрымлівала худзенькія плечы дзяўчынкі, а потым давала лярства, ад якога часта пачыналася рвота.

Пад вечар з'яўлялася старая. Яна журботна апускала паўекі, слухаючы маму, затым з глыбокадунным выглядам бралася разглядаць Машу.

— Галоўнае — дабіцца пералому ў прыступе, — пачынала прафесар. — Невядомы алерген...

Гаварыліся незразумелыя, таямнічыя словы — салютан, інгалатар, інізіраванае паветра, адрыналін, эфедрын, — за кожным з якіх скрываліся новыя цяжкія выпрабаванні для Машы. І варта было старой сказаць:

— Паспрабуем гэта... — Як мама з гатоўнасцю згаджалася паследаваць яе парадзе.

Пачуццё бездапаможнасці і слабасці ахапіла Машу. Ёй здавалася, што ўсё навокал несапраўднае — яна сама і гэтае тужлівае, у якім усё забаронена, жыццё, і заклапочаныя твары мамы і таты, і адсутнасць Туціка. Нібы страшны бясконцы сон цягнуўся перад ёю і не было ад яго ратунку...

І тое, што мама не ходзіць на работу, таксама вельмі прыгнятала Машу. Яна не разумела, што азначае асістэнт, але ведала, што мамін начальнік, Аляксандр Фёдаравіч, не можа абысціся без асістэнта, гэта значыць без мамы, таму што іменна яна і была яго асістэнтам.

Часцей за ўсё да мамы прыходзіла супрацоўніца, якую тата называў «твая фарбаваная бландзінка». «Твая фарбаваная бландзінка» асабліва хвалявалася з-за Машынай астмы.

— Не, гэта трэба ж было! — звычайна ўскрыквала яна пасля слоў «бедная малютка». — Гэта проста іронія лёсу: гэтая хвароба, у гэтыя рашаючыя дні!

— Я напішу Аляксандру Фёдаравічу, няхай ён пачынае ставіць доследы без мяне, — гаварыла мама, стомлена апускаючы вочы. — Нарэшце...

— Як! — перабівала «Твая фарбаваная бландзінка». — Ты думаеш, ён адважыцца пачаць без цябе? На атамнай устаноўцы?! — Яна хутка праводзіла пухоўкай па носе і падбародку, потым шчоўкала пудраніцай. — Ні-ко-лі!

Ад таго, як вымаўлялася гэтае слова, Машу кідала ў пот. У беднай мамы ўздрыгвалі губы, а «Твая фарбаваная бландзінка» дадавала як бы між іншым:

— Ён хутчэй павесіцца.

Пасля такіх размоў у мамы часта ў вачах стаялі слёзы. Машу ж так мучыла ўсведамленне сваёй віны, што яна пачынала плакаць і задыхацца.

І вось у гэтыя дні — проста дзіўна, як гэта тата прыняў рашэнне без мамы — прыехала бабуля па татаваму выкліку.

У Машы і Туціка былі дзве бабулі. Адну — маміну — яны ведалі добра, таму што кожны год ездзілі да яе ў гасці ў Ленінград, другую ж, татаву, не ведалі, таму што маме заўсёды хацела паехаць у адпачынак да сваёй маці, а не да татавай. Татава ж маці, «тая» бабуля, сама прыязджала да іх чатыры гады назад, калі нарадзілася Туцік, паглядзець на новую ўнучку. З таго часу Маша не бачыла яе і забыла нават, як яна выглядае.

Аказваецца, «тая» бабуля зусім нізенькая і ў сваёй доўгай шырокай спадніцы падобна на матрошку. Галава яе

завязана хусткай, твар румяны, але зморшчаны, як печаны яблычак.

— А маё ж ты дзіцятка, змізарнела зусім,— спачувальна гаворыць бабуля, нахіляючыся да Машы так блізка, што той відаць чырвоныя пражылкі на вялікім, падобным на бульбіну бабульчыным носе. — Гасцінчык вось вазьмі...

Яна дае Машы пернік і гладзіць яе па галаве сваёй жорсткай рукой. Рука такая шурпатая, што чапляецца за валасы.

Мама разгубленая: што рабіць? З аднаго боку, яна, вядома, рада бабулі, але, з другога, — як даверыць ёй хворае дзіця?

Мама вагаецца, але Маша, павярнуўшыся ўсім целам і падляцеўшы на звычайную ў гэтых выпадках вышыню, упрошвае яе:

— Мамачка!.. Ты можаш даверыць бабулі — Аляксандр Фёдаравіч павесіцца...

Пасля пакутлівых сумненняў, якія мучаць маму цэлы вечар, яна, нарэшце, адважваецца паспрабаваць. Уся раніца ідзе на тое, каб растлумачыць бабулі значэнне рэжыму. Бабуля слухае моўчкі і толькі пасля таго, як у мамы ўжо не застаецца слоў для далейшых унушэнняў, гаворыць з дакорам:

— Ды што ты, Маня? Няўжо мне ўпершыню з дзіцем? Ідзі, не сумнявайся...

І мама, нарэшце, ідзе. Маша застаецца з бабуляй і сястрой. Перш за ўсё бабуля забывае зачыніць дзверы пакой і да хворай зараз жа ўбывае Туцік. Яна так спяшаецца хутчэй апынуцца побач з Машай, так энергічна перабірае сваімі тоўсценькімі ножкамі, што пакуль дабягае ад дзвярэй да ложка, у яе спускаюцца штонікі. Папраўляць іх няма калі — яна ў захапленні ад таго, што бачыць Машу, і, стаўшы на дыбачкі перад высокім ложкам, весела заглядае ў твар старэйшай сястры.

Упершыню за многа дзён Маша адчувае радасць — сапраўдную чалавечую радасць, без якой немагчыма жыць на свеце. Ніколі яшчэ Туцік не здавалася ёй такой прыемнай: усё ў ёй кругленькае — падбародак, чорныя кемлівыя вочкі, ямачкі на пругкіх шчоках і нават роцік.

— Будзем гуляць? — з гатоўнасцю прапануе Туцік.

Дзіва што! Яны толькі хочуць дамовіцца наконт гульні, як уваходзіць бабуля. Абедзве заміраюць: што будзе? Туцік з апаскай падцягвае штонікі. Машу калюць кашаль...

Але бабуля не бачыць нічога асаблівага ў тым, што Туцік знаходзіцца каля сястры.

— Ах ты, маё маленькае, — задаволена гаворыць бабуля і падсаджвае Туціка на ложак.

Ад такой нечаканай удачы Маша зараз жа перастае кашляць. Туцік, стоячы ў яе ў нагах, прыгае на sprужынах і, высока падскочыўшы, падае на карачкі.

— Глядзі не сваволь, — усміхаючыся, папярэджвае бабуля, але Туцік перакулілася ўжо на спіну і са смехам перакочваецца па сетцы.

Машы гэта здаецца такім забаўным, што яна смяецца ўпершыню за час хваробы.

— Давай, — бадзёра прапануе Туцік. — Давай, ты будзеш не хвора? — і паспешліва, нібы баючыся пакрыўдзіць Машу, дадае: — Як быццам!.. Добра — як быццам?

Якое шчасце перастаць раптам — хоць «як быццам» — адчуваць сябе хвора! Якое шчасце забыць свой вечны страх перад банькамі, уколамі і рознымі працэдурамі, забыць пра тварог, перастаць думаць пра задышку і не клапаціцца аб распараджэннях прафесара!

Маша падбадзёрваецца. Яны рашаюць гуляць у «Тваю фарбаваную бландзінку». Але паколькі Туцік катгарычна адмаўляецца быць ёю, а Маша з'яўляецца «мамай», «бландзінкай» даводзіцца стаць бабулі.

— Як ты думаеш, — пераймаючы маму, пытае Маша ў бабулі, — пачне Аляксандр Фёдаравіч без мяне гэтыя доследы?

— Як не пачаць? Пачне, — без ценю вагання адказвае бабуля.

— Няправільна! Ты павінна сказаць: «Ні-ко-лі!»

— Чаму ж ніколі? Калі трэба, дык пачне, а калі не, то — ніколі.

Усё гэта настолькі слушна, што Маша і Туцік не могуць не згадзіцца з бабуляй. «Твая фарбаваная бландзінка» траціць для іх усякую цікавасць, і яны вырашаюць, што гуляць у яе няма ніякага сэнсу.

— Лепш будзем гуляць у бабулю, — прапануе Туцік і хутчэй, каб апярэдзіць Машу, лезе да бабулі на калені.

Але бабуля аддае ёй толькі адно калена, а на другое садзіць Машу.

Яны сядзяць на цёплых каленях, дакранаючыся адна да адной, і разглядаюць твар бабулі — такі ж порысты, як скура апельсіна, — яе маленькія вочкі, кусцікі шэрых броваў і шэрую кофтакку з чорнымі гузікамі. Потым Туцік, нібы незнарок, развязвае кончыкі бабулінай хусткі і спускае яе ёй на плечы.

Аказваецца, пад хусткай у бабулі такая белая скура, што проста не верыцца, што шыя і твар належаць аднаму чалавеку.

— Чаму гэта? Тут так, а тут — так?

— Твар на сонцы запёкся, — растлумачвае бабуля. — Я ж усё больш на паветры — у агародзе, на дварэ, а то і ў поле пайду. Гаспадарка ў нашага калгаса вялікая...

Яны распытваюць яе аб гаспадарцы, і бабуля, не спяшаючыся, расказвае, колькі цялят у гэтым годзе нарадзілася і як іх назвалі; дзе жывуць калгасныя куры, а дзе яе ўласныя і як дрэнна робяць тыя гаспадыні, якія падкладваюць пад курэй качыныя яйкі. Яшчэ бабуля расказвае, як прыгожа ў іх за вёскай: навокал зялёнае поле, жаўранкі ў нябёсах заліваюцца, а ў рэчцы вада чыстая, што сляза...

Маша ўважліва слухае роўны голас бабулі, глядзіць на шэрыя клетачкі яе хусткі, уяўляе сабе гэтую цудоўную празрыстую рэчку і не заўважае, што павекі цяжэюць, стомленае,

змучанае хваробай і пастаяннай насцярожанасцю цела мякне — і яна засынае...

Невядома, ці доўга цягнецца сон — кашаль абуджае Машу. З прывычнай пакорнасцю яна падрыхтоўваецца доўга і моцна кашляць, але ў грудзях і горле яе на гэты раз мякка і вільготна, і Маша хутка адкашліваецца.

Туцік ужо тут як тут.

— А я з бабуляй абед гатавала!

Пры ўспаміне пра абед у Машы канвульсіўна сціскаецца страўнік. Як справіцца з тварагом? І няўжо бабуля...

Але бабуля перш за ўсё займаецца лякарствам. Мяркуючы па ўсяму, яна надае яму вялікае значэнне.

— На вось, выпі, — лыжка з мікстурай дрыжыць у яе цёмнай руцэ. — Гэта ж лякарства, яно карыснае, вучоныя людзі зрабілі...

Маша не можа адважыцца расчарваць бабулю адмаўленнем ад прыёму мікстуры і паслухмяна адкрывае рот; апрача таго, павага, якую яна адчувае да яе пасля ўсіх падзей сённяшняга дня, не дазваляе аднесціся з пагардай да таго, што бабуля лічыць карысным.

— Ну вось і палягчэе, — упэўнена заключае бабуля пасля таго, як лякарства выпіта. — Цяпер можа і з'ясі чаго?

Ад яе пахне зялёнай цыбуляй, чорным хлебам і нечым яшчэ вельмі смачным.

— Калі б цыбулі...

І вось Маша есць вараную бульбу з цыбуляй і алеем. Ніколі яшчэ яда не здавалася ёй такой смачнай, а галоўнае — свежай!

Тут жа і Туцік са сваім сподачкам. Яны абедзве хочуць дагладзіць бабулі і таму з'ядаюць усё да апошняга кавалачка. Калі п'юць малако, Туцік так весяліцца, што захлёбваецца, і малако пападае ёй у нос. Маша адкідваецца на падушку.

Які цудоўны дзень!.. Яна хутка слабее ад яды, весялосці і кашлю. На ілбе яе выступае пот, галава круціцца ад безлічых ўцех гэтага незвычайнага дня, усё нібы ахутваецца смугой туману — і яе зноў падхоплівае на свае крылы сон...

Калі мама прыходзіць з работы, Маша яшчэ спіць. Яна прадаўжае спаць і ўвечары, і нават прыход прафесара на гэты раз не абуджае яе ад сну.

Мама і прафесар, нагнуўшыся, прыслухоўваюцца да Машынага дыхання. Прафесар задаволена апускае павекі.

— Віншую вас, — гаворыць яна. — Пералом наступіў! Значыць правільным аказаўся іменна апошні метадычэння...

У калідоры стаіць бабуля. Яна баіцца зайсці ў пакой, дзе знаходзіцца прафесар, і адважваецца толькі на тое, каб асцярожна пазіраць з-за дзвярэй. Словы аб правільным метадычэння выклікаюць на вачах яе слёзы радасці, якія яна паспешліва выцірае ражком сваёй хусткі. Гэтую мінутную слабасць бабулі ўдаецца заўважыць толькі Туціку.

ДА гэтага часу ў вёсцы не змаўкаюць размовы аб студзеньскім Пленуме ЦК КПСС. Ды гэта і зразумела: размова ж на Пленуме была вельмі важная. У яго паставах ясна сказана, што трэба зрабіць для далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі.

Хто зараз цэнтральная фігура ў вёсцы? Даяркі, свінаркі — тыя, хто непасрэдна заняты вытворчасцю мяса і малака. У асноўным гэта моладзь.

Я хачу раскажаць пра Валю Купрыянаву, пра яе брыгаду, пра іх поспехі.

Прыйшла Валя да нас восем год назад. Статная, стройная, вочы вяселыя, усім спадабалася. Толькі маладая вельмі: дзевятнаццаць год, а яе адразу на ферму брыгадзірам назначылі. Спрабаваў той-сёй гаварыць:

— Рана ў начальства яе на-

значаць, няхай даяркай пабудзе.

А дырэктар Яфім Іванавіч Фаменка не згадзіўся: дзяўчына спецыяльна вучылася, жыўлёлагадуючую школу скончыла, павінна справу ведаць.

Хутка ўсе заўважылі, што Купрыянава валодае добрымі якасцямі — разважлівасцю, дзелавітасцю. На ферме навяла той парадак, пры якім у кожнай даяркі работа спорыцца.

Не адразу, вядома, ферма стала перадавой, але што асноўнае — з году ў год брыгада павышала надоі малака і трывала займае першае месца ў саўгасе. Так вядзецца: чалавек з цвёрдым характарам ідзе да пастаўленай мэты не адступаючы.

Я не буду гаварыць тут пра тое, што на ферме ўстаноўлен дакладны распарадак дня — ён павінен быць на кожнай ферме; што рацыёны складзены правільна — гэта таксама абавязак любога заатэхніка. Але мне хочацца сказаць пра тое, што ўласціва брыгадзе Купрыянавай. Усім даяркам ствараюцца роўныя ўмовы, да ўсіх аднолькавыя і патрабаванні. Вось чаму ў брыгадзе Купрыянавай няма вялікага разрыву паміж перадавікамі і сярэднімі даяркамі.

Летась даяркі брыгады Купрыянавай надалі ў сярэднім па 4070 кілаграмаў малака, а ў другой брыгадзе толькі па 3760 кілаграмаў. Чаму? Магчыма, розныя каровы або розны корм? Не! Умовы ў брыгадах зусім аднолькавыя, але людзі працуюць па-рознаму.

У брыгадзе Купрыянавай дванаццаць даярак. Калектыв дружны, зладжаны. Кожная даярка старанна даглядае сваіх кароў, нікому не даверыць раздачу корму або даенне. Брыгадзіра свайго жанчыны павяжаюць. Валянціна Міхайлаўна да ўсіх аднолькава патрабавальная. Таму і дысцыпліна свядомая, таму і працуюць даяркі добра.

Брыгадзір жывёлагадуючай фермы Валянціна Купрыянава.

Разбежка ад перадавой да сярэдняй даяркі не больш 150—200 літраў у год. Неаніла Ярмач надала ў сярэднім па 4480 кілаграмаў ад каровы, Ніна Бында па 4309 кілаграмаў. Роўнасць асноўнае ў рабоце брыгады. На прамысловых

Даярка Ніна Аляксандраўна Бында надала ў мінулым годзе па 4.309 кг малака ад кожнай каровы.

прадпрыемствах такую работу называюць рытмічнай.

Рацыён складзены заатэхнікам. Кожная даярка ведае, што павінна атрымаць на сваю групу кароў, колькі канцэнтратаў. Паспрабуй, дай адной менш, а другой больш — ніхто не згодзіцца на гэта! І сама брыгадзір кожную раніцу сочыць за правільнай выдачай кармоў.

Другі вельмі важны паказчык работы брыгады: аднолькавыя ўдоі малака круглы год. Чаму? Ды таму, што каровы ўволю атрымліваюць зімою сакавітых кармоў. Саўгас нарыхтоўвае сіласу, караняплодаў столькі, што іх даюць без нормы — колькі карова з'есць.

Трэба сказаць, што ў нас у саўгасе наогул кармавая база моцная. У летні час каровы на пашы. У нас цудоўныя штучныя палешаныя пашы, там пасеян добры набор траў — канюшына, цімафееўка і г. д. Паша такая добрая, што жывёле не патрэбна дадатковая зялёная падкормка. Але канцэнтраты выдаём каровам круглы год, за кожны літр малака па 150 грамаў.

Хочацца адзначыць яшчэ

Лепшая даярка саўгаса Неаніла Аляксандраўна Ярмач надала ад кожнай каровы ў мінулым годзе па 4.480 кг малака.

12 Марыя Арсенцьеўна Смолік, не шнадуючы сіл, даглядае цялят, якія кожны год папаўняюць саўгасны статак.

клопаты Куприянавай аб аднаўленні статка. Гэта карпатлівая работа пачынаецца не ў цялятніку, а на ферме задоўга да ацёлаў. Бригадзір сочыць за правільным запускам каровы. Яна вылічвае дату ацёлу. За два месяцы пачынае запуская, а за два тыдні да ацёлу пераводзіць карову ў асобны станок, мяняе рацыён кармлення, з якога зусім выключаецца савіты корм.

Даяркі самі сочаць за ацёлам. Цялят адразу ж адймаюць, перадаюць цялятніцам, выпойваюць малаком. І тут не канчаюцца клопаты Куприянавай аб маладняку. Яна ж яшчэ кіруе і бригадай цялятніц. Валянціна Міхайлаўна добра ведае, што паляпшэнне статка саўгаса залежыць ад правільнага гадавання цялят. Яна пільна сочыць, каб іх добра кармілі. Дарэчы, цялят мы кормім

лепш, чым кароў. У малочны перыяд яны прыбываюць па 600 грамаў у суткі.

— Добрая карова вырасце з цялушкі, калі яна ў паўтара года будзе важаць 400 кілаграмаў, — гаворыць Валянціна Міхайлаўна. — Штогод мы мяняем каля 8 працэнтаў статка.

...Мінула восем год з таго часу, як упершыню да нас прыйшла Валя. На нашых вачах яна ўзмужнела, пасталела. Тут сустрэла сваё каханне, выйшла замуж за рабочага саўгаса. Тут яна звязала сваё жыццё з партыяй — у 1956 годзе яе прынялі ў члены КПСС.

Жыццё ідзе наперад, і каб не адстаць ад яго, Валянціна Міхайлаўна паступіла на заводнае аддзяленне Клімавіцкага заатэхнікума.

З кожным днём набліжаецца знамянальная падзея ў жыцці нашай краіны — XXII з'езд партыі. Ён прыме новую праграму партыі, праграму пабудовы камунізма.

— Мы павінны заваяваць права рапартаваць з'езд аб новых поспехах у нашай рабоце, — так вырашылі камуністы саўгаса. У трэцім годзе сямігодкі наш саўгас «Карэлічы» атрымае па 1000 цэнтнераў малака на сто гектараў сельгасугоддзяў, а бригада Куприянавай абавязалася надаць ад кожнай каровы па 4150 кілаграмаў малака.

А гэта даяркі фермы разам са сваім бригадзірам Валянцінай Куприянавай вяртаюцца з кіно.

Нам давядзецца нямаля працаваць, але мы сваё слова стрываем.

А. СТРИКУН,
заатэхнік саўгаса.

Карэліцкі раён

Даярка Ірына Батура раздае кармы.

НА ПЯРЭДНІМ КРАІ

ЯНА павольна ішла па пустынным вуліцы вёсачкі, якая патанула ў вячэрняй цемры. На сэрцы было цяжка. За гэтыя два дні, што прайшлі з моманту яе прызначэння на пасаду бригадзіра, яна паспела пабываць і на палях, і ў гумнах, і ў канюшні. Праўда, яшчэ і раней, будучы звеніявой, Казіміра Казіміраўна ведала, што становішча ў бригадзе трывожнае. Але тое, што яна ўбачыла, пераўзышло ўсё яе чаканні. Быў канец жніўня, а на полі яшчэ стаяла пераспелае жыта. Скошанае сена ад доўгага ляжання ў пракосах пачарнела, пачало гнісці. Пад азімня не было вывезена ніводнага воза ўгнаенняў. Яно і не дзіва: былы ж бригадзір Браніслаў Абранжэвіч менш за ўсё думаў аб калгасных справах. Яму была б толькі чарка. За чарку ён і лішнія соткі даваў, і на гультаёў глядзеў праз пальцы.

— А яшчэ добрым гаспадаром лічыўся, — сказала яму Казіміра Ка-

зіміраўна, прымаючы справы. — Гнаць са двара такога гаспадара.

— З нашымі людзьмі толку не будзе, — прабурчэў у адказ Абранжэвіч. — Паглядзім, што ты заспяваеш праз год...

Казіміра Жалес ведала, што людзі ў бригадзе сумленыя і працавітныя. Толькі ім патрэбны добры арганізатар, вопытны ваяка. Ці справіцца яна з гэтай задачай?

Занятая сваімі думкамі, жанчына нічога не заўважала навокал. Толькі калі ўперадзе пачуліся нечый крокі, яна нібы прачнулася ад сну, прыслухалася.

— Не было ў нас парадку ў бригадзе і не будзе, — гаварыў нехта густым басам. — Панас гаспадарыць не мог. Абранжэвіч у бутэльку любіў зазіраць, а новы бригадзір — баба...

— Вядома, — паддакваў яму другі голас. — У бабы волас доўгі, а розум кароткі...

Казіміра Казіміраўна цяжка ўздыхнула і зашаваліла крок. Так,

нялёгка ёй будзе. Мала таго, што бригадная гаспадарка запушчана дашчэнту.

... Раніца выдалася пагодлівая. Калі Казіміра Казіміраўна прыйшла на бригадны двор, куды павінны былі сабрацца жнеі, там яшчэ нікога не было. Цішыня панавала і каля канюшні, хоць яшчэ ўчора вечарам усім мужчынам быў дадзены наказ звозіць сена. Нямаля прайшло часу, пакуль нарэшце людзі выйшлі на работу. Сярод іх не аказалася ні Мар'яна Ялаўскага, ні Адальфіны Лапшы, ні многіх іншых калгаснікаў, якія ўчора атрымалі нарад. Казіміра Казіміраўна і не чакала іншага, і ўсё ж тое, што здарылася, непрыемна ўразіла яе. Калі так пойдзе з дня ў дзень, не быць бригадзе ў перадавых. Перад новым бригадзірам паўстала першая і найбольш складаная праблема — умацаванне працоўнай дысцыпліны. З гэтага яна і пачала сваю работу.

Аднойчы, вяртаючыся з поля, яна завярнула на двор Мар'яна Ялаўскага, які па-ранейшаму не выходзіў на работу. Гаспадара знайшла на агародзе, дзе ён збіраў памідоры.

— Ночы халодныя пайшлі, як бы не папсаваліся, — вінавата заўважыў Мар'ян.

— Вось бачыш, Мар'ян, — прагаварыла жанчына, — цяпер у цябе зайграла гаспадарская струнка. А тое, што вунь у бригадзе сена

гніе на полі, жыта асыпаецца на корані, дык табе і гора мала. А ці ведаеш ты, чыё гэта багацце гніе? Тваё, маё, усіх калгаснікаў...

Перадзёжэнне Мар'яна адбылося не адразу. Яшчэ і пасля гэтай размовы здаралася, што ён не выходзіў на работу. Але брыгадзір, як кажуць, не спускала з яго вока: сароміла, падказвала, дапамагала, выхоўвала ў яго пачуццё калектывізму. Пад уплывам брыгадзіра ў характары Мар'яна з'явіліся новыя рысы, ён ужо адчуваў сябе ў брыгадзе не гасцем, а чалавекам, якому ёсць справа да ўсяго. І калі тры гады таму назад у брыгаду перавялі цялят, Казіміра Казіміраўна, не задумваючыся, даручыла яму догляд маладняку. І яна не памылілася ў сваім выбары. Мар'ян з любоўю адносіцца да даручанай справы, цяляты ў яго заўсёды своєчасова накармлены і напоены, у памяшканні чысціня і парадак.

Сур'ёзная размова ў тыя дні адбылася і з удавой Адальфінай Лапша, якая таксама ўхілялася ад калгаснай работы.

— Што ты мяне лянотай папракаеш! — накінулася яна аднойчы на брыгадзіра. — Калгас, калгас... А вось пра мяне калгас паклапаціўся? Колькі разоў Абранжэвіча прасіла — дапамажыце карову набыць, колькі яму гарэлкі перанасіла, і ўсё без карысці... А хіба я цуралася калгаснай работы?

Казіміра Казіміраўна супакоіла жанчыну, паабяцала ёй уладзіць справу з каровай. А неўзабаве калгасная каса ўзаемадапамогі выдзеліла ўдаве сродкі для набыцця каровы.

— Не было ў мяне надзеі на цябе, — прызналася пазней ужо Адальфіна Лапша. — Думаю, Абранжэвіч нічога не зробіў, а куды ёй, жанчыне...

Так непрыкметна, спакваля Казіміра Казіміраўна падбірала ключы да сэрца кожнага чалавека. Паміж ёю і членамі брыгады ўсталёўваліся трывалыя сувязі, заснаваныя на ўзаемным давер'і і павазе. Людзі бачылі ў ёй руплівага гаспадара, умелага кіраўніка, чулага таварыша і верылі ёй. Справы ў брыгадзе пачалі наладжвацца. Хлебаробы да замаразкаў паспелі ўбраць з поля ўвесь ураджай. І гэта была першая сур'ёзная перамога.

Першыя поспехі маладога брыгадзіра не ўсім прыйшліся да спадабы, асабліва ранейшым брыгадзірам Мар'яну, Панасу і Браніславу Абранжэвічу. На работу яны не выходзілі, а вечарамі хадзілі з хаты ў хату, разносілі ўсякія небыліцы. Трэба было з гэтым канчаць.

На адным з брыгадных сходаў размова зайшла пра аплату працы калгаснікаў. Казіміра Казіміраўна не точыся, расказала ўсю праўду.

Зерне ў калгасе ёсць, але яно яшчэ не абмалочана. Будуць і грошы, трэба толькі давесці да канца лён.

— Абяцаннямі сыты не будзеш, — гучна заўважыў Браніслаў Абранжэвіч, які сядзеў у першых радах. — Хутка навучылася абяцаць...

Брыгадзір ніяк не чакала такой нахабнасці ад Абранжэвіча. Сам жа вінаваты, што людзі да гэтага часу нічога не атрымалі на свае працадні, ды яшчэ некага і папракае ў гэтым.

— Вось давай і разбярёмся, хто вінаваты, — прагаварыла Казіміра Казіміраўна, ледзь стрымліваючы сваё абурэнне. — Людзі зразу меюць...

— Ды чаго там разбірацца, — адмахнуўся Браніслаў.

— Чуе кошка, чыё мяса з'ела, — сказаў з'едліва хтосьці з задніх радоў. Усе дружна рассмяяліся. Дасталося на тым сходзе Абранжэвічу. Чырвоны, потны праціснуўся ён да дзвярэй і выйшаў на двор пад насмешлівыя позіркі і кпіны сваіх аднавяскоўцаў.

Праз некалькі дзён позна ўвечары, калі Казіміра Казіміраўна паклала ўжо спаць дзяцей, у акно хтосьці асцярожна пастукаў. Гэта быў Абранжэвіч.

— Вінаваты я перад табой, Казіміраўна, — прагаварыў ён, камечачы ў руках шапку. — Перад усімі людзьмі вінаваты. Гэты сход мяне нібы навыварат вывернуў...

— Прызнаць віну — мала, — сказала Казіміра Казіміраўна. — Трэба выправіць сваю памылку працай...

— Буду старацца, — паабяцаў Абранжэвіч.

Усю зіму ён працаваў на нарыхтоўцы і вывазцы ўгнаенняў, з дня ў дзень перавыконваў нормы выпрацоўкі. Людзі толькі здзіўляліся.

адкуль што ўзялося. І няўдзям ім было, што гэта іх крытыка працверзіла Абранжэвіча.

... Мінула сем год з таго часу, як Казіміра Казіміраўна Жалес узначаліла адну з адстаючых паляводчых брыгад калгаса «Радзіма», што на Іўеўшчыне. Гэта былі гады напружанай працы ўсіх хлебаробаў, гады смелых пошукаў і вялікіх удач. Брыгада з году ў год добра ўгнайвае глебу, своєчасова і высакаякасна праводзіць усе работы, строга захоўвае перадавую аграэхніку. І зямля стараецца аддзякаваць клапатлівым гаспадарам. У 1960 годзе, напрыклад, кожны гектар даў па 14 цэнтнераў збожжа, па 550 цэнтнераў зялёнай масы кукурузы. Добра папрацавалі ільняводы Міхаліны Вашнаровіч. Гэта ж не жарты — атрымаць з гектара пасеву па 6 цэнтнераў сям'я. Увесь лён быў разасланы пад жніўнскія росы. Валакно атрымалася доўгае, мяккае. Яго выхад з кожнага гектара складае 7 цэнтнераў. Вельмі добра ўраджіла бульба. Сабрана ў сярэднім па 230 цэнтнераў клубняў з гектара. Высокі ўраджай у немалой ступені забяспечан стварэннем звенняў па вырошчванню бульбы. І адно з такіх звенняў узначальваў Абранжэвіч.

Шмат радасных падзей адбылося за гэтыя гады ў жыцці Казіміры Казіміраўны. Але, бадай, самым радасным днём у яе жыцці быў той, калі яе прынялі ў рады слаўнай ленинскай партыі. Як зараз, яна бачыць перад сабой сур'ёзныя твары камуністаў, якія сабраліся абсэркаваць яе заяву, як зараз чуе словы сакратара партыйнай арганізацыі:

— З гэтага часу ты, Казіміраўна, — камуніст. Цяпер ты заўсёды павінна быць на пярэднім краі барацьбы за камунізм.

І яна заўсёды там. Асабістым прыкладам, гарачным словам камуніста яна ўпэўнена вядзе за сабой усіх калгаснікаў.

Хлебаробы брыгады ўважліва вывучаюць матэрыялы студзеньскага Пленума ЦК КПСС, прамову Мікіты Сяргеевіча Хрушчова. Рапешні Пленума ўказваюць ім правільны шлях да новых поспехаў у барацьбе за датэрміновае ажыццяўленне заданняў сямігодкі, шлях да вялікіх ураджаяў. Сельскія працаўнікі бяруць на сябе павышаныя абавязальствы, закладваюць трывалую аснову высокага ўраджая. У гэтыя дні брыгада дзейна рыхтуецца да вясны. Поўным ходам ідзе нарыхтоўка і вывозка ўгнаенняў, рамонт сельскагаспадарчага інвентару.

Шмат спраў зараз у брыгадзіра. З раніцы да позняга вечара яна на нагах. Там трэба дапамагчы, там — правесці, там пагутарыць з людзьмі. Стомленая, але задаволеная вяртаецца яна дадому. Справы ідуць добра, таму і радасна ў яе на душы.

В. ШЫПУЛЬКІН

Рэспубліка ведае нямала слаўных імён перадавых жывёлаводаў. Сярод іх і свінары саўгаса «Перамога» Слонімскага раёна Алена Пятроўна Казялецкая (злева) і Марыя Сцяпанайна Сігіневіч. Летась Казялецкая адкарміла і здала дзяржаве 1 234 галавы свіней, а Сігіневіч — 1 386. У трэцім годзе сямігодкі яны абавязаліся адкарміць не менш як па 1 500 свіней.

Фота А. Перахода.

Тра ўмелыя рукі і НАШУ МЭБЛЮ

А Б Валянціне Платонавай, паліроўшчыцы з бабруйскай мэблевай фабрыкі імя Халтурына, я чула даўно. Чула, што яе ўмелыя рукі паліравалі мэблю для Мінскага ўнівермага, тэатра оперы і балету, што яе праца ёсць у Маскоўскім універсітэце на Ленінскіх гарах, што яна ездзіла ў Варшаву, калі там будавалі Палац культуры і навукі, што працавала яна там больш года і, напэўна, яе майстэрства спадабалася нашым польскім сябрам, бо прыехала яна адтуль з ордэнам сярэбранага крыжа заслугі.

Выдатная жанчына, шчырая, таварыская, яна любіць сваю працу, і гэту любоў разам з ведамі шчодро раздае тым, хто прыходзіць да яе з жаданнем вучыцца...

І вось фабрыка, цэх паліроўкі.

Як магутны спрут, зверху ўніз раскінула свае бляшаныя шчупальцы вялізная печ-сушылка. Яна дыхае цяплом, разносіць яго па цэху ў кожны куток, у кожную кабінку, дзе на вялікім дыску стаіць шафа або стол і ад нязначнага штуршка паварочваецца да паліроўшчыцы патрэбным ёй бокам. А яна, паліроўшчыца, націскаючы курок, абстрэльвае яго нітралакам з пісталета. Паветра насычана пахам лаку, ацэтона. Пад столлю — доўгі рад вокнаў. Адтуль льецца мяккае, блакітнае святло.

У адным кутку цэха прытуліўся, нібы прыліп да сцяны канвеер-карусель. Для яго — чатыры жанчыны. Валя Платонава націскае кнопкі, паварочвае рычажкі, і канвеер паслухмяна выконвае яе загады: то рухаецца, то спыняецца, падымаецца, апускаецца ў чаканні чарговай порцыі нітралаку. Пісталет-пульвелізатар маланкава рухаецца ў яе спрытных руках. Трое шліфуюць паверхню круглых сталёў, тумбачак для прыёмнікаў спецыяльнай паперай, потым ацэтаніруюць. Так лакуецца мэбля другога класа.

Канчаецца змена. Брыгадзір Соф'я Альпіяровіч падлічвае: 90 прадметаў — канвеер даў тры нормы.

— Малайцы, дзяўчаты.

Валя ў адказ толькі абмякнула махнула рукой.

Каб правільна яе зразумець, вернемся да мінулага.

Кожнаму чалавеку ўласціва пачуццё прыгожага. Развіта гэта пачуццё і ў Валі Платонавай. Калі яна ўпершыню дзяўчынкай прыйшла на фабрыку, дзе яе маці працавала паліроўшчыцай, убачыла прыгожыя рэчы, убачыла з якім спрытам яе маці надавала ім характэр, магчыма тады разам з захапленнем у яе закралася і жаданне таксама навучыцца гэтаму майстэрству.

І калі прыйшоў час выбіраць ёй свой шлях у жыцці — яна выбрала шлях сваёй маці.

Працавала, браку не рабіла, у цэху яе хвалілі за стараннасць. Але аднойчы яна ўбачыла, як Васіль Усцінавіч Вейс адпаліраваў маленькі столік. Валя ніколі не бачыла такой выдатнай работы. Паверхня была гладкая, як люстэрка. Цяжка было стрымаць сваё захапленне.

Але Вейс, зірнуўшы на яе, сказаў:

— Займайся сваёй справай і не перашкаджай.

Валя адышла, аглядаючыся на незвычайны столік.

— Нікому сакрэту не выдае, у магілу з сабой забярэ, — прабурчала Марыя Цяцішына, старэйшая паліроўшчыца, якая працавала яшчэ да вайны разам з Валінай маці.

Дома маці не здзівілі Валіны словы.

— І нашто гэта табе? — спытала яна. — Калі раз у колькі год фабрыцы выпадае такі заказ — дык хіба ён каму даручыць, раскажа, як гэта рабіць? От, сам душу і адводзіць.

— Але ж хіба можна вось так ад людзей хаваць свае веды? Гэта ж капіталізм.

— От, словамі якімі кідаешся. Лепш спаць кладзіся.

Вейс усё ж такі навучыў паліроўцы Бэлу Бенцыянаву. Бэла навучыла Валю. А Валя ўсіх, хто толькі жадаў гэтага. І не толькі на сваёй фабрыцы. Калі ёй выпала ехаць працаваць да нашых польскіх сяброў, то там, у Варшаве, яна навучыла майстэрству паліроўцы вышэйшага класа брыгаду цесляроў, брыгаду сталяроў і рускіх і палякаў.

Працуйце на здароўе, дарагія сябры, прыносьце людзям радасць!

Калі фабрыка імя Халтурына выконвала заказ для Маскоўскага ўніверсітэта — Валя суткамі не выходзіла з цэха. Маці, Аляксандра Феліксаўна, не дачакаўшыся вечара

рам дачкі са змены, збіралася, уздыхаючы, вячэру і ішла на фабрыку.

— Табе што, больш, чым іншым, трэба? — злавалася яна. — Ідзі дадому!

— Мама, ты толькі паглядзі, — Валя адыходзіла і здалёк, як мастак, глядзела на сваю работу. — Не, трэба закончыць. Яшчэ трошкі.

Гэтае «трошкі» часам цягнулася ўсю ноч.

Чаму ж цяпер Валя Платонава робіць лакуроўку другога класа? Можна яна развучылася?

Не так даўно — у снежны мінулага года — на фабрыцы была праведзена перакваліфікацыя рабочых. Многія паліроўшчыкі з пятага разраду з'ехалі на другі і трэці. А ў Валі Платонавай і яшчэ ў пяці паліроўшчыц з пяцідзесяці застаўся вышэйшы — пяты разрад.

Дык можа нашым пакупнікам не падабаецца прыгожая паліраваная мэбля? Таксама не. Мне не раз даводзілася чуць у мэблевых магазінах такія словы:

— Які прыгожы гарнітур! Якая паліроўка! Ну, вядома, гэта ж імпартны!

У нас ёсць выдатныя майстры сваёй справы, майстры з залатымі рукамі. Яны могуць рабіць самую прыгожую ў свеце мэблю, трэба толькі даць ім магчымасць рабіць тое, на што яны здольны.

Сустрэча з паліроўшчыцай, размовы з ёю, яе незадавальненне сабой і работай прывялі мяне да дырэктара фабрыкі імя Халтурына Фёдора Мікалаевіча Ганчарова.

— Чаму фабрыка не выпускае для насельніцтва паліраваную мэблю?

— Мы выпускаем тое, што нам плануе саўнаргас.

Іду ў саўнаргас да начальніка ўпраўлення лясной, папяровай і дрэваапрацоўчай прамысловасці Дзмітрыя Фёдаравіча Хітраво:

— Чаму саўнаргас не плануе нашым фабрыкам выпуск паліраванай мэблі?

— Мы плануем тое, што нас просяць пакупнікі: лакуроўку другога класа і распаліроўку першага класа.

Іду да загадчыка мэблевага магазіна № 10 у горах Мінску, што на праспекце імя Сталіна, Вячаслава Мікалаевіча Заваротнага:

— На паліраваную мэблю ў вас высокі попыт?

— Толькі давай.

Атрымліваецца зачараванае кола, церпяць ад якога пакупнікі.

Старшы майстар маторнага цэха мотавелазавода Аляксандр Кісялёў хутка два гады жыве ў новай кватэры. А мэблі новай не купляе.

— Хачу паліраваную, — гаворыць ён, — а яе цяжка дастаць.

Нават у Валянціны Платонавай, пра якую мы гаварылі вышэй, дома радыёпрыёмнік стаіць на... табурэтцы.

— Ды вось, — паціскае яна плячыма, — прыёмнік цёмны, а столікі для яго выпускаюць толькі светлыя і не паліраваныя. Пачакаю...

Мы не закрасліваем мэблю, якую зараз вырабляюць нашы фабрыкі, хоць пра якасць яе можна гаварыць яшчэ многа. Мы за тое, каб нашы пакупнікі мелі магчымасць выбіраць мэблю па свайму густу. Для гэтага яна павінна быць не толькі светлых, але і цёмных таноў, розных фасонаў і розных цэн.

У нас ёсць магчымасць выпускаць такую мэблю, ёсць майстры, якія яе зрабляць, і ёсць людзі, якія з удзячнасцю купяць яе.

Зараз фабрыка імя Халтурына атрымала заказ: зрабіць мэблю для новай залы пасяджэння ў Крэмлі, дзе будзе праходзіць XXII з'езд нашай партыі. Заказ вельмі ганаровы і адказны, і паліроўшчыкі з неярплівасцю чакаюць дня, калі яны прыступяць да яго выканання.

Аляксандра Феліксаўна ўжо рыхтуе каструлі, каб націць на фабрыку абед і вячэру, а Валянціна шчасліва ўсміхаецца:

— Нарэшце будзе сапраўдная работа.

Жадаем табе, Валянціна, і тваім сяброўкам, каб такая сапраўдная работа была ў вас кожны дзень.

Галіна ВАСІЛЕўСКАЯ

АБ ЧЫМ РАСКАЗВАЕ РЭДАКЦЫЙНАЯ ПОШТА

З усіх канцоў рэспублікі ў рэдакцыю прыходзяць пісьмы. У іх адчуваецца гарачае дыханне Радзімы, адлюстраванне яе рэчаіснасці. Савецкі чалавек жыва адгукаецца на ўсё, што яго хвалюе. Часта скупыя радкі пісьма поўныя грамадскага гучання.

Неперадаваемым болей адгукнулася ў сэрцах савецкіх людзей вестка аб подлым бандыцкім забойстве кіраўніка ўрада Рэспублікі Конга, яе нацыянальнага героя Патрыса Лумумбы і яго саратнікаў Жазефа Акіта і Марыса Мпола. Разам з усім народам нашы чытачы пратэстуюць і патрабуюць, каб вінаватых ў гэтым крывавым злачынстве былі сурова пакараны.

«Усе народы свету абураны варварскімі дзеяннямі катаў Чомбе і Мабуту і прыслужніка каланіялізму — нікчэмнага Хамаршэльда, — піша Н. Шпакоўскі са Звянчаткі Клімавіцкага раёна. — Я горача ўхваляю заяву Савецкага ўрада і далучаю свой голас да голасу савецкага народа.

Смерць ганебным катам-забойцам!

Вон з Конга ненавісных каланізатараў! Няма месца ў ААН прадажнаму Хамаршэльду!».

Бывае так. Гаворыць у пісьме чалавек аб вельмі звычайным — аб выкананні ўзятых абавязацельстваў, аб сваім імкненні добра працаваць, але гаворыць аб гэтым не таму, што хоча пахваліцца, зусім не, а таму, што ведае: ад работы кожнага чалавека залежаць рост і дабрабыт усяго народа, выкананне сямігадовага плана.

Восем год працуе жывёлаводам свінарка саўгаса «Бярэзінскі» Тацяна Казакевіч. У мінулым годзе яна ўзяла абавязацельства адкарміць тысячу свіней. «Узяць такое высокае абавязацельства дзеля славы і не выканаць яго — вельмі сорамна, — піша яна, — і я ўсе сілы аддаю справе, за якую ўзялася. Усякую работу трэба любіць. Я ніколі не лічуся з часам. Свіней кармлю тры разы ў дзень, уважліва сачу, каб корм быў заўсёды свежы і разнастайны».

Тацяна Казакевіч стрымала сваё слова. Яна адкарміла за год больш тысячы свіней.

Клопаты не толькі аб сабе, але і аб сваіх сябрах, далёкіх і блізкіх, і нават аб людзях, якія сышлі з правільнага шляху, — хіба гэта не характэрная рыса новага чалавека? У студзеньскім нумары нашага часопіса была змешчана карэспандэнцыя У. Кулакова «Памылка Веры Патапчук». У ёй ішла гутарка аб маладой дзяўчыне з калгаса імя Жданава Драгічынскага раёна, якая, скончыўшы школу, адмовілася ад работы ў калгасе і ператварылася ў абыякавельку і гультайку. Лёс Веры Патапчук трывожыць яе равесніц. Прачытайце ўсхваляваныя радкі з пісьма Марыі Карнейчык з калгаса імя Дзімітрава Чэрвеньскага раёна і вы ў гэтым пераканаецеся.

«Я ніколі не пісала пісьмаў у рэдакцыю. Але вось калі я прачытала ў часопісе пра Веру Патапчук, то вырашыла абавязкова напісаць і параіць Веры, каб яна ішла працаваць.

Агляд пісьмаў чытачоў

Вера! Ты можаш яшчэ сваю памылку выправіць, пайсці працаваць на ферму. Я таксама працую на ферме другі год. Скончыла школу і пайшла даглядаць цялят.

У 1960 годзе я ўзяла абавязацельства выгадаваць 100 цялят. Сваё слова я стрымала — выгадала 103 цялят. Мне прысвоілі званне ўдарніцы камуністычнай працы. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР мяне ўзнагародзілі Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

У 1961 годзе я паабяцала выгадаваць 200 цялят. Слова сваё стрымала. Сёлета думаю абавязкова паступіць у ветэрынары тэхнікум. Цяпер мне будзе шмат лягчэй вучыцца.

І я табе, Вера, ад усёй душы раю: бярыся за справу, пакуль не позна. Праз некалькі год ты зможаш паступіць вучыцца, куды захочаш. А на бацькавых заработках усё сваё жыццё не пражывеш».

На нашых вачах мяняецца аблічча не толькі вялікіх гарадоў. Прыгажэюць, зусім іншымі становяцца і ў мінулым глухія вёскі. З вялікім гонарам расказвае калгасніца Ольга Бублікава пра змены, якія адбыліся за апошнія гады ў яе роднай вёсцы.

«У Прыдняпроўскай нізіне, — піша яна, — раскінулася сядзіба калгаса «Беларусь» Быхаўскага раёна. За тры гады тут вырасла вялікае сяло з новымі прыгожымі дамамі. Ужо здалёку бляюць іх шыферныя дахі, якія так прыгожа вылучаюцца сярод зеляніны. А яе тут шмат: на прысудзібных участках разбіты клумбы, кветнікі, пасаджаны сады. У кожным садзе па 15—30 пладаносных дрэў.

Летась справілі наваселле яшчэ каля 100 сем'яў калгаснікаў. Праўленне калгаса дапамагае індывідуальным забудоўшчыкам: выдзяляе лес, цэмент, цэглу, забяспечвае транспартам і іншымі сродкамі для будаўніцтва дамоў.

Цэнтр сяла Лудчыцы ўпрыгожваюць новыя будынкі сярэдняй школы, клуба, сельмага. Побач — медпункт і паштовае аддзяленне. Сяло радыёфікавана: тут больш 300 радыёкропак.

Здадзены ў эксплуатацыю тыпавы кароўнік, свінарнік, млын, піларама. Фермы механізуюцца і электрыфікуюцца. Хутка лямпачка Ільіча загарыцца ва ўсіх дамах калгаснікаў».

У рэдакцыйнай пошце ёсць і пісьмы крытычныя, якія бічуюць недахопы, выкрываюць надбайных людзей, бюракратаў. Перад намі пісьмо групы жанчын з Багданаўскага лесаўчастка. Адзінаццаць мнагадзетных маці (таварышы Шульга, Няверка, Якімёнак, Яхімовіч, Углік і іншыя) скардзяцца на непарадкі ў Масееўскім сельсавеце. Барысаўскі райсабес высылала дапамогу мнагадзетным маці лесаўчастка ў сельсавет, але атрымаць там грошы не так проста. Жанчыны з абурэннем пішуць пра выпа-

дак, які гэтымі днямі меў месца: «Сельсавет ад нас знаходзіцца ў 12 кіламетрах. Транспарт туды ніякі не ходзіць. Раней, чым пайсці за грашыма, мы пазванілі. Нам адказалі, што грошы ёсць, ведамасць гатова. Можна прыходзіць.

Раніцай мы пайшлі за грашыма, каб хутчэй вярнуцца. Бо ў некаторых жанчын дома засталіся грудныя дзеці. Прышлі ў сельсавет, а намеснік старшыні т. Басацкі, які выдае грошы, паехаў у другую вёску. Мы яго пракавалі да вечара. У каго грудныя дзеці, пайшлі дадому, астатнія засталіся начаваць. Раніцай з'явіўся Басацкі, але сказаў, што і сёння грошай не выдасць, таму што ён ведамасць і грошы забыў дома (Басацкі жыве ў другой вёсцы). Так мы ні з чым і пайшлі дадому, дарэмна патраціўшы два дні».

Факт сапраўды абуралючы. Мы спадзяёмся, што Барысаўскі райвыканком разбярэцца ў гэтым і наведзе парадак у Масееўскім сельсавеце.

Савецкія людзі не церпяць бяздушных да сябе адносін, але ніхто больш іх не бывае ўдзячны за чуласць, за дабро. Ольга Шумская выходзіла ў Глускім дзіцячым доме. Тут яна вучылася ў школе, адсюль паступіла ў Мінскі бібліятэчны тэхнікум. 6 год таму назад Ольга пасля заканчэння тэхнікума паехала працаваць у Давыд-Гарадоцкую гарадскую бібліятэку. Шмат вадзі сплыло з часу, калі яна пакінула дзіцячы дом. Вялікія падзеі адбыліся ў яе асабістым жыцці. Ольга выйшла замуж. Муж, які яна, працуе, у іх расце сын, які выходзіць у дзіцячых яслях. Але памятае Ольга і ніколі не забудзе людзей, якія замянілі ёй бацькоў, якія падтрымалі яе ў цяжкія гады.

«Набліжаецца 8-е сакавіка — Міжнародны жаночы дзень, — піша яна ў рэдакцыю, — у гэце свята мне ад усёй душы хочацца павіншаваць маіх былых маці — выхавальцаў глускага дзіцячага дома № 2 Чаркасаву Агафію Емяльянаўну і Гаеўскую Аляксандру Іларыёнаўну і пажадаць ім добрага здароўя і доўгіх год жыцця. Яны аддалі шмат сіл для выхавання нас — дзяцей, якія страцілі сваіх бацькоў у час Вялікай Айчыннай вайны. У гэты дзень мне хочацца таксама ад усёй душы падзякаваць нашай Камуністычнай партыі і Савецкаму ўраду за вялікія клопаты аб нас — савецкіх жанчынах».

Шмат цікавых тэм падказвае рэдакцыйная пошта. Шмат актуальных пытанняў узнікае. Мы добра разумеам, што за кожным пісьмом стаіць жывы чалавек. Ён чакае, каб на яго просьбу, на яго сігналы адгукнуліся. Але бывае так, што аўтару пісьма нельга нічога параіць, нельга дапамагчы, нават нельга паведаміць, што пісьмо яго атрымана, таму што ён не ўказвае свайго прозвішча, свайго адраса. Мы яшчэ раз просім усіх нашых аўтараў указваць сваё прозвішча і адрас.

Чакаем вашых пісьмаў, дарагія таварышы чытачы.

ЖЫЦЦЕ Ніны Бяляй спачатку скла-лася няўдала. Дзіця было зусім маленькае, калі пачаў піць муж. А потым, сабраўшы свае пажыткі, пайшоў, не развітаўшыся, нават не зірнуўшы на сына, з дома, з вёскі. Шмат перадумала ў гэтыя тужлівыя дні Ніна. Цяжка давялося б маладой маці, калі б не прыйшлі на дапамогу людзі.

— Чуеш ты, Осіпаўна,— загаварыў з ёй аднойчы без усякіх уступленняў Пётр Сямёнавіч Пячэрскі, брыгадзір з суседняй вёскі, стары камуніст, паважаны ў калгасе чалавек, — не глядзі на людзей са злосцю, усе за аднаго не адказваюць, а нягоднікі, на жаль, яшчэ сустракаюцца. Табе жыццё трэба, дзіця гадаваць, працаваць. Ідзі да людзей.

І яна паслухалася парады. Працавала горача, з запалам, нібы хацела работай спапяліць сардэчны боль.

— Хварэе за агульную справу, такіх бы пабольш, — з павагай пачалі гаварыць пра яе аднасяльчане.

Неўзабаве Ніна стала кандыдатам у члены партыі. Цяпер яна не прапускала ніводнага брыгаднага сходу, ніводнай гутаркі, што праводзілі настаўнікі мясцовай Градскай школы.

Часам яна пыталася ў сябе: «І сходы праводзяцца, і гутаркі слухаем, а вось справы ў брыгадзе ідуць блага. Чаму?» І напрошваўся адказ: дрэнна яшчэ ідзе праца з людзьмі, гутаркі агітатараў не звязаны з канкрэтнымі задачамі. Пра ўсё гэта і расказала Ніна на партыйным сходзе калгаса.

— Правільна, — падтрымалі яе камуністы. — Работа з людзьмі ў Градзе вядзецца дрэнна. Давай, дапамажы.

Так стала Ніна агітатарам. Было гэта ў лістападзе 1959 года. Працаўнікі сяла актыўна рыхтаваліся да снежаньскага Пленума ЦК КПСС. А дзевятая брыгада адставала з апрацоўкай ільну.

— З чаго пачаць? Што сказаць людзям? — думала Ніна Іосіфаўна. — Ці зразумеюць яны мяне, а то яшчэ засмяюць.

Раніцай яна знайшла звеннявую па ільну Соф'ю Целеш.

— Збірай дзяўчат, Соня, паедзем у Юравічы, там на машыне лён трапаць будзем.

— Не выйдзе, — заявіла Соня, — холадна вельмі. Ніхто не паедзе ў такі мароз.

— А ты паедзеш? — запытала ў яе Ніна.

Н. І. Бяляй.

СІЛА ШЧЫРАГА СЛОВА

— Паеду!

— І я паеду. А што мы з табой, самыя лепшыя, ці што? Іншыя таксама паедуць.

Да дня адкрыцця Пленума брыгада выканала план і дала ільнопрадукцыі на 230 тыс. рублёў.

У пачатку мая, пасля цёплых дажджоў бурна пайшло ў рост пустазелле. Пасевы ільну аказаліся пад пагрозай. Некалькі пажылых жанчын, што працавалі на праполцы, змяніць становішча, вядома, не маглі.

— Што ты зробіш, — бедаваў брыгадзір, — тут патрэбны маладыя, спрытныя рукі, а дзяўчаты нашы...

— Што, дрэнныя? — спыніла яго Ніна. — Не лён, а хлопцы ім патрэбны, — гэта ты хочаш сказаць? Глупства. Хлопцы хлопцамі, а вось слова добрае ім сапраўды патрэбна.

Увечары Ніна Іосіфаўна была ўжо на сяле. Спыніўшыся ля групы юнакоў і дзяўчат, што вясёлай чародкай прымаціліся на бяргавых, яна непрыкметна ўключылася ў размову.

— Дрэннае надвор'е, кажаце? Што ж, на тое і вясна. Цяпер нават усе газеты

пра гэта пішуць. А яшчэ горш, што пустазелле ў рост пайшло, па прагнозах у маі будзе мала дажджоў. Сэрца баліць, як падумаеш, што можа прапасці лён — такое багацце!

І не так самі словы, як іх гарачая ўсхваляванасць кранула дзяўчат. Назаўтра яны такой жа вясёлай чародкай, як на гуляне, пайшлі ў поле. За некалькі дзён плантацыя ільну плошчай 22 га была ачышчана ад пустазелля.

Пачуццём партыйнай адказнасці прасякнуты словы і ўчынкі маладой жанчыны, проста і скромнай працаўніцы. Яна разумее, што агітатар павінен авалодаваць ведамі. Нядаўна з лекцыяй у калгасе выступіла Ніна Фёдораўна Пінчук, заслужаны ветэрынарны ўрач рэспублікі. Уважліва слухалі яе калгаснікі. Прагна лавіла Ніна Бяляй кожнае слова лектара аб выніках Маскоўскай нарады прадстаўнікоў камуністычных і рабочых партый, аб рашэннях студзеньскага Пленума ЦК КПСС, аб разгорнутай барацьбе за дастойную сустрэчу XXII з'езду КПСС.

Пасля лекцыі калгаснікі літаральна засыпалі Ніну Фёдораўну пытаннямі. З вялікіх міжнародных праблем размова мала-памалу перайшла на справы калгаса, брыгады. І Бяляй удзельнічала ў гэтай размове, смела глядзячы ў вочы аднасяльчанам: на яе асабовым рахунку за 1960 год каля 400 працадзён.

У 1960 годзе грашовыя прыбыткі арцелі дасягнулі 3 мільёнаў рублёў. Але для калгаса імя Леніна і гэтага мала, ва ўсякім разе недастаткова, каб выканаць указанні Мікіты Сяргеевіча Хрушчова аб павелічэнні матэрыяльнай зацікаўленасці калгаснікаў.

Шырокае і рознабаковае кола інтарэсаў і клопатаў Ніны Іосіфаўны. На пасяджэнне парткома калгаса яна ставіць пытанне аб папаўненні брыгаднай бібліятэкі навінкамі мастацкай літаратуры. На сесіі сельскага Савета дабіваецца палепшэння матэрыяльнай базы школы. Рэзка крытыкуе на пасяджэнні праўлення будаўнікоў за тое, што ў памяшканні круглага кароўніка, які будзецца ў Градзе, не прадугледжан пакой для чырвонага кутка, і дабіваецца змены праекта.

Людзі паважаюць Ніну Бяляй за шчырае слова і працавітасць.

Б. ЛАНДА,

нам. сакратара парткома калгаса імя Леніна Калінкавіцкага раёна.

ПІСЬМО ў РЕДАКЦЫЮ

ПРАЛЬНЯ — НЕ ПРЫВАТНАЯ КЛАДОўКА

Я хачу некалькі слоў сказаць аб рабоце нашага дамавога камітэта. Год назад, калі праходзілі выбары камітэта, чуваць былі галасы:

— Навошта гэта?

— Што мы зможам зрабіць?

Я не пісаў бы гэтае пісьмо, калі б і ў іншых дамавых камітэтах да гэтага часу не сустракаліся вось такія скептыкі.

Дамавы камітэт — гэта вялікая грамадская сіла, якая можа зрабіць вельмі многа, трэба толькі жаданне. Некалькі слоў пра нашу

работу. Кожны жылы дом пачынаецца з двара. І ад нас, жыхароў, залежыць як гэты двор будзе выглядаць.

Дворык у нас добры і не вельмі ўжо шмат працы спатрэбілася, каб яго прывесці ў парадак. Правялі некалькі нядзельнікаў — і двор ператварыўся ў сад.

Куды цяжэй было нам «ваяваць» за пральню.

У нашым доме запланавана была і пабудавана пральня ў склепе: з пакоем для мыцця бялізны, сушылкай, прасавальняй.

Тры гады пральня была

замкнута аж на два замкі. Адзін з іх павесіў былі намеснік упраўляючага трэстам Новікаў, а другі — домакіраўніцтва. Новікаў ператварыў адзін пакой пральні ў сваю кладоўку, а домакіраўніцтва ўзяло пад « апеку » астатнія і зрабіла там склад венікаў.

Дамавому камітэту спатрэбіўся амаль год, каб пральню прывялі ў належны выгляд, але ўсё-такі дабіліся: домакіраўніцтва ачысціла пакой, пабяліла іх, падключыла правое ацяпленне. Але адзін пакой, прызначаны пад пра-

савальню, і зараз на замку.

— Абыдзецца і без яе, — заяўляе Новікаў.

Мы тры гады абыходзіліся без пральні, у дрэннае надвор'е бялізну сушылі на кухнях, у пакоях, разводзілі сырасць, псавалі кватэры, якія з такой любоўю зрабілі для нас будаўнікі.

Але нам незразумела, чаму без гэтага пакоя не можа абысціся тав. Новікаў? Якое ён мае на яго права?

А. МАСАКОўСКІ,
старшыня дамавога камітэта.

г. Мінск,
вул. Даўгабродская, д. № 16

У НОВЫМ ДОМЕ

Іван МЕЛЕЖ

Пісьменнік Іван Мележ працуе над п'есай «У новым доме». П'еса прысвечана праблемам сям'і і кахання, адказнасці чалавека перад блізкімі, перад сям'ёй, перад грамадствам. Аўтар выкрывае эгаізм як хваробу, шкода якой асабліва нецярыма ў наш час, калі камуністычныя адносіны паміж людзьмі становяцца нашым сённяшнім жыццём. Мы друкуем урывак з першай дзеі п'есы.

Кватэра Быліцкіх. У пакоі і чыста, і прыбрана, але адчуваецца, што сюды ўжо ўпоўз прыхаваны неспакой. На сцяне — партрэт Быліцкіх, павалічаны здымак першых год сумеснага жыцця. Паблізу партрэт сына Валодзі. У пакоі Люба (жонка Быліцкага), Ганна Іванаўна (маці Быліцкага).

Ганна Іванаўна чытае газету.
ЛЮБА. Цямнее ўжо. Мо' святло ўключыць?

ГАННА ІВ. (кладзе газету). Што робіцца! Тут — цішыня, мір, а там — вайна! Людзей забіваюць. Пішуць — семсот дваццаць забітых!.. У Алжыры!..

Уваходзіць, кульгаючы, Валодзя.

ЛЮБА. Што з табой?
ВАЛОДЗЯ. Нагу выпяў.

ЛЮБА. А, нічога. Маленькая драпінка... Сядай! (Дастае бінт). Мама, дзе гэта пляшачка з ёдам?

Ганна Іванаўна знаходзіць, падносіць.

Ну, вось, адзін момант і ўсё будзе добра!

Люба перавязвае сыну раненую нагу. Валодзя крывіцца ад болю, здаецца, вось-вось заплача, але стрымліваецца. Ганна Іванаўна стаіць каля іх з пляшачкай ёду.

ГАННА ІВ. Упаў?

ВАЛОДЗЯ. Ну, упаў.

ГАННА ІВ. Спатыкнуўся?

ВАЛОДЗЯ. Ну, спатыкнуўся. Скажаў жа.

ГАННА ІВ. А ты не «нукай». Не ведаеш, як з бабуляй трэба гаварыць?
ВАЛОДЗЯ. А як з табой яшчэ гаварыць?

ЛЮБА. Бабуля праўду кажа.

ГАННА ІВ. Разбэсціўся!.. Дык чаго ж ты спатыкнуўся? Ішоў?

ВАЛОДЗЯ (няёмка). Ішоў.

ГАННА ІВ. Проста так ішоў і — спатыкнуўся?

ЛЮБА. Валодзя, ты... не маніш?

ВАЛОДЗЯ. Ну, бег.

ЛЮБА. Чаму, куды?

ВАЛОДЗЯ. Мы ў футбол гулялі...

ЛЮБА. Тры гадзіны?

Мал. С. Раманава.

ВАЛОДЗЯ. Не. Я нядоўга. Мы з Алікам «спадарожнік» рабілі.

ГАННА ІВ. Зноў «спадарожнік»? І ўчора «спадарожнік», і пазаўчора!

ВАЛОДЗЯ. А ты думаеш, яго так проста! Уга, сапраўдны дык можа год рабілі!..

ГАННА ІВ. То — сапраўдны!.. І тыдзень назад — «спадарожнік».

ВАЛОДЗЯ. У тую суботу мы ракету рабілі!

ГАННА ІВ. Ну, вось, ракету. А ўрокі — маці за цябе няхай робіць?

Валодзя вінавата маўчыць.

ГАННА ІВ. Разбэсціўся зусім.

ЛЮБА. Я што табе казала?

ВАЛОДЗЯ. Каб я... раней за ўсё рабіў урокі.

ГАННА ІВ. Урокі! Справу!.. Шкадуецца, дрыжыце над ім. І ў кіно яго, і ў тэатр, і ў парк. Ды я яго, такога неслуха, за гэтакі ўчынак месяц нікуды не пускала б. Каб ведаў.

ВАЛОДЗЯ. Ну, і не пускайце!

ГАННА ІВ. Вось! Чула? Тры месяцы нікуды!

ВАЛОДЗЯ. Ну, і няхай!

ГАННА ІВ. Трэба сказаць Сяргею! Няхай парадуюцца!

ЛЮБА. Трэба сказаць!

Валодзя раптам кідаецца да маці, туліцца.

ВАЛОДЗЯ. Не трэба! Мама, не трэба! Я не хачу!

ГАННА ІВ. А слухацца маці будзеш?

ВАЛОДЗЯ. Буду.

ГАННА ІВ. І мяне.

ВАЛОДЗЯ (неахвотна). І цябе (маці.) Не скажаш?

ЛЮБА. Не. Не скажам. А то бацьку будзе вельмі непрыемна, калі ён даведаецца, праўда?

ВАЛОДЗЯ. Праўда. Мама, ты ў мяне такая добрая.

ЛЮБА. І тата добры.

ВАЛОДЗЯ. Тата — лепшы за ўсіх! За ўсіх на свеце!

ЛЮБА. А цяпер ты пойдзеш спаць, так?

ВАЛОДЗЯ. Пайду.

ЛЮБА. Ну, ідзі!

ВАЛОДЗЯ. Спакойнай ночы, мама! (Стрымана). І табе, бабуля. А таты ўсё няма.

ЛЮБА. Ён хутка будзе.

Валодзя выходзіць.

ГАННА ІВ. Што гэта ён так доўга? Зноў — нарада, мусіць.

ЛЮБА. Можна.

ГАННА ІВ. А што ён табе казаў, калі званіў?

ЛЮБА. Скажаў толькі, што затрымаецца. Ён не любіць, каб распытвалі.

ГАННА ІВ. Не падабаецца мне такое жыццё! Ён там, на працы, і

ўдзень, і ўвечары, ты — тут. Усё асобна. І гэта называецца — сямейнае жыццё!

ЛЮБА. Што ж, так многія жывуць.

ГАННА ІВ. Здзіўляюся, за што толькі так любіць яго Валодзька. Хоць гэта ты ўсё робіш, усё гудзіш яму: твой тата такі, ды такі, і разумны, і добры, лепшы за ўсіх!

ЛЮБА. А што ж мне яму кажаць, — што горшы?

ГАННА ІВ. Гэта я так, да слова... Заўважаю я — дзіўная ты нейкая бываеш. І Сяргей таксама. А чаму, і не ведаю. Здарылася што-небудзь?

ЛЮБА. Нічога. (Каб схаваць неспакоей). Душна штосьці!

ГАННА ІВ. Душна? Толькі што прайшоў дождж.

Люба адчыняе акно. Мімаволі з заклапочанасцю выглядае на вуліцу.

ЛЮБА. Прайшоў. А ўсё-такі неяк душна.

ГАННА ІВ. Гэта здаецца.

ЛЮБА. Я пайду. Падагрэць трэба вярчу.

ГАННА ІВ. Пачакай. Прыйдзе, тады і падагрэеш.

ЛЮБА. Ён будзе галодны.

ГАННА ІВ. Патрывай.

ЛЮБА. Дзіўная вы, мама.

ГАННА ІВ. Чаму?

ЛЮБА. Ён ваш сын, а вы, здаецца, не яго, а мяне больш шкадуецца.

ГАННА ІВ. (строга). Не выдумляй. Ты — таксама не чужая. Таксама мая дачка.

ЛЮБА. Не было ў мяне маці змалку, дык вось вы, як маці.

ГАННА ІВ. Што гэта на цябе найшло, такая кволасць? Неспакойная ты нешта, як бы душа баліць, ці што?.. Аб чым ты думала, калі ад акна ішла?

ЛЮБА. Так. Успомнілася адно... Тады было якраз, як сёння. Дождж такі. Грымела...

ГАННА ІВ. Калі гэта?

ЛЮБА. Як Сяргей прыбег, калі мы пажаніліся.

ГАННА ІВ. Раскажы.

ЛЮБА. Не хацела я ісці тады замуж. Адкладвала ўсё. Думала, несур-

ёзна ў яго, так, захапленне на тыдзень. Ён жа там, у інстытуце, спачатку з Давыдавай, са свайго курса, хадзіў — у кіно, у парк. Мянэ ён потым стаў запрашаць. Як ён тады рэўнаваў да ўсіх, хто падыходзіў да мяне! А пасля — мы каля рэчкі сядзелі, пад вярбой, вярба — старая, галлё аж да вады — ён і сказаў: «Давай пажэнімся!» А я памаўчала, падумала: не... Ён, праўда, падабаўся мне, але я ўсё ж не кахала яго. З таго дня ён стаў хадзіць за мной, як ценё. І ледзь не штодня — пойдзеш? Усё роўна будзеш маёй! Такі настойлівы! І ведаеце, за гэту ўпартасць я, можа, і палюбіла яго! Паверыла ў каханне.

ГАННА ІВ. Ён, калі што западзе ў душу, не адстане, пакуль не даможацца.

Люба зноў выглядвае ў акно. Адыходзіць.

ЛЮБА. Я тады ў інстытуце вучылася, толькі першы курс канчала.

ГАННА ІВ. Ён пісаў потым... Дык як жа Сяргей прыбег?

ЛЮБА. А, ледзь не забыла! Ён хадзіў так, хадзіў за мной, злаваўся, што я — не ды не, а потым аднойчы прыбгае і кідае мне лісток паперы. «Што гэта?» — пытаюся. А ён — «Пішы!» І твар у яго такі, што жартаваць ён не збіраецца. І я раптам стала пісаць! Гэта, ведаеце, была заява ў ЗАГС... Калі мы ішлі туды, ішоў дождж, Сяргей трымаў мяне за руку і спяшаўся.

ГАННА ІВ. Ён казаў, што баяўся, каб ты не перадумала.

ЛЮБА. Мне даводзілася амаль бегчы. Калі мы ішлі назад — мужам і жонкаю — дажджу ўжо не было... Недзе наводдалек грэмела. Вось як сёння. Толькі тады ззяла сонца, а цяпер прыцемак. А так усё як тады.

ГАННА ІВ. Гэта ж, пэўна, было таксама ў маі?

ЛЮБА. Семнацатага. Якраз пачыналі каштаны цвісці, што на Ленінскай. Праз восем дзён будзе чатырнаццаць гадоў.

ГАННА ІВ. Трэба будзе добры вечар зрабіць. Гасцей паклікаць.

ЛЮБА. лепш адным, без гасцей.

ГАННА ІВ. З гасцямі абавязкова. У вас жа выселля не было, вось і няхай — нібы выселле.

ЛЮБА. Пазнавата крыху — выселле.

ГАННА ІВ. Чаму гэта позна? Трэба ж калі-небудзь. А можна і не казаць, што выселле. Радасці ў вас мала было. Вучоба, малое, клопаты. Вось і трэба, каб цяпер пабольш яе было!..

ЛЮБА. Сяргей, здаецца! (Падыходзіць да акна, углядаецца). Сяргей... Трэба вярнуцца разабрацца... (Хоча ісці на кухню).

ГАННА ІВ. Я пайду. А ты пасядзі. І так, мусіць, нахадзілася.

Ганна Іванаўна выходзіць. Люба накрывае на стол. Звініць званок, і яна ідзе адчыніць. Уваходзіць Быліцкі, пануры, стомлены.

БЫЛІЦКІ. Дзе маці?

ЛЮБА. На кухні.

Азірнуўся, сеў на крэсла. Люба заўважае, што ён дзіўна ўзрушаны, затое ны, з неспакоем сочыць за ім.

ЛЮБА. Ты прамок. Распраніся.

БЫЛІЦКІ. Не цукар, не растаю.

Валодзька спіць?

ЛЮБА. Спіць.

БЫЛІЦКІ. Здаровы?

ЛЮБА. Трохі нагу параніў.

БЫЛІЦКІ. Не моцна?

ЛЮБА. Не.

Паўза. Сяргей устае, ходзіць.

БЫЛІЦКІ. Я павінен з табой пагаварыць. Сур'ёзна.

ЛЮБА (наспярожана). Гавары.

БЫЛІЦКІ. Люба, я зараз не на нарадзе быў.

ЛЮБА. Дзе ж ты быў?

БЫЛІЦКІ. Я быў у адной... ну, як табе сказаць?.. Адным словам, я яе кахаю.

Люба стаіць, уражаная. Паўза. Уваходзіць Ганна Іванаўна, нясе талерку.

ГАННА ІВ. Вось — трэці раз падагравалі!..

БЫЛІЦКІ. Мама, я потым павячэраю...

ГАННА ІВ. Калі — потым? Ты што гэта, нібы ў гасцях?

БЫЛІЦКІ. Мама, нам з Любай пагаварыць трэба.

ГАННА ІВ. Гаварыце.

БЫЛІЦКІ. Нам адным трэба.

ГАННА ІВ. Што гэта за сакрэт такі? (З падазронасцю паглядае на яго, потым на Любу. Незадаволеная). Ну, добра, — гаварыце.

Выходзіць.

БЫЛІЦКІ. Я зараз хадзіў па гораду. Я думаў пра гэта. Яна мяне амаль прагнала сёння. Але я не магу жыць без яе. Я спачатку супакойваў сябе, што гэта толькі звычайная прыхільнасць, захапленне хараством, розумам, маладосцю. А цяпер пераканаўся, што — значна большае... Я думаў, што яно мінецца, пройдзе, таму і не гаварыў табе нічога. Але яно не прайшло... Я не магу саўладаць з ім...

Люба слухае яго, нібы аглушаная. Яна, уражаная, разгубленая, не ведае, што гаварыць, як паводзіць сябе.

БЫЛІЦКІ. Я разумею, што табе гэта прынясе вялікі, цяжкі боль і я адчуваю сябе злачынцам. Але я хачу, каб ты зразумела...

ЛЮБА (стрымана). Я... я цябе наўрад... зразумею...

БЫЛІЦКІ. Табе цяжка, але ты зразумееш. Ёсць такія рэчы, з якімі нам вельмі цяжка справіцца. Немагчыма. Ты зразумей. Ты такая высакародная...

ЛЮБА. Дзякую... Ты... сёння не будзеш... дома?

БЫЛІЦКІ. Так. Я думаю, лепш ва ўпраўленні перабыць.

Паўза.

ЛЮБА (раптам, непакісна). Але Валодзі я не аддам!

БЫЛІЦКІ. Што ж, няхай будзе з табой. Я разумею, ты на яго маеш больш правоў... Ну, вось усё. Цяпер мне трэба пагаварыць з мамай. Я яе, вядома, вазьму з сабой...

ЛЮБА. Мне трэба... выйсці?..

БЫЛІЦКІ. Так будзе лепш. Мама!

Люба выходзіць у пакой, дзе спіць Валодзя. Уваходзіць Ганна Іванаўна.

ГАННА ІВ. Ну, што?

БЫЛІЦКІ. Мне трэба з табой пагаварыць.

ГАННА ІВ. У цябе нейкая непрыемнасць?..

БЫЛІЦКІ. Можа быць. Мама, я з сённяшняга дня павінен змяніць сваё жыццё.

ГАННА ІВ. Як змяніць?

БЫЛІЦКІ. Я... разыходжуся з Любай.

ГАННА ІВ. Як гэта разыходзішся?

БЫЛІЦКІ. Зусім. Буду разводзіцца.

ГАННА ІВ. Ты... ты гэта праўду?!

БЫЛІЦКІ. Праўду.

ГАННА ІВ. Ты не звар'яцеў? Адкуль такое ў цябе?

БЫЛІЦКІ. Я, мама, сур'ёзна абдумаў. Гэта канчаткова.

ГАННА ІВ. А як жа Валодзька?

БЫЛІЦКІ (уздыхнуўшы). З ёй.

ГАННА ІВ. А як жа Люба?

Паўза.

Як ёй?!

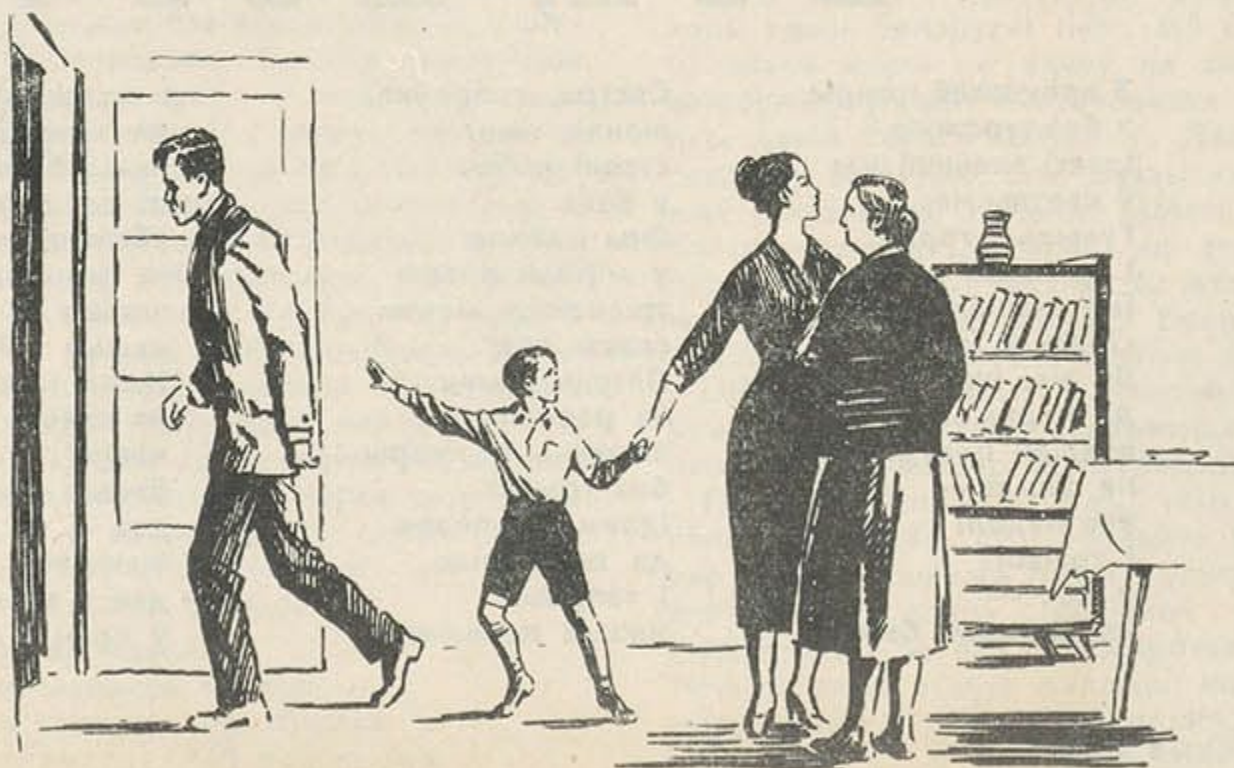
БЫЛІЦКІ. Я кахаю другую.

ГАННА ІВ. Другую! А Любу што?

БЫЛІЦКІ. Мама, зразумеіце...

ГАННА ІВ. Чым яна горшай стала? Ты калісьці казаў, што яна для цябе — усё, што без яе жыцця няма. А цяпер — без другой жыць не можаш?

БЫЛІЦКІ. Мама, не гаварыце так.

ГАННА ІВ. Ты выдумаў гэта. Ідзі зараз да Любы і папрасі прабачэння!

БЫЛІЦКІ. Мама, я не магу.

ГАННА ІВ. Ідзі!

БЫЛІЦКІ. Мама, вы, здаецца, нічога не зразумелі...

ГАННА ІВ. Я ўсё разумею. Ідзі! Яна даруе, — хоць бы дзеля Валодзькі.

БЫЛІЦКІ. Я не магу.

ГАННА ІВ. Падумаў пра Валодзьку!.. (З надзеяй). Успомні, як твой бацька недасыпаў, недаядаў, каб адзець цябе, каб аддаць табе свой кавалачак хлеба! Як ён стараўся ўсіх вас вывесці ў людзі! І вывеў! Семярых! А ты — аднаго кідаеш!

БЫЛІЦКІ. Мама, нарэшце, калі на тое пайшло, — я не забуду пра іх. Я не ашуканец які-небудзь.

ГАННА ІВ. Грошы дасі? (Сяргей прамаўчаў). Яна аднаго сына як-небудзь і сама пратрымае. Але ж што ты дасі за тое, што яна аддала для цябе, для твайго сына за гэтыя гады? Усё аддала! Што ты за яе патрачаны на цябе маладосць, за хараство, за пакалечанае цяпер жыццё дасі? Каго ты возьмеш Валодзьку свайму за бацьку?

БЫЛІЦКІ. Мама, я вінаваты. Але зразумейце ж, я не магу інакш.

ГАННА ІВ. Не можаш. Каб ты не аднаго сябе, а і другіх помніў, ты мог бы. Але ты заўсёды толькі пра сябе думаеш. «Я, для мяне!» (Горача.) Як толькі такога галоўным інжынерам трымаюць.

БЫЛІЦКІ. Галоўным інжынерам мяне назначылі па іншых меркаваннях. (Стрымліваючыся). Мама, я ўжо вырас. Мяне позна давучваць... Прыйдзе час, вы супакоіцеся, падумаеце і зразумеете мяне. Цяпер давайце лепш пагаворым пра справы.

ГАННА ІВ. Якія справы?

БЫЛІЦКІ. Перш за ўсё, пра вас, пра вашу жыццё далей. Я хачу, каб вы не трывожыліся за сябе. Усё будзе добра. На гэтым тыдні я ўсё ўладжу. Сёння прыйдзеца пераначаваць у Забелаў. Я зараз дамоўлюся.

ГАННА ІВ. А ты мяне запытаў, як я хачу?

БЫЛІЦКІ. Пра што вы?

ГАННА ІВ. Ну, пра што? А ці згодна я? Ці пайду я туды? А можа я не пайду да цябе?

БЫЛІЦКІ. Мама, вы смяецеся!

ГАННА ІВ. Што ж тут дзіўнага! Ты ж у мяне цяпер не адзін. Ты мне — сын. А ў мяне ж ёсць яшчэ і ўнук. Ён тут.

БЫЛІЦКІ. Вам будзе цяжка з Любай. Вы будзеце напамінаць ёй...

ГАННА ІВ. Большай бяды, чым ты, я ёй не зраблю... Значыцца, ты ўсё-ткі ідзеш?

БЫЛІЦКІ. Я ўжо сказаў. Вось толькі б Валодзьку пабачыць.

ГАННА ІВ. Калі так, няма чаго глядзець яго! Хоць, чаго ж, паглядзі. (Няласкава.) Бацька! (Падыходзіць да дзвярэй, ціха кліча Любу. Люба ўваходзіць.) Хоча пабачыць Валодзьку.

ЛЮБА. Нашто? Ён толькі што заснуў.

БЫЛІЦКІ. Я ўсё-ткі пайду, развітаюся.

ЛЮБА. Ты не пойдзеш. Я не хачу!

БЫЛІЦКІ. Не пусціш? Я ж усё-ткі бацька.

ЛЮБА (раптам гнеўна). Ідзі адсюль!

БЫЛІЦКІ. Выганяеш?

У паўрасчыненых дзвярах паяўляецца сонны Валодзька, няцямна пазірае на ўсіх. Яго не заўважаюць у першы момант.

ГАННА ІВ. Цішэй, Валодзьку разбудзіце...

ЛЮБА. Ідзі! Прэч!

БЫЛІЦКІ. Ну, што ж.

Збіраецца ісці, але да яго кідаецца перапалоханы Валодзька.

ВАЛОДЗЯ. Тата! (Кідаецца да маці.) Мама! (Глядзіць на яе, на бацьку, стараецца ўцяміць, што здарылася. Дрыжыць ад спалоху.)

ЛЮБА (супакойваючы). Ну, што ты? Чаго ты, сыноч?

ВАЛОДЗЯ. Тата, куды ты? (Кідаецца да бацькі). Не трэба!

ЛЮБА. Сыноч, хадзі сюды... Ен... ён... яму трэба ісці...

ВАЛОДЗЯ. Куды?

ЛЮБА. У... у ўпраўленне... дзяжуршыць...

ВАЛОДЗЯ. Не, ён не дзяжуршыць... Тата, ты праўда не туды?

БЫЛІЦКІ. Валодзька, я... я прыйду...

ВАЛОДЗЯ. Ты не прыйдзеш! Я ведаю, куды ты! (З адчаем, з дзіцячай шчырасцю.) Ты — чужой цёці! Я яе не люблю!

ГАННА ІВ. (каб супакоіць). Якой цёці? Што ты вярзеш?

ВАЛОДЗЯ. Той, якая ўчора ехала з татам на машыне! Я бачыў!

ЛЮБА (Быліцкаму, нецярпліва). Ідзі! Ну, чаго стаў?

Быліцкі, узрушаны, хоча ісці.

ВАЛОДЗЯ. Мама, не праганяй яго! Чуеш?

ГАННА ІВ. (сыну). Ідзі!

ВАЛОДЗЯ. Бабуля! (Са страхам). Тата! Не ідзі!

Вываўшыся з рук Ганны Іванаўны, кідаецца да бацькі, хапаецца за яго рукі. Ганна Іванаўна адрывае Валодзьку, бацька ёй дапамагае.

Ганна Іванаўна сілком вядзе ўнука ў суседні пакой.

ГАННА ІВ. Ну, не плач! Ёсць чаго плакаць! І не рвіся! Чуеш, я каму кажу! І каб спаў зараз жа!..

Сяргей моўчкі выходзіць. Люба зняможаная прыпадае да сцяны, нерухома, прыгнечана глядзіць услед яму. Убывае Валодзька.

ЛЮБА (горка ўспомніўшы). Праз восем дзён...

ВАЛОДЗЯ. Дзе тата?! Ён пайшоў?! Ты прагнала яго! Мама! Пакліч яго! Пакліч, мама!

Люба рыдае.

ЗАСЛОНА

Міхась МАШАРА

В а м, ж а н ч ы н ы

З праклятай цемры,
з бездарожжа
шляхі знайшлі мы
ў светлы час.
Гучыць і горда,
і прыгожа
імя жанчыны
сёння ў нас.
Як мы ішлі
да перамогі
вялікай праўды
на зямлі, —
усе нядолі
і трывогі
у нас —
супольнымі былі.

Сястра, сяброўка,
жонка, маці —
стаялі побач
у баях.
Яны і сёння
у мірнай працы
трымаюць моцна
славы сцяг.
Лятуць увесь
на рэактывах,
плывуць па моры
без трывог.
Ідзем мы разам
да шчаслівых
і творчых
нашых перамог.

І ад світаньня
да змяркання,
куды б ні глянуў,
ні пайшоў —
убачыш іх
на рыштаваннях
вялікіх
нашых пабудов.
Няма такой
на свеце працы,
навукі
больш няма такой
дзе б ты не стрэў
жанчыну, браце,
дзе б не спаткаўся
ў працы з ёй.

А песні іх, —
як заспяваюць,
што прыгажэй
на свеце ёсць!
Нібы зямля
цвіце у маі
і ў сэрцы
радасць і міласць.
Паслушны іх рукам
машыны
і ураджай
калгасных ніў.
Няхай жывуць,
цвітуць жанчыны!
Каб кожны дзень
ім святам быў.

Вялікі пясняр Украінскага народа

Да 100-годдзя з дня смерці Тараса Шаўчэнкі

МАЛА знойдзеца на зямлі паэтаў, пра якіх казалі б тое, што калісьці было сказана пра Тараса Шаўчэнку: ён быў сам народ, які працягваў сваю паэтычную творчасць. І песня яго «была, сама па сабе, народная песня». Але гэта была не звычайная, а «новая песня, якую мог бы заспяваць увесь народ, якая павінна была выліцца з народнай душы ў працяг яго гісторыі». І такі пясняр не мог не быць выбраннікам народа, бо ён сказаў якраз тое, што «сказаў бы кожны народны чалавек, калі б яго народная істота магла ўзвысіцца да здольнасці выказаць тое, што захоўвалася на дне яго душы». Вось чаму Тарас Шаўчэнка ўмеў «гаварыць так, як народ яшчэ не гаварыў, але як ён гатоў быў ужо гаварыць і толькі чакаў, каб у асяроддзі яго знайшоўся творца, які б авалодаў яго мовай і яго тонам». Не дзіва, што ўслед за вялікім кабзаром гаварыў увесь народ і сказаў аднаголова: гэта — маё; гэта — песня маёй душы.

Але перш чым узвысіцца да пачэснай ролі «чулага і паўнагучнага рэзанатара ўсіх струн украінскай нацыянальнай душы», дум, пачуццяў і настрояў працоўнага люду, народны пясняр павінен быў прайсці праз цяжкія пакуты і катаржныя выпрабаванні свайго падзвіжніцкага жыцця. Ён нарадзіўся дзевятага сакавіка 1814 года ў сям'і прыгоннага селяніна. Рана страціў маці. Рана памёр і бацька. Пачалася двойная катарга пры панскім двары, дзе незвычайна чулы, таленавіты юнак на кожным кроку цяпеў крыўды і здэкі з боку высокапастаўленых хамаў і крыўдзіцеляў прыгнечанага люду. У 1838 годзе, дзякуючы папулярнаму ў той час паэту В. А. Жукоўскаму, мастаку К. Брулову і многім іншым перадавым дзеячам эпохі, Тарас Шаўчэнка быў «выкуплены» ў прыгонніка Ангельгарта «за 2500 рублёў асігнацыямі». Пачалася іншае жыццё. Перад ім адкрыліся «чароўныя залы Акадэміі Мастацтва», як ён сам прызнаваўся. А лёс, тым часам, быў такі няпэўны. Прайшло якіх-небудзь няпоўных дзесяць год, і геніяльны паэт і мастак трапіў на катаргу, у салдатчыну — за тысячы кіламетраў ад радзімы — у Орск, Арэнбург, Кос-Арал, Новапартроўск... І толькі ў 1858 годзе, праз дзесяць год, вярнуўся ў Санкт-Пецярбург.

Царскім сатрапам і самому каранаванаму жандару расійскіх народаў было чаго баяцца бясстрашнага паэта і рэвалюцыянера. Не выпадкова цар асабіста забараніў яму «пісаць і маляваць» на катарзе. І не дзіўна, бо шаўчэнкаўская паэзія вострым мечам падала на галовы цара і прыгоннікаў, якія ператварылі імперыю ў змрочную турму народаў. Паэт смела зрываў покрывы з прыгонніцкай рэчаіснасці і паказваў яе сапраўднае, поўнае людской крыўды і смутку, аблічча. Ён наводзіў жых на пануючую кліку, і яго праўдзівая, поўная жалю народнага песня клікала на барацьбу з ворагамі народа. Сіла творчасці Шаў-

чэнкі заключалася ў той суровай, бязлітаснай праўдзе жыцця, якую ён даносіў у сваіх глыбока задушэўных, поўных жывога дыхання паэзіі, лірычных песнях да народнай свядомасці. Ды ці ж маглі не кранаць за жывое вострае, поўнае жаху, тыповыя малюнкi прыгонніцкай рэчаіснасці?

«Вунь глянь, — у тым раі, што ты пакідаеш, Латаную світку з калекі знімаюць, Са скурай знімаюць, — бо нечым абуць Княжат недарослых. А вунь распінаюць За падаткі ўдоўку; а сына куюць, Удоўкі няшчаснай адзінага сына, — Ядыну надзею! — у войска аддаюць! Бо войска, бач, мала! А вунь дзе пад тынам

Апухлае дзіце ад голаду мрэ, А маці пшаніцу на паншчыне жне».

Ад рэалістычных, поўных праўды жыцця карцін і малюнкаў вельмі блізка да рашучага закліку на барацьбу з «праклятай рэчаіснасцю» і яе ахоўнікамі. Быць можа, таму кожны радок шаўчэнкаўскай паэзіі напоўнены вялікай рэвалюцыйнай сілай, і пясняр устае над сусветам, як рыцар свабоды і справядлівасці на зямлі. У паэме «Неафіты» ён услаўляе першых рускіх «пакутнікаў свабоды» — дзекабрыстаў, пры гэтым іх «подзвігі і вялікай грамадзянскай адвазе», што абудзіла лепшых сыноў Расіі на барацьбу з царызмам.

«Хвала вам, душы маладыя,
Хвала вам, рыцары святыя,
Ва веці вечныя хвала!»

Голас паэта мужна гучаў у «мікалаеўскай цемры», і ён слаў праклён цару і жандармам, з дакорам пытаючыся ў тых, хто «не працнуўся яшчэ з дрымоты»:

«О, людзі, людзі небаракі!
Нашто здаліся вам цары?
Нашто здаліся вам псары?
Бо вы ўсё ж людзі, не сабакі!»

Грамадзянскія матывы ліры Шаўчэнкі набывалі вялікую рэвалюцыйную сілу. Ён спяваў песню свабоды ўсім занявольным народам Расійскай імперыі, і песня яго была родная і блізкая працоўным людзям усяго свету. І гэта таму, што паэт глыбока верыў у творчы геній простых людзей зямлі і шчыра быў перакананы, што свабоду народ зможа заваяваць толькі ў крывавай барацьбе з прыгнятальнікамі. Напярэдадні сялянскай рэформы 1861 года ён быў у адным лагера з рускімі рэвалюцыйнымі дэмакратамі і паўставаў супраць ліберальнага словаблуддзя ашуканцаў народных мас, ашуканцаў, што адважваліся мармытаць аб «добрых» нібыта намерах цара і абшарнікаў у адносінах да сялян. Выхад з нядолі для сялянскіх мас паэт бачыў у рэвалюцыйнай барацьбе.

«Ды не чакай
Тае жаданае ты волі —
Яна заснула: цар Мікола
Яе прыспаў. Каб разбудзіць

Слабую волю, трэба разам
Абух грамадай гартавець,
Сякеру навастрыць адразу,
Дый брацца волю падымаць...»

Вялікі пясняр свабоды і братэрскай еднасці ўсіх людзей працы на зямлі, паэт марыў аб вясне чалавечтва, марыў аб той шчаснай хвіліне, калі ўсе народы свету «кайданы парвуць».

Паэзія Тараса Шаўчэнкі складае цэлую эпоху ў развіцці і станаўленні новай украінскай літаратуры. Творчасць яго вызначыла сабою гіганцкі крок наперад у ідэйна-мастацкім развіцці народа. Вялікі кабзар быў уладаром дум занявольных, светлай надзеяй усіх тых, хто імкнуўся вызваліцца ад рабства. Ён стаў, разам з тым, сцягам для лепшых прадстаўнікоў нацыянальна-вызваленчага руху братніх народаў, сімвалам іх веры ў неабходнасць барацьбы ў імя занявольнага народа.

Мы не перабольшым, калі сцвердзім, што як паэт Францішак Багушэвіч быў першы сярод тагачасных беларускіх пісьменнікаў, хто напалову абавязаны сваім з'яўленнем на літаратурнай ніве, перш за ўсё, вялікаму ўкраінскаму кабзару. Багушэвіч доўга жыў на Украіне і пачаў пісаць вершы пад уплывам Шаўчэнкі на ўкраінскай мове. А Янка Купала, напрыклад, яшчэ ў дзіцячыя гады адчуў чароўнае хараство «тарасавай песні» і да канца дзён сваіх не разлучаўся з ёю. Тое ж самае сцвярджае аб самім сабе і Якуб Колас. І наогул, ці знойдзеца хоць адзін беларускі паэт, які б у той ці іншай меры не адчуў на сабе жыватворчага ўплыву непаўторнага паэтычнага генія Тараса Шаўчэнкі. Дастаткова сказаць, што ўжо самі назвы кніг вершаў Багушэвіча, Купалы, Цёткі ідуць, бясспрэчна, ад Шаўчэнкі, ад яго «Кабзара». Якуб Колас адзначае, што ў самых гэтых назвах («Дудка беларуская» і «Смык беларускі» Багушэвіча; «Гусяр» і «Жалейка» Купалы; «Скрыпачка беларуская» Цёткі і інш.) адчуваецца пераклічка з шаўчэнкаўскім «Кабзаром».

Прыемна ўспомніць аб усім гэтым сёння, калі ўвесь свет урачыста ўшаноўвае памяць вялікага паэта і ўскладае на яго магілу вянок глыбокай пашаны і ўдзячнасці за яго бессмяротнае паэтычнае слова і тую радасць, якую дае людзям яго вечна жывая паэзія.

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

Леў КАСІЛЬ,
пісьменнік

МНЕ часта ўспамінаецца сцэнка, выпадковым сведкам якой я быў... Адбылося гэта ў падмаскоўным дачным пасёлку. З тэрасы ўтульнага доміка збег хлопчык гадоў шасці, апрануты ў вельмі модны куртаценькі пінжачок, з прэтэнцыёзным гальштучкам, завязаным «бабачкай», у кароткія штонікі і клятчастыя панчохі. Маленькі францік зладзеявата азірнуўся і раптам кінуўся пластам на дарогу. Запэчкаўшыся, ён як ні ў чым не бывала накіраваўся дадому. Выгляд у яго быў злосны і ўпарты.

На тэрасе паказалася жанчына. Яна схопілася за галаву:

— Дзіма! Зноў?.. Ну што мне з табой рабіць? Не ўмееш ты берагчы прыгожыя рэчы...

— А я не люблю такія рэчы! — закрычаў хлопчук. — Я табе сто разоў гаварыў, не трэба мне такой прыгожасці. Усе хлопчыкі з мяне смяюцца.

Даўно не бачыў я такога бязлітаснага ганіцеля «хараства». Між тым маці схопіла за руку нядаўняга франта і пацягнула яго ў дом. Праз дзесяць мінут ён выйшаў адтуль з яшчэ вільготнымі ад мыцця шчокамі, у зручных штоніках, у просценькай куртачцы і, задаволены, закрочыў па дарозе.

Тут я зразумеў, што перада мной не маленькі злосны і ўпарты свавольнік, які супраціўляўся ўсяму добраму і прыгожаму, а нармальны, здаровы хлопчык, якому да смерці надакучыла імкненне мамы вылучыць яго з асяроддзя аднагодкаў. У яго, напэўна, былі ўласныя, адпавядаючыя яго хлапечым поглядам уяўленні аб тым, што такое хараство і як павінен выглядаць юны грамадзянін яго ўзросту.

Мне прыпамінаецца гэты выпадак заўсёды, калі я думаю пра тое, як трэба выходзіць у дзецях пачуццё прыгожaga.

Імкненне да хараства, жаданне зразумець прыгожае ўласціва ўсякаму здароваму чалавеку і гэтак жа натуральна, як цяга да шчасця, здароўя, да радаснага існавання. Дзеці таксама з самых малых год цягнуцца да таго, што ім здаецца прыгожым, яркім, вабіць сваёй формай або колерам. Нездарма мы ўдзяляем такую сур'ёзную ўвагу афарбоўцы і фактуры шарыкаў, кольцаў, мячыкаў, кубікаў, тых цацак, якія першымі трапляюць у рукі зусім яшчэ маленькіх дзяцей. Мы імкнемся, каб гэтыя цацкі былі прыемнымі на вобмацак, радаснымі для вачэй дзіцяці.

Я не бяруся прасачыць падрабязна працэс засваення дзецьмі элементаў хараства, з якімі яны сустракаюцца ў жыцці. Гэта вялікая і спецыяльная тэма, якая патрабуе сур'ёзнай размовы. Зараз я хачу абмежавацца толькі некаторымі прыкладамі і вывадамі, якія, магчыма, спатрэбяцца маці, заклапочанай тым, каб яе дзіця, уступаючы ў свядомы ўзрост, набыло правільныя ўяўленні аб сапраўды прыгожым і пазбегла небяспекі паддацца на прынаду пошленькай прыгожасці. Пытанне гэта важнае.

Дзеці прыглядаюцца да ўсяго, што іх акружае, куды больш уважліва, чым думаюць многія дарослыя. Іх паляхае і адштурхоўвае ўсё брыдкае, агіднае. Затое як яны радуецца і далікатнай красе кветак, і алмазнаму бляску снегу, і новай прыгожай сукенцы маці.

Але амаль ва ўсіх дзяцей развіты насцярожаныя адносіны да ўсяго, што празмерна, няскромна і крыкліва. Дзіця верыць, што за прыгожай знешнасцю заўсёды жыве прыгожая сутнасць. Нездарма і ва ўсіх добрых казках дзейнічаюць статныя добрыя малышкі і чудоўныя, чыстыя душой і тварам прыгажуні. Хараство і дабро зліваюцца ў адно. І дзеці хочучы, каб і ў жыцці, якое іх акружае, этычны бок усіх з'яў, з якімі яны сустракаюцца, адпавядаў бы эстэтычнаму. У гэтым выяўляецца імкненне маладосці да гарманічнай дасканаласці жыцця.

Але колькі разоў даводзілася назіраць, як пакутуе горды хлапчук або хавае сваю збянтэжанасць сарамлівая дзяўчынка, заўважаючы, што маці прыбралася ўжо занадта пышна, ды яшчэ нарумянілася звыш меры, выклікаючы іранічныя позіркi людзей. Ведаю я выпадак, калі ціхі і сур'ёзны хлопчык раптам адмовіўся пайсці ў госці з маці, якую ён вельмі любіў. На другі дзень, даверыўшыся мне, ён прызнаўся, што яго маці надзела вельмі адкрытую сукенку. «Гэта непрыгожа...» — гаварыў усхваляваны хлопчык.

І мне думаецца, што трэба вельмі беражліва ахоўваць гэта жывучае ў дзецях уяўленне аб харастве як аб чыстых, светлых, добрых пачатках чалавека. Прыйдзе пара, і дзіця паступова стане разумець, што знешнасць — гэта яшчэ не абавязкова дакладнае адлюстраванне ўнутранага свету чалавека. З глыбокім хваляваннем прачытае ён бессмяротную казку Аксакава «Аленька кветачка», дзе вернасць дадзенаму слову і чыстата дзявочага кахання дазваляюць унутранай прыгожасці трыумфаваць над знешняй агіднасцю і ператварыць жаклівую пачвару ў чудоўнага юнака. Падрастаючы, ён сустрэнецца з Квазімода Віктара Гюго і за яго брыдкасцю ўбачыць высокую, прыгожую душу...

На многіх прыкладах, узятых з жыцця, можна паказаць дзецям, што быць толькі знешне прыгожым — гэтага яшчэ недастаткова для таго, каб стаць шчаслівым. У той жа час трэба прывучаць дзяцей з малых год да знешняй культуры, каб яны сачылі за сваім касцюмам, за рэчамі, якімі карыстаюцца, гаварылі выразна, не вельмі гучна, каб іх мова была дакладнай. Прывіваць добрыя манеры — гэта значыць прывіваць уменне трымацца скромна, без усякай развязнасці, але і без лішняй скупанасці.

(3 часопіса «Советская женщина»).

А Ш У К А Н Ц Ы

Самымі распаўсюджанымі і жывучымі забабонамі сярод людзей, асабліва жыхароў сельскай мясцовасці, з'яўляецца вера ў варажбу на картах, у магчымасць даведацца пра свой лёс па лініях рукі, вера ў «прарочыя сны», якія нібыта могуць прадказаць падзеі ў жыцці чалавека, і г. д.

Абяцанні розных варажбітак і хірамантаў «расказаць лёс» па лініях далоні — гэта самае грубае ашуканства даверлівых людзей. Нядаўна, у адным з буйных гарадоў, быў прароблен такі вопыт. У некалькіх мужчын, жанчын і падлеткаў сфатаграфавалі далоні рук і гэтыя фатаграфіі раздалі найбольш вядомым хірамантам для «варажбы». І яны, не ведаючы, каму належаць сфатаграфаваныя далоні, не змаглі адрозніць руку жанчыны ад рукі падлетка, прадказвалі «доўгае жыццё» даўно памёршым людзям, абяцалі «шчаслівае замужжа» пажылым мужчынам і г. д. Такі скандальны правал быў бы немагчымы, калі б хірамантыя — адгаванне лёсу чалавека па лініях рукі — была сапраўднай навукай, а не махлярствам.

Адным з самых распаўсюджаных відаў варажбы з'яўляецца варажба на картах. Ёю займаюцца як «прафесіянальныя» варажбіткі, якія ашукваюць даверлівых людзей і нажываюць на гэтым велізарныя прыбыткі, так і варажбіткі-«аматаркі», заўсёды гатовыя «для сяброўкі» раскінуць карты, каб «даведацца пра лёс», «паспрабаваць шчасце» і г. д.

Але такая варажба заўсёды з'яўляецца свядомым або несвядомым ашуканствам. Ніякай сувязі паміж размяшчэннем карт і падзеямі асабістага жыцця чалавека, на якога «варажаць», у сапраўднасці няма, і па картах нельга прадказаць нічога канкрэтнага і дакладнага.

Варажбіткі на картах добра ведаюць, што калі яны пачнуць «прадказваць» канкрэтныя, зусім пэўныя падзеі, то адгадаць яны нічога не змогуць, апрача выпадковых супадзенняў. Таму кожная варажбітка выказваецца ў вельмі агульных і туманых выказах, якія ўжо кожная варажачая жанчына сама прыстасоўвае да свайго жыцця, часта нават і не здагадваючыся і не думаючы пра гэта. Вось, напрыклад, варажбітка прадказвае «далёкую дарогу».

Дарога ад варажбіткі да дома або ад дома да месца работы, вядома, нікому не здасца «далёкай дарогай», але калі праз некаторы час даводзіцца з'ездзіць да родных або ў адпачынак, то тут мікволі ўспамінаюць, што варажбітка «прадказала дарогу», і ўзнікае перакананне, што варажбітка «сказала праўду», правільна прадказала падзеі. Некаторыя жанчыны, паверыўшы ў гэтае самаашуканства, будучы настойліва пераконваць у спрадлівасці гэтага і іншых — сваіх суседзяў і сябровак. Так ствараюцца легенды аб магчымасці прадказваць лёс па картах, і самі ашуканыя варажбіткай жанчыны яшчэ больш умацоўваюць шкодныя забабоны.

Іншым відам варажбы, прытым найбольш старажытным, з'яўляецца так званая «тлумачэнне сну». Яно ўзнікла ў той час, калі чалавеку была зусім няясная сапраўдная прырода людзей. Вера ў «добрыя» і «дрэнныя» сны гэтак жа звязана з рэлігійнымі перакананнямі, як і іншыя забабоны. І на гэтым нажываюцца шарлатаны і знахаркі. Навука ўжо даўно растлумачыла сутнасць сну і паходжанне снабачанняў. Вялікую ролю ў высвятленні прыроды сну і снабачанняў адыграла перадавое вучэнне нашага геніяльнага вучонага І. П. Паўлава аб вышэйшай нервовай дзейнасці чалавека, якое цяпер ляжыць у аснове савецкай медыцыны.

Згодна з вучэннем Паўлава, сон чалавека ўяўляе сабой нармальны фізіялагічны стан адпачынку большай часткі нервовых клетак галаўнога мозгу. Сон з'яўляецца не толькі нармальным станам арганізма, але і неабходнай умовай жыццядзейнасці здаровага чалавека. Справа ў тым, што калі чалавек не спіць, у клеткі галаўнога мозгу паступае з навакольнага асяроддзя вялікая колькасць разнастайных раздражненняў, або, як называюць іх Паўлаў, «сігналы» у выглядзе гукаў, пахаў, зрокавых вобразаў, смакавых і тэмпературных адчуванняў, якія аб'ядноўваюцца і каардынуюцца нервовымі клеткамі галаўнога мозгу ў адзінае цэлае адлюстраванне знешняга свету ў свядомасці чалавека. У працэсе ўспрыняцця і каардынацыі гэтых раздражненняў нервовыя клеткі галаўнога мозгу «працуюць» — узбуджаюцца і тра-

цяць сваю энергію. Побач з працэсам узбуджэння ў клетках мозгу ідзе процілеглы працэс, названы Паўлавым «тармажэннем». Нармальны сон чалавека гэта і ёсць працэс тармажэння, які захоплівае большую частку нервовых клетак галаўнога мозгу. Сон неабходны для таго, каб стомленыя нервовыя клеткі мозгу, якія расходвалі запасы сваёй энергіі, маглі адпачыць, аднавіць свае сілы і сваю здольнасць да дзейнасці.

Аднак, адкуль тады бяруцца снабачанні, чаму ў час сну чалавек перажывае розныя падзеі са свайго мінулага, ярка і выразна бачыць даўно памёршых людзей і размаўляе з імі, робіць дзіўныя падарожжы і нават лятае як птушка?

Сучасная навука разабралася і ў гэтых, на першы погляд таямнічых і загадкавых з'явах, і дала вычарпальнае тлумачэнне паходжанню снабачанняў. Аказваецца, розныя групы нервовых клетак галаўнога мозгу патрабуюць для свайго адпачынку не аднолькавага часу. Тыя клеткі, якія ў перыяд неспання чалавека працвалі найбольш інтэнсіўна, натуральна, маюць патрэбу ў больш працяглым адпачынку. Іншыя клеткі, загружаныя якіх была ў гэты час меншай, хутчэй аднаўляюць сваю працаздольнасць і, пад уплывам разнастайных унутраных і знешніх раздражненняў, раней грэходзяць у стан узбуджэння і пачынаюць функцыяніраваць. Такім чынам, у галаўным мозгу чалавека, які спіць, розныя групы клетак знаходзяцца ў розным стане: частка з іх, найбольш стомленая ў перыяд неспання, знаходзіцца ў стане адпачынку — «тармажэння»; частка, хутка адпачыўшаяся, — у стане ўзбуджэння — «растармажэння»; некаторая частка клетак наогул рэдка пераходзіць у стан «тармажэння» і заўсёды знаходзіцца ў стане ўзбуджэння і гатоўнасці да дзейнасці. Дзякуючы гэтаму ў мозгу чалавека, які спіць, частка клетак, асабліва ў другой палавіне начнога адпачынку, знаходзіцца ў стане дзейнасці. Гэтыя клеткі і аднаўляюць вобразы і падзеі, якія запамніліся ў час неспання, з прычыны чаго і ўзнікаюць снабачанні.

Вера ў варажбу на картах, па лініях рукі, вера ў «прарочыя сны» няносіць вялікую шкоду забабонным людзям. Памылковасць забабонаў і прымхаў ужо даўно даказана навукай.

М. Ф. НІКІЦЕНКА,
кандыдат біялагічных навук.

АЛКАГОЛЬ І ЦЯЖАРНАСЦЬ

Прафесар С. М. БЕКЕР

Шматвяковы вопыт чалавецтва ўжо даўно прадказвае, што алкагалізм бацькоў або нават выпадковае ап'яненне ў момант зачацця можа цяжка адбіцца на патомстве.

У цяперашні час бясспрэчна ўстаноўлена, што алкагалізм бацькоў можа пацягнуць за сабой нараджэнне непаўнацэнных дзяцей — нежыццяздольных, якія адстаюць у фізічным і разумовым развіцці або паку-

туюць ад розных уроджаных ненармальнасцей. Апрача таго, часта ў жанчын у такіх сем'ях назіраецца заўчаснае самаадвольнае перапыненне цяжарнасці.

Узнікаюць пытанні, як дзейнічае алкаголь на ўнутрычэраўны плод і хто ў гэтым вінаваты — бацька, маці або яны абодва?

Адзін час існавала думка, быццам

цяга да алкаголю з'яўляецца спадчынай. Зараз бясспрэчна даказана, што алкагалізм па спадчыне не перадаецца, гэтак жа як не перадаюцца па спадчыне захворванні бацькоў, выкліканыя п'янствам. Сутнасць справы зусім у іншым.

Вядома, што алкаголь аказвае такіснае (атручваючае) дзеянне на ўсе органы і тканкі. Зразумела, не ўсе клеткі церпяць аднолькава: адны больш адчувальныя да гэтага яду, другія — менш. Згубны ўплыў спіртных напіткаў на клеткі галаўнога мозгу відавочны для ўсякага — ён вельмі хутка адбіваецца на паво-

дзінах чалавека, яго мове, рухах, учынках.

Яшчэ больш адчувальныя мужчынскія і жаночыя палавыя клеткі. Але тут атручваючая сіла алкаголю не праяўляецца сазне — да пары да часу яна застаецца скрытай, не прыкметнай.

Праходзіць шмат месяцаў. З атручанага зародка развіваецца непаўнацэнны плод. Якое гэта няшчасце — нараджэнне хворага дзіцяці! За што? Чаму? — думаюць усхваляваныя бацькі. І, вядома, нават не здагадваюцца аб магчымай сувязі паміж гэтай бядой, што зусім нечакана звалілася на іх, і нейкім даўнім вечарам за бутэлькай віна.

Калі зачаце адбываецца ў час алкагольнага ап'янення, над жыццём і здароўем будучага дзіцяці нависае пагроза. Памытайце пра гэта, маладыя бацькі!

Жанчына павінна быць вельмі асцярожнай і ў далейшым. Шматлікімі назіраннямі даказана, што для аплодненай яйцаклеткі і для плода, які развіваецца ўнутрычэраўна, алкаголь — адзін з мацнейшых ядаў. Спіртныя напіткі вельмі хутка ўсмоктваюцца ў кроў, разносяцца з яе токам па арганізму. Калі цяжарная жанчына вып'е кілішак спіртнага, то ўжо праз дзесяць—пятнаццаць

мінут алкаголь з'явіцца ў сасудах плода.

Атручваючае дзеянне алкаголю на плод тым мацнейшае, чым больш выпіла маці і чым меншы тэрмін цяжарнасці. Устаноўлена, што ўнутрычэраўны плод асабліва адчувальны да неспрыяльных знешніх уздзеянняў у першыя тры месяцы цяжарнасці, калі адбываецца працэс фарміравання яго органаў. Іменна пры парушэнні нармальнага ходу гэтага працэсу могуць нарадзіцца дзеці з недахопамі развіцця.

Натуральна, што такая небяспека больш за ўсё пагражае жанчынам, якія п'юць сістэматычна. Але нават параўнальна малыя дозы алкаголю могуць аказацца неабякавымі для будучага дзіцяці.

Алкаголь дзейнічае на плод не толькі непасрэдна. Пад уплывам спіртных напіткаў парушаецца нармальнае жыццядзейнасць печані, ныраў, адбываюцца неспрыяльныя змены ў абмене рэчываў. У арганізме накапліваюцца ядавітыя рэчывы, якія ў сваю чаргу паражваюць плод.

Несумненна, што ў першую чаргу алкаголь неабходна выключыць з ужытку цяжарнай жанчыны. Будучай маці нельга ўжываць не толькі моцных спіртных напіткаў — гарэлкі, віна, але нават піва. Гэтая за-

барона ў роўнай меры адносіцца і да кормячых жанчын, бо алкаголь пранікае ў малако.

У медыцынскай літаратуры апісана нямала прыкладаў, калі дзеці, выкармленыя п'ючымі маткамі або карміліцамі, вырасталі непаўнацэннымі. Урачам, на жаль, вядомы і выпадкі вострага атручвання грудных дзяцей малаком маці, якая выпіла віна. Чым меншае дзіця і чым больш спіртных напіткаў выпіла маці, тым цяжэй такое атручванне. Часам, нягледзячы на самыя энергічныя меры ўрачоў, дзіця не ўдаецца выратаваць.

Расказваючы маладым людзям пра ўсё, што тут напісана, я часам чую пытанні. Мне прыводзяць прыклады, калі нават пры няўмераным спажыванні бацькамі алкаголю дзеці нараджаліся здаровымі і вырасталі паўнацэннымі, добрымі людзьмі.

Правільна і тое, што шкодны ўплыў алкаголю не заўсёды адбываецца на плодзе. Але хіба можна разлічваць на шчаслівую выпадковасць? Хіба можна рызыкаваць, калі справа ідзе аб самым важным? Вялікую і цяжкую маральную адказнасць павінны несці бацькі дзіцяці, якое нарадзілася непаўнацэнным па іх віне.

(Скарочаны артыкул з часопіса «Здаров'е»).

Паспрабуйце стравы нашых польскіх сябровак

ПОЛЬСКИ БІГАС

400 г квашанай капусты, 400 г свежай капусты, 200 г свініны без касцей, 150 г каўбасы, 100 г вэнджанай грудзінкі, 50 г сала, 50 г цыбулі, 5 г суханых грыбоў, 50 г памідораў (тамат), 20 г мукі, соль, перац.

Квашаную капусту дробна нарэзаць, заліць невялікай колькасцю вару і варыць да мяккасці. Ачысціць свежую капусту, прамыць, нашынкаваць, заліць невялікай колькасцю вару, варыць гэтак жа, як і квашаную капусту, разам з дробна нарэзанымі грыбамі. Свіное мяса абмыць, абсушыць, пасаліць, зарумянціць у гарачай печы з усіх бакоў. Пакласці разам з грудзінкай у каструлю з квашанай капустай, тушыць да мяккасці. Сала нарэзаць кубікамі, растапіць. Скважкі пакласці ў бігас. Прыгатаваць запраўку з тлушчу і цыбулі (бігас можна прыга-

таваць і без запраўкі). Свіное мяса і грудзінку дастаць, нарэзаць кавалкамі. Свежую капусту змяшаць з квашанай і загусціць запраўкай. З каўбасы зняць абалонку, нарэзаць кружочкамі. Свініну і грудзінку нарэзаць кубікамі і разам з каўбасой змяшаць з капустай, дадаць тамат, заправіць па смаку соллю, перцам, а калі трэба, цукрам, закіпяціць. Чым больш сартоў мяса мае бігас, тым ён смачней. Можна дадаваць рознае смажанае мяса, як, напрыклад, цяляціну, свініну, дзічыну, хатнюю птушку і рознага роду каўбасныя вырабы і да т. п. Дадаванне чырвонага віна да бігаса значна паліпшае яго смак. Бігас можна прыгатаваць таксама толькі з квашанай капустой.

ЗРАЗЫ З ЯЛАВІЧЫНЫ (ПА-ВАРШАЎСКУ)

600 г мяса без косці (сцягняк або агузак), 50 г тлушчу, 30 г мукі, 50 г тоўчаных сухароў, 20 г масла, 50 г цыбулі, перац, соль.

Мяса абмыць, ачысціць ад плевак і нарэзаць паўскасяк упоперак валокнаў 4 шырокія кавалкі. Кожны кавалак як належыць адбіць. Цыбулю ачысціць, дробна пасячы, змяшаць з маслам, тоўчанымі сухарамі, дадаць па смаку перац, соль і ўсё гэта вымяшаць так, каб атрымалася аднародная маса. Прыгатаваныя кавалкі мяса змазаць масай і згарнуць трубочкай, пасаліць і пасыпаць мукой, скалоць драўлянай шпількай (можна выкарыстаць драўляныя зубачысткі). Абсмажыць на моцна разагрэтым тлушчы з усіх бакоў у шырокай каструлі, сочачы за тым, каб зразы не раскідаліся. Дадаць вадку і тушыць пад накрыўкай на слабым агні да мяккасці (каля 1—1½ гадзіны). К канцу тушэння пасыпаць зразы мукой, пасаліць, развесці соус вадой або загусціць і праварыць. Драўляныя шпількі дастаць. Падаваць на прадаўгаватым блюдзе з ячневай, пярловай, грэцкай кашай або з бульбай. Асобна падаць салату з сырой гародніны і адвараную гародніну.

БЛІНЧЫКІ З БУЛЬБАЙ І ТВАРАГОМ

Начынка: 800 г бульбы, 150—200 г тварагу, 50 г цыбулі, 40 г тлушчу, соль, перац. Цеста: 2 яйкі, соль, ¼ л малака, ¼ л вады, 200 г мукі, зрэзаная з сала скура

для змазвання патэльні, 40 г тлушчу для смажання.

Бульбу памыць шчоткай у праточнай вадзе, адварыць, ачысціць, адцадзіць, абсушыць, прапусціць праз мяса-рубку разам з тварагом і ачышчанай, падсмажанай кружкамі цыбуляй. Дадаць па смаку соль, перац, старанна размяшаць. Падсмажыць блінчыкі. Затым кожны блінчык раўнамерна намазаць начынкай, скласці ўчэцвара, гэта значыць «хустачкай». Пакласці на патэльні на моцна разагрэты тлушч і хутка абсмажыць з двух бакоў.

КРАНДЗЯЛКІ ПЯСОЧНА- ДРОЖЖАВЫЯ

500 г мукі, 250 г масла, 50 г дрожджаў, 20 г цукру, 2—3 лыжкі вады або смятаны, 50 г маку, соль, ¼ яйка для змазвання цеста.

Дрожджы расцерці з цукрам, змяшаць з вадой. Муку прасеяць, пасячы ў ёй масла. Дадаць разведзеныя дрожджы, пасаліць і дадаць столькі смятаны, каб можна было замесціць не асабліва крутое пясочнае цеста. Зрабіць крандзялкі, пакласці на блясе, даць пастаяць, каб падыйшлі. Падыйшоўшыя крандзялкі змазаць разбаўтаным яйкам, пасыпаць макам. Выпякаць у гарачай духавой печы да залацістага адцення.

Некалькі парад

Для мыцця сухіх валасоў ёсць народныя сродкі. Замест мыла бяруць яечны жаўток, добра ўціраюць яго ў валасы і скуру галавы, змочваючы пры гэтым вадой. Праз некалькі мінут валасы спалоскваюць цёплай вадой.

Існуе і такі спосаб: прамыўшы галаву мылам, спалоскваюць валасы не вадой, а квасам (хлебным, сухарным, соладавым), не змываючы яго з валасоў.

Некаторыя робяць так: вымывшы галаву звычайным спосабам, спалоскваюць валасы малочнай сыроваткай або змазваюць кіслым малаком (або сыраквашай), а затым змываюць цёплай вадой.

Сродкі гэтыя робяць валасы мяккімі, бліскучымі.

Крэм для сухой скуры можна прыгатаваць і хатнімі спосабамі. Са старадаўніх сродкаў, якія ўжываліся пры сухой скуры, заслугоўвае ўвагі наступнае: 100—150 г чорнага хлеба заварваюць варам, даюць яму разбухнуць, астуджваюць гэтую масу і націраюць ёю твар, а затым спалоскваюць хатняй вадой.

Упрыгожаннем твару з'яўляюцца выразна акрэсленыя бровы, густыя, доўгія вейкі. Іх лепшаму росту дапамагае змазванне сумессю вітамінаў Д і А ў алеі, а таксама рыбіным тлушчам, лопухавым алеем або касторкай.

1. Асабліва сцю прапануемага сарафана моднай формы з'яўляецца адрэзаная спадніца з мяккімі выгачкамі або неглыбокімі бантавымі складкамі. Прыгожа падкрэслівае талію шырокі цвёрды пояс з тканіны або скуры. Такія сарафаны падыходзяць для маладых няпоўных жанчын.

2. Не адрэзаны па таліі халат з баваўнянай тканіны; аздоблен белай строчкай. Каўнер цэльнакроены з падбартамі, Рукавы ўстаўныя, з шырокай проймай. Кішэні накладныя. На спіны сустрэчная складка. Па таліі халат сцягнуты поясам. Размеры любыя.

3. Прыгожая сукенка з шатландкі або штапелю з поясам і праразнымі кішэнямі.

4. Сукенка з матавага шоўку. Сярэдзіна пераду дапасаванага станіка кроіцца разам з перадам спадніцы. Зашпільваецца станік на спіне. Вялікі каўнер з моднага гіпюру. Спадніца з двух кліноў, лёгка пашырана да нізу. Пояс прасунуты ўперадзе пад шырокую складку.

На першай старонцы вокладкі: выхаванка Мінскага дзіцячага дома музычнага і мастацкага выхавання Ліда Мароз іграе на арфе.

Фота С. Чырэшкіна.

На чацвёртай старонцы вокладкі: падушка на канапу. Тэхніка выканання — аплікацыя і гладзь.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 04262.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 3/III-61 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77. Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 18 кап. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 237608 экз. Зак. 72.

Моды

